

นอมาลิ่งมาจัวไฉ

เจี๋ย ซาเคอ

หอมกลิ่นกล้วยไม้

ระพี สาคริก

ป.สุพรรณภูมิ
๑๓๓๖

เขียนถึง

วันนี้ผมจะพูดถึงเรื่องของ “ชายไทยคนหนึ่ง” ที่ผมรู้จักเท่านั้น ผมหาได้มีเจตนาที่จะมา “สวดศพคนเป็น” ซึ่งยังความสะอิดสะเอียนให้แก่คุณ แม้แต่ผมเองก็เถอะ เพราะตามปกติวิสัยที่ควรจะเป็นนั้น การสวดศพที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มิใช่วิสัยผมที่จะสนใจกระทำ และก็โอกาสที่ผมก็หาใช้มาสวดศพคนเป็นให้คุณฟังไม่ การพูดถึงและกล่าวถึง “ชายไทยคนหนึ่ง” ของผมในวันนี้ เป็นการแนะนำให้รู้จักกัน ๆ หนึ่งเท่านั้น เพราะพฤติกรรมของ “คนไทยคนหนึ่ง” ที่ผมแนะนำนั้น ก็เปรียบเสมือนผมเอามะพร้าวมาขายสวนอยู่แล้วเหมือนกัน

ผมขอรับรอง ๆ ว่า ผมรู้จัก คุณระพี สาคริก ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ในฐานะคนที่ผมผลงานต่อชุมชน เป็นที่ประจักษ์เห็นเด่นชัดสืบเนื่องกันมาช้านาน ความเป็นศาสตราจารย์ระพี สาคริก หรือ “อาจารย์ระพี” ตามที่นักเลงกล้วยไม้ หรือแม่ค้ากล้วยไม้บ้า มักจะชอบท่านเรียกร้องความสนใจจากผู้มาติดต่อซื้อขายต้นไม้ที่ตลาดนัดสนามหลวง

ผมรู้จัก “อาจารย์ระพี” ในฐานะคนวงนอกวงการกล้วยไม้ผู้หนึ่ง ผมมิได้เป็นสมาชิกหรือเป็นชมรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ที่ผมคุ้นหูคำว่า “อาจารย์

ระพี” เพราะในวงการกล้วยไม้ นับเป็นเวลากว่า ๒๐ ปีมาแล้ว มีชื่อคำว่า
“อาจารย์ระพี” อยู่ในบรรยากาศของวงการเลี้ยงกล้วยไม้มาช้านาน

จะเรียกให้ชัดถนัดปากก็เห็นจะไหวว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้ฟื้นฟูความเจริญ
ของวิชาการกล้วยไม้เมืองไทยให้ก้าวหน้าไปไกลอย่างน่าปลื้มใจเป็นที่สุด

“อาจารย์ระพี” นอกจากจะให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่นักเลี้ยงกล้วย
ไม้อย่างกว้างขวางแล้ว เฉพาะอย่างยิ่งท่านยังให้บรรยากาศของนักเลี้ยงกล้วยไม้
หลายกลุ่ม ทั้งในกรุงและต่างจังหวัดรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การที่เมืองไทยเรานี้กลายเป็นศูนย์กลางในการส่งดอกกล้วยไม้ตัดดอก
ออกเป็นสินค้าไปต่างประเทศอย่างกว้างขวางทุกวันนี้ “อาจารย์ระพี” เป็นตัว
จักรสำคัญในการที่จะผลักดันการเลี้ยงกล้วยไม้ให้กลายเป็นสินค้าออกได้ จน
กระทั่งสามารถนำเงินตราเข้าประเทศปีละหลายสิบล้านบาท

ในด้านชีวิตของคนเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
เท่าที่ผมทราบ นอกไปเสียจากจะให้วิชาการแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยตามปกติใน
วิชาที่ท่านสอนแล้ว “อาจารย์ระพี” เป็นผู้มอบคุณค่าอันสำคัญที่เชื่อมโยงนิสิต
ทั้งหลายในมหาวิทยาลัย ให้รวมกันเป็นปึกแผ่น ไม่ว่าเหว หรือโคดเดี่ยว
ดังเช่นที่เกิดปัญหาขึ้นในมหาวิทยาลัยบางแห่ง

อาจารย์ระพีชอบใช้ชีวิตนอกการสอน คลุกคลีอยู่กับศิษย์อย่างสนิท
สนม ทั้งในเวลาปกติในมหาวิทยาลัย และโดยเฉพาะเวลาออกไปพัฒนาท้องถิ่น
ชนบทในท้องที่ทุรกันดาร

ช่องว่างปัญหาห้วงสยกับอาจารย์ สำหรับนิสัยของมหาวิทยาลัย
เกษตร บางเขน ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาจารย์ระพีไม่มี หน้าข้อความสนทนายังฝัง
รากลึกลงในหัวใจของทั้งศิษย์และอาจารย์ยังขึ้น จนนิสัยเรียกอาจารย์ว่า “คุณ
พ่อ” ได้เต็มปากเต็มคำ

ผมรู้จักอาจารย์ระพีเพียงผิวเผินก็จริง แต่กลิ่นหอมของ “อาจารย์ระพี”
โชนมาถึงผมนั้น นอกจาก หอมกลิ่นกล้วยไม้ ตลอดจนอวนใจมานานแล้ว
ผมยังได้เห็นคุณค่าแห่งความรักความเมตตาและความสนทนจาก “อาจารย์
ระพี” ซึ่งฝังในหัวใจศิษย์ของท่านยิ่ง ๆ ขึ้น จนผมอดที่จะประหลาดใจและ
พลอยปลื้มใจด้วยไม่ได้

อาจารย์ระพียังมีชีวิตอยู่ครับ และท่านก็ยังใช้ชีวิตของท่านไปตาม
ทางที่ท่านชอบวนเวียนอยู่กับกิจกรรมดังที่ผมกล่าวมาแล้วข้างต้นอย่างไม่หยุดยั้ง
แม้สุขภาพตัวของท่านจะออก ๆ แอด ๆ ด้วยโรคกระเพาะก็ตาม กำลังใจของ
ท่านเท่านั้นที่กำลังมีบทบาทครอง และน่าสนใจยิ่งขึ้น ๆ ทุกวัน

ผมขอเชิญชวนให้ทุกท่านและสังคม มองดูชีวิตของคนไทย
คนหนึ่ง.....ชื่อระพี สาคริก ร่วมกับผมกันสักหน่อยดีไหม ?

๑๐ ต.ค. ๖๖

หัวใจเขาเจ็จจำคำว่า “ให้”
สู่สรรค์โลกด้วยไม้ด้วยใจพิสุทธิ์
ปลูกคุณค่าอารยะแห่งมนุษย์
พร้อมขจัดความดื้อสองชีวิต.
หัวใจคนหยั่งได้แต่ไม่ถึง
จึงยากสอนให้ซึ่งซึ่งถูกผิด
ด้วยหัวใจถึงหัวใจ....เขาได้คิด
หวังจริงจิตต้องไม่ทิ้งความจริงใจ.
ด้วยสีทองอุดมทัศนมนัส
ทุกวันนี้เขาอยู่อย่างผู้ให้
วางคัดลอกงามอะเคอไซ้เพื่อใคร
เขาหวังเพื่อเยาวชนไทยได้เดินตาม.
เป็นกำลังในวันหน้าอย่างกล้าแกร่ง
เป็นสร้อยแสงสีทองส่องสยาม
เป็นรากแก้วทรหดและงดงาม
ตรึงนิยามคำว่า “ไทย” ด้วยใจจริง.

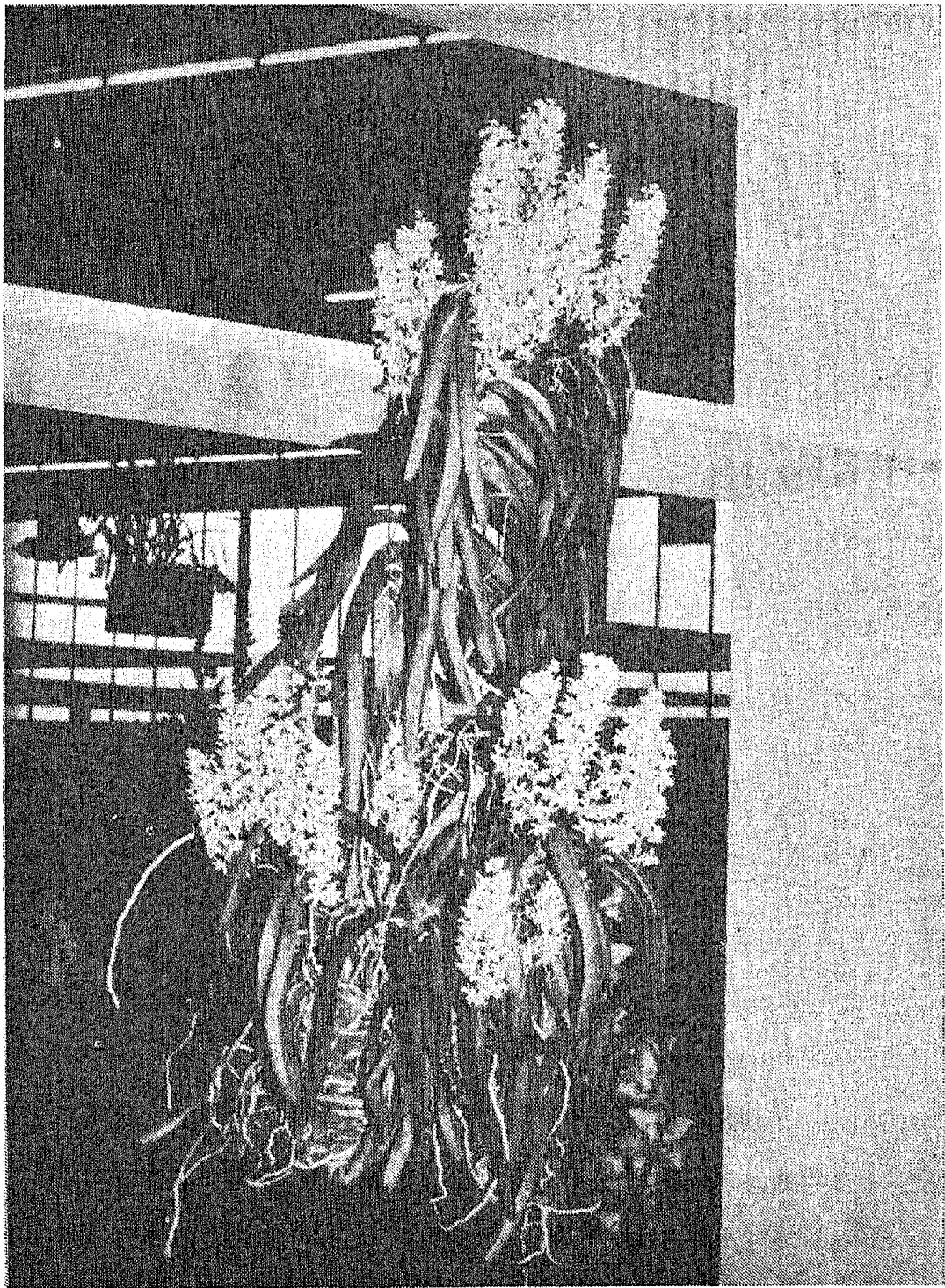
สารบัญ

แนวทางในการพัฒนากล้วยไม้ของประเทศไทย	๑
คุณค่าแห่งความเป็นครู	๕๓
การสำรวจกล้วยไม้ที่ดอยอินทนนท์	๕๗
ผมยังอยู่ในความงุนงง ใครรู้ช่วยอธิบายแก่ผมด้วย	๗๓
ข้อคิดในการเลี้ยงกล้วยไม้	๗๗
สาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการผสมกล้วยไม้	๘๓
ความสบายใจ เป็นแฟกเตอร์สำคัญสิ่งหนึ่ง	
ซึ่งทำให้มนุษย์มีความสุขและมีอายุยืน	๙๙
การวิจัย	๑๐๑
บัญญัติธรรมชาติ	๑๑๓
การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้า	๑๒๓
รู้จักกับ “อาจารย์ระพี”	๑๓๙

เรื่องต่อไปนี้

แนวทางในการพัฒนากล้วยไม้ของประเทศไทย
คุณค่าแห่งความเป็นครู
การสำรวจกล้วยไม้ที่ดอยอินทนนท์
ผมยังอยู่ในความงุนงง ใครรู้ช่วยอธิบายแก้ผมด้วย
ข้อคิดในการเลี้ยงกล้วยไม้
สาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการผสมกล้วยไม้
คุณค่าแห่งความเป็นครู
บิณฑบาต
ความสบายใจเป็นแฟกเตอร์สำคัญส่งผลกระทบต่อความสุข และมีอายุยืน

เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว

การที่เราอยู่กันด้วยดีได้ จำเป็นจะต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความจริงใจต่อกัน 'ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่'

(คำขวัญจาก หนังสือพระพิรุณรับน้องบ่ ๒๕๑๔
องค์การนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

แนวทางในการพัฒนากล้วยไม้ของประเทศไทย

คำนำ

กล้วยไม้ เป็นพืชซึ่งเป็นที่รู้จักในวงสังคมทั่ว ๆ ไปมาเป็นเวลานานแล้ว ในสังคมต่างประเทศซึ่งเจริญก้าวหน้ามานานพอสมควรในอดีต รู้จักนำกล้วยไม้มาปลูกเลี้ยงเพื่อประโยชน์สุขทางจิตใจมาแล้วเป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปี สำหรับประเทศไทยในอดีตเมื่อไม่กี่สิบมานี้เอง กล้วยไม้ยังเป็นพืชที่สังคมในประเทศเราพิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย นอกจากเศรษฐีและผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระกิจใด ๆ แล้วก็ไม่มีประโยชน์อย่างพืชซึ่งใช้เป็นอาหาร

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว ประเทศไทยในอดีตเมื่อประมาณก่อน ๒๐ ปีที่แล้วมา จึงมีแต่ผู้เลี้ยงกล้วยไม้ที่เป็นเศรษฐีเงิน เล่นกล้วยไม้เพื่อความสุขของตนเอง ไม่คิดที่จะสร้างกิจการ กล้วยไม้ให้เป็น ประโยชน์ ต่อส่วนรวมหรือ ต่อสังคม ในการดำรงอยู่ ของมนุษย์ มิฉะนั้นก็เป็นคนแก่ คิดแต่เพียงว่าเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อเพลิดเพลินส่วนตัวไปวันหนึ่ง ๆ รอจนกว่าจะถึงวันสิ้นสุดแห่งชีวิต ไม่มีเวลาไว้สำหรับการคิดค้นคว้าเพื่อความเจริญก้าวหน้าใด ๆ ซึ่งสังคมกล้วยไม้ในขณะนั้น มีแต่การส่งกล้วยไม้ จากต่างประเทศ

ซึ่งเป็นกล้วยไม้ที่ได้ผสมเป็นลูกผสมไว้แล้วเข้ามาเลี้ยงเพื่อเหตุดังกล่าว หรือไม่ก็เป็นกล้วยไม้ป่าในถิ่นอื่น ๆ ของโลก ซึ่งในขณะนั้นจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความเด่นในการมีกล้วยไม้ต่างประเทศอยู่ไม่น้อย ในอีกด้านหนึ่ง ผู้สนใจพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในต่างประเทศซึ่งมีความรู้ทางพฤกษศาสตร์ได้ทราบดีว่า ประเทศไทยเป็นประเทศซึ่งอยู่ในใจกลางของแหล่งกำเนิดกล้วยไม้ป่าที่สวยงามแหล่งใหญ่ของโลก ความรู้ในเรื่องนี้ได้แพร่หลายไปยังผู้ที่สนใจกล้วยไม้ รวมทั้งผู้ผสมกล้วยไม้เพื่อผลิตลูกผสมในต่างประเทศ ดังนั้นระยะนั้นจึงได้มีการสั่งซื้อกล้วยไม้ป่าจากประเทศไทยไปยังประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีความเจริญทางวิชาการได้มีการนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศเหล่านั้น การเก็บกล้วยไม้ในประเทศไทยเพื่อส่งขายต่างประเทศในระยะนั้นก็กระทำได้ง่ายกว่าสมัยนั้นมาก เพราะในสมัยนั้นไม่มีใครมีใครสนใจเห็นความสำคัญ แต่กลับคิดว่ากล้วยไม้เป็นของฟุ่มเฟือย ไร้ประโยชน์หรือเป็นวัชพืชที่ขึ้นอยู่ในป่า กล้วยไม้ป่าของไทยที่ดี ๆ ในสมัยนั้นจึงมีการจำหน่ายออกนอกประเทศไปด้วยราคาถูกมาก เมื่อเอาไปผสมในต่างประเทศแล้ว ก็ขายลูกผสมกลับเข้า ประเทศไทย ให้แก่ผู้มั่งมีเงินทอง และผู้ที่สูงอายุ ด้วยราคาแพง อย่างที่เทียบกับกล้วยไม้ป่าไม่ได้เลย

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้สิ้นสุดลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ การเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศต่าง ๆ ได้เริ่มมีการฟื้นตัวขึ้น จีนแดนแห่งหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างอันดี ได้แก่มลรัฐฮาวายอิ ซึ่งเป็นหมู่เกาะอยู่ในใจกลางของมหาสมุทรแปซิฟิก หมู่เกาะนี้มีสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชเขตร้อนเป็นอย่างยิ่ง บางส่วนก็อาจปลูกพืชเขตอบอุ่นได้เป็นอย่างดี ในด้านกล้วยไม้้นั้น หลังจากเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วได้ปรากฏว่าฮาวายอิได้เริ่มมีบทบาททั้งในด้านการผลิตพันธุ์กล้วยไม้ลูกผสม ดอกกล้วยไม้

และมีการพัฒนากิจกรรมกล้วยไม้ภายในอย่างรวดเร็ว จนต่อมาไม่นานนักก็เป็นที่ทราบกันทั่วโลกว่า ชาวายอิ เป็นแหล่งผลิตกล้วยไม้ที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของโลก และปรากฏว่ากล้วยไม้ได้มีส่วนสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของชาวายอิเป็นอย่างมาก ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้สนใจกล้วยไม้คนหนึ่ง แต่ไม่ได้สนใจเฉพาะการที่เลี้ยงกล้วยไม้เพื่อความสุขของตนเองอยู่แต่เพียงในรั้วบ้านเท่านั้น ยังได้ให้ความสนใจในบทบาทของสังคมกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไป และได้มีความรู้สึกในขณะนั้นว่า ถ้าหากเราจะหาทางทำอะไรให้เป็นการสร้างสรรค์ในทางที่ดีให้แก่สังคมของเราเกี่ยวกับกล้วยไม้ ก็คงจะเป็นความเพลิดเพลินและความสุขใจอย่างหนึ่ง ในระยะนั้นข้าพเจ้าได้ให้ความสนใจในการที่จะวิเคราะห์บทบาทของสังคมกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไป ยิ่งได้ทราบว่าชาวายอิ มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยกล้วยไม้มากในระยะนั้น ก็ได้ให้ความสนใจกับชาวายอิ และพยายามวิเคราะห์ว่า เหตุใดชาวายอิ จึงเจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงในด้านกล้วยไม้ ประจักษ์พยานอย่างหนึ่งที่แสดงว่า ชาวายอิเจริญรุ่งเรืองในด้านกล้วยไม้ คือจะเห็นได้ว่า งานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้จัดให้มีขึ้นที่นครโฮโนลูลู ของชาวายอิ นอกจากนั้นยังเป็นที่กล่าวขวัญกันทั่วโลกว่า ชาวายอิ มีกล้วยไม้ที่สวยงามมากมาย และได้มีการส่งต้นกล้วยไม้ที่ผลิตในชาวายอิออกไปจำหน่ายทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยก็เป็นลูกค้ากล้วยไม้ของชาวายอิด้วย เมื่อพิจารณาถึงสภาพฝนฟ้าอากาศตามธรรมชาติแล้ว ชาวายอิ มีสภาพคล้ายคลึงกันกับประเทศไทย แม้ว่าบางส่วนจะอยู่ห่างเส้นศูนย์สูตรกว่าประเทศไทยเล็กน้อย แต่ก็ได้รับความชุ่มชื้นและความอบอุ่นจากมหาสมุทร จึงทำให้บรรยากาศของชาวายอิค่อนข้างจะสบายกว่าประเทศไทยเล็กน้อย ครั้นพิจารณาถึงพันธุ์กล้วยไม้อันเป็นทรัพยากรเพื่อการผลิตกล้วยไม้ลูกผสมแล้ว ชาวายอิเป็นแหล่งซึ่งเกือบจะเรียกได้ว่า ไม่มีกล้วยไม้ป่าอยู่ตาม

ธรรมชาติเลยก็ว่าได้ เพราะตามเอกสารวิชาการต่างๆ ปรากฏว่า หมู่เกาะฮาวายอิทั้งหมู่เกาะ มีกล้วยไม้ป่าอยู่เพียงประมาณ ๓ ชนิดเท่านั้น และเป็นชนิดที่มีดอกเล็กมาก กล้วยดอกหญ้า ไม่มีคุณค่าทางความงามหรือทางเศรษฐกิจใด ๆ เลย กล้วยไม้ที่ฮาวายอิ ใช้ในการทำพันธุ์ เพื่อผลิตสินค้ากล้วยไม้ออกมาสู่สังคมนั้น เป็นกล้วยไม้ซึ่งมีพื้นเพแหล่งกำเนิดอยู่ในประเทศอื่น ๆ ทั้งสิ้น เช่น กล้วยไม้ป่าจากอเมริกาใต้และจากเอเชีย เป็นต้น ซึ่งทั้งสองแหล่งนี้เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปกล้วยไม้ป่านานาชนิดที่อาจจะนำมาใช้ในการปลูกเลี้ยง เพื่อความเพลิดเพลิด เพื่อการผสมพันธุ์ อันเป็นทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจแก่สังคมได้ ประเทศไทยซึ่งจัดว่าอยู่ในศูนย์กลางแหล่งกำเนิดกล้วยไม้แหล่งใหญ่ของโลก แหล่งหนึ่ง ในระยะนั้นประชาชนในประเทศไทยยังมองไม่เห็นความสำคัญของกล้วยไม้ทางด้านเศรษฐกิจ จึงมีบุคคลบางคนเก็บกล้วยไม้ป่าพันธุ์สวย ๆ งาม ๆ จากป่าประเทศไทยส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เนื่องจากต่างประเทศมีความต้องการมีตลาดที่จะขายได้ และการเก็บกล้วยไม้ป่าส่งขายต่างประเทศ ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปลูกเลี้ยงแต่อย่างใด ซึ่งก็เหมาะสมกับสภาพในขณะนั้น เพราะไม่อาจที่จะหาความรู้ทางวิชาการในการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ได้จากที่ใด ฮาวายอิได้พันธุ์กล้วยไม้ป่าดี ๆ ไปจากเขตเอเชียเราเป็นจำนวนไม่น้อยเพื่อนำไปใช้ในการผสมพันธุ์ในระยะนั้น เช่น ได้พ้ามุ่ย (*V. coerulea*) และแวนด้าอัน ๆ ไปจากประเทศไทย ได้เอื้องกุหลาบ (*Aerides*) ชนิดต่าง ๆ และแอสโคเซนตรัม (*Ascocentrum*) ชนิดต่าง ๆ ไปจากประเทศไทย ได้แวนด้าแซนเดอร์เรี่ยน่า (*Vanda sanderiana*) และได้เรแนนเธอร่า (*Renanthera*) ชนิดต่าง ๆ ไปจากฟิลิปปินส์ ได้ฟาแลนนอปปซิส (*Phalaenopsis*) ชนิดต่าง ๆ ไปจากฟิลิปปินส์ และได้เด็นโดรเบียม (*Dendrobium*) ชนิดต่าง ๆ ไปจากออสเตรเลียและนิวกินี เป็นต้น

เมื่อสรุปแล้ว ได้ทำให้ข้าพเจ้า มองเห็นทาง ที่จะพัฒนากิจการ กล้วยไม้ของ ประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับเขาได้ เพราะประเทศไทยก็มีสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นบ้านเกิดและเป็นที่อยู่ของกล้วยไม้อยู่แล้ว นอกจากนี้ การที่เรามีกล้วยไม้ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติของเราเองนับว่าเป็นข้อได้เปรียบมาก ดังนั้น สิ่งที่เราจะต้องเร่งรัดพัฒนา ก็คงจะหนักไป ในทางการพัฒนาตัวบุคคล การพัฒนา การบริหารและการประสานงานในสังคมกล้วยไม้ เพื่อให้ทรัพยากรที่เรามีอยู่ทั้งใน ด้านบุคคลและพันธุ์ไม้ ให้มีประสิทธิภาพในการผลิต

การพัฒนาตัวบุคคล

การพัฒนางานการกล้วยไม้ก็เช่นเดียวกันกับการพัฒนาสังคมในด้านอื่น ๆ ตัวบุคคล นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ตัวบุคคลจัดว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่ง หากเราสามารถพัฒนา ตัวบุคคลผู้สนใจ และมีส่วนเกี่ยวข้อง กับกล้วยไม้ให้มี ประสิทธิภาพ ในการผลิตและมีประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่วงการกล้วยไม้แล้ว ย่อม จะเป็น ส่วนสำคัญ ในการทำให้ วงการกล้วยไม้ เจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์ ต่อสังคมได้ ด้วย

ทั้งนี้กล่าวไว้แล้วว่า ตัวบุคคลในวงการกล้วยไม้ในประเทศไทยในอดีตขาดความรู้ทางวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ตัวบุคคลมีคุณภาพ นอกจากนั้นตัวบุคคลยังขาดความเข้าใจในประโยชน์ของการให้ความร่วมมือกันเพื่อจะสร้างความเจริญให้แก่ส่วนรวม และไม่มีใครจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องของส่วนรวม ซึ่งแท้ที่จริงแล้วทุก ๆ คนเป็นส่วนประกอบของส่วนรวมด้วยกันทั้งนั้น ถ้าหากส่วนรวมเจริญก้าวหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะตกอยู่กับทุก ๆ คนอย่างแน่นอน และยังจะมีความมั่นคงถาวรตกทอดไปถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไปอีก การพัฒนาตัวบุคคลจำเป็นต้องใช้เวลาใช้ความอดทน และใช้การเสียสละเป็นอย่างมาก การสร้างตัวบุคคลมิใช่แต่จะให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการทางด้านเทคโนโลยีปลูกกล้วยไม้เป็น เพาะเมล็ดกล้วยไม้ได้ หรือรู้จักการใช้ปุ๋ย การป้องกันกำจัดศัตรูกล้วยไม้เท่านั้นก็หาไม่ได้ จำเป็นจะต้องสร้างตัวบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเองซึ่งพึงมีต่อสังคมเป็นส่วนรวม รู้จักระบบการอยู่ร่วมกันในสังคม และร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของระบบ เพื่อให้การพัฒนาวงการกล้วยไม้ได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อกล่าวถึงตัวบุคคลอันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวงการกล้วยไม้ ก็ใคร่จะขอจำแนกตัวบุคคลเป็น ๓ ประเภทตามหน้าที่ซึ่งตัวบุคคลจะเกี่ยวข้องกับกิจการกล้วยไม้ของประเทศโดยทั่ว ๆ ไป

๑. ตัวบุคคลผู้สนใจในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไป
๒. ตัวบุคคลผู้รับหน้าที่ในการบริหารกิจการกล้วยไม้ของส่วนรวม
๓. ตัวบุคคลผู้รับหน้าที่ทางวิชาการในการศึกษาวิจัยและส่งเสริม

การอบรมวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้แก่ประชาชน นับว่าเป็นโครงการที่ได้รับดียิ่ง ในการพัฒนาตัวบุคคลทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหมาะสมกับสภาพความเจริญของกิจการ กล้วยไม้ในระยะเริ่มต้น เนื่องจากบุคคลผู้สนใจกล้วยไม้ในระยะแรกนี้ยังขาดความรู้และ ประสบการณ์ ทั้งในด้านทางวิชาการและปัญหาสังคมต่าง ๆ การอบรมวิชาการเพาะเลี้ยง กล้วยไม้นี้จะเข้าถึงตัวบุคคลผู้สนใจในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไป ซึ่งนับว่าเป็นตัว บุคคลระดับมูลฐานของสังคมกล้วยไม้และมีความสำคัญมาก ในหลักสูตรและวิธีการดำเนินการ อบรมควรจะได้ผนวกเอาปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ในการพัฒนาตัวบุคคลเข้าไว้ด้วย กล่าวคือ ไม่ควรจะทำแต่เฉพาะการสอนหรือการฝึกอบรมทางเทคโนโลยี เช่น การปลูกกล้วยไม้ การขยายพันธุ์กล้วยไม้ การผสมเกสรกล้วยไม้ หรือการป้องกันกำจัดศัตรูกล้วยไม้เท่านั้น ควรจะได้แทรกหลักการและวิธีการในการทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจถึงการร่วมมือกัน สร้างวงการกล้วยไม้ การเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับการอบรมต่อ ๆ ไปยังผู้อื่นที่สนใจกล้วยไม้ ในอนาคตโดยไม่ปิดบัง การเข้าใจในหน้าที่ของแต่ละคนที่อยู่ในวงการกล้วยไม้ซึ่งพึงมี ในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมสร้างความเจริญให้แก่วงการกล้วยไม้ การสร้างตัวบุคคล ให้เป็นผู้มีความรู้ในการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้จะช่วยให้บุคคลในวงการกล้วยไม้ นำความรู้ไปใช้ ในการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ของแต่ละคนให้ได้รับผลดี ช่วยให้การกล้วยไม้ส่วนรวมมีรัง กล้วยไม้ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตสูงเป็นจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ การสร้างตัวบุคคล ให้เข้าใจถึงประโยชน์ที่ทุก ๆ คนจะได้รับจากการร่วมมือการสร้างความสำเร็จให้แก่ส่วนรวม เช่น การให้ความร่วมมือกันสนับสนุนกิจการเผยแพร่ความรู้ นับตั้งแต่การพิมพ์เอกสาร เผยแพร่วิชาการ การสนับสนุนงานประชุมประจำปีของสมาคม ฯ การให้การสนับสนุน งานแสดง งานประกวดกล้วยไม้ งานประชุมวิชาการ งานสัมมนา และช่วยกันศึกษา

หรือเสนอข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกิจการด้วยเหตุผลและความบริสุทธิ์ใจ ให้ตัวบุคคลได้เข้าใจถึงประโยชน์ของงานการศึกษา งานวิจัยและงานส่งเสริม และให้การสนับสนุนเมื่อวงการกล้วยไม้ของเรามีตัวบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว และยอมรับด้วยเหตุผลตลอดจนให้ความร่วมมือร่วมใจกันอย่างเต็มที่แล้ว การพัฒนาตัวบุคคลย่อมจะบรรลุผล และเจริญก้าวหน้า ซึ่งจะเป็นผลให้การ พัฒนา ในด้านอื่น ๆ ได้ประสบผลสำเร็จที่ยั่งยืนด้วย

ในประเด็นของการพัฒนาตัวบุคคลนี้ ยังมีอีกแง่หนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคิดถึง นั่นคือการพัฒนาตัวบุคคลเพื่องานบริหารและการประสานงานในวงการกล้วยไม้ ซึ่งสิ่งนี้มีแนวพิจารณาที่สลับซับซ้อนอยู่มาก บุคคลที่จะทำงานนี้อย่างมีประสิทธิภาพได้จะต้องเป็นบุคคลที่เปรียบพร้อมด้วยการเสียสละส่วนตัวด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีจิตใจรักงานเพื่อส่วนรวม มีความมานะอดทน ตั้งใจแรงกล้าในการยกเอางานเพื่อส่วนรวมไว้เป็นความสำคัญอันดับแรกของชีวิต เป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการเทคโนโลยี รู้และเข้าใจปัญหาสังคม มีความรู้และสนใจในปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ในการพัฒนาสังคม และรู้จักนำความรู้ทางวิชาการกล้วยไม้ ตลอดจนประสบการณ์มาประยุกต์เข้ากับวิชาการพัฒนาสังคม และรู้จักนำความรู้และสภาพของวงการกล้วยไม้ เพื่อให้การทำงานมีแผนซึ่งรัดกุมและสามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วยดี อีกประการหนึ่งบุคคลผู้บริหารจำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีหูตากว้างขวาง ไม่แต่เพียงเข้าใจปัญหาภายในประเทศอย่างกว้างขวางทุกแง่มุมเท่านั้น จำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวงการกล้วยไม้ในต่างประเทศ ในแหล่งต่าง ๆ ของโลกด้วย เนื่องจากแรงสำคัญอีกแรงหนึ่งในการช่วยให้ การพัฒนางานวงการกล้วยไม้ ของประเทศไทยได้

เจริญรุ่งเรืองไปอย่างไ้ผลดีก็คือ แรงการสนับสนุนจากตลาดกล้วยไม้ในต่างประเทศทั้งทางตรงและอ้อม หากผู้บริหารวงการกล้วยไม้ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดการยอมรับนับถือจากต่างประเทศแล้ว ก็เป็นการยากที่วงการกล้วยไม้ของประเทศจะเจริญก้าวหน้าเป็นผลดีแก่ประเทศไทยได้ บุคคลทั่ว ๆ ไปในวงการกล้วยไม้ซึ่งเปรียบเสมือนสมาชิกของวงการ แม้จะมีโช้ผู้บริหารวงการโดยตรง ก็จำเป็นจะต้องศึกษาและเข้าใจระบบของสังคมอย่างแท้จริง จำเป็นจะต้องร่วมมือกันปฏิบัติให้เป็นไปตามระบบ และนโยบายในการบริหาร หากพิจารณาเห็นว่าระบบหรือนโยบายไม่เป็นที่แจ่มแจ้ง หรืออาจเห็นสมควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขก็สมควรจะได้ปฏิบัติเพื่อให้มีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ด้วยวิธีการที่ถูกต้องที่ควร การพิจารณาทำสิ่งใดลงไปโดยเอกเทศอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อส่วนรวมเป็นอย่างมากโดยโดยที่ตนเองรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือมิได้เจตนา ความเจริญของส่วนรวมซึ่งเราได้สร้างมาด้วยความยากลำบากและประสบผลสำเร็จอย่างภาคภูมิใจก็อาจจะเสียไป และเป็นผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไปด้วย หรือประเทศชาติทั้งประเทศ ข้าพเจ้าใคร่จะขอเน้นในเรื่องตัวบุคคลผู้บริหาร วงการกล้วยไม้ไว้อีกครั้งหนึ่งว่า การเสียสละอย่างแท้จริงของบุคคลผู้บริหาร นับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการช่วยให้ผู้บริหารวงการได้ปฏิบัติงานพัฒนาตัวบุคคลทั่ว ๆ ไปอย่างไ้ผล เพราะจะเป็นตัวอย่างอันดีแก่บุคคลทั่ว ๆ ไปให้ร่วมกันเสียสละเกิดความละอายในการที่จะทำอะไรเพื่อส่วนตัวของตนเอง บรรยากาศในวงการกล้วยไม้ก็จะทวีการสนับสนุนและร่วมมือเพื่อส่วนรวมยิ่งขึ้น ประการสุดท้ายที่ข้าพเจ้าใคร่จะขอฝากไว้ในโอกาสนี้เกี่ยวกับตัวบุคคลผู้บริหารก็คือ เราได้ร่วมกันสร้างวงการกล้วยไม้ของประเทศไทยมาถึงปัจจุบันนี้เพียงสิบกว่าปี แต่ก็ได้เห็นประจักษ์อย่างชัดแจ้งแล้วว่า ประเทศไทยได้เปลี่ยนสภาพจากการที่เคยส่งกล้วยไม้ต่างประเทศมาเลี้ยงมากมายในอดีต กลาย

เป็นประเทศที่มีชื่อเสียงชั้นนำของโลกในด้านการกล้วยไม้ ในปัจจุบันนี้เราสามารถส่งกล้วยไม้เป็นสินค้าออกไปต่างประเทศได้กว่า ๓๐ ล้านบาทต่อปี นอกจากนั้น กิจกรรมกล้วยไม้ในประเทศเราในปัจจุบันนี้ก็นับว่าอยู่ในระดับที่เข้ามาตรฐานของสากล แต่เมื่อเราคำนึงถึงงานบริหารวงการกล้วยไม้ของเราแล้ว ก็ยังห่วงในเรื่องตัวบุคคล เราน่าจะได้พิจารณาสร้างตัวบุคคลผู้บริหารวงการกล้วยไม้ เพื่อความมั่นคงของวงการกล้วยไม้ของเราในอนาคต โดยเฉพาะในสมาคมกล้วยไม้หรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ต่างๆ เราจะพบว่าบุคคลผู้รับหน้าทนายสมาคมหรือกรรมการสมาคมบางท่านก็มักจะต้องรับหน้าที่ต่อ ๆ ไปเรื่อยๆ เมื่อมีการเลือกตั้งก็จะมีเหตุผลขอร้องว่าหาคนแทนไม่ได้ดีเท่า เช่นนี้เป็นต้น ข้าพเจ้าอยากเห็นการหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปตามวาระ และสมาชิกแต่ละคนผู้เข้ามารับงานบริหารมีคุณสมบัติของความเป็นผู้บริหารดังกล่าวแล้ว ตลอดจนสามารถปฏิบัติงานสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่วงการได้ตามสมควร วงการกล้วยไม้ของเราก็จะเจริญก้าวหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงสืบไป ดังนั้นในขั้นนี้จึงใคร่จะขอฝากไว้ว่า เราจะร่วมกันสร้างตัวบุคคลประเภทนี้ได้อย่างไร และจำเป็นจะต้องรีบคิดอ่านตั้งแต่นี้โดยไม่หนึ่งนอนใจ

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนางานวงการกล้วยไม้ ได้แก่งานด้านการศึกษาและวิจัย รวมทั้งงานส่งเสริมด้วย สายงานเหล่านี้ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยตัวบุคคล ซึ่งมีความรู้ความสามารถ และมีประสิทธิภาพในการทำงาน ยิ่งในระยะหลังๆ นี้ วงการกล้วยไม้ของเราได้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น ความต้องการตัวบุคคลที่เหมาะสมในด้านงานเหล่านี้ ก็ยังมีมากขึ้น เป็นเงาตามตัว การสร้างตัวบุคคลซึ่งเป็นนักวิจัยที่ดี เป็นครูอาจารย์ ในการสอนทางด้านการกล้วยไม้ที่มีทั้งความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง และ

การสร้างนักวิชาการทางส่งเสริมที่มีความรู้และประสบการณ์ ทั้งการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ การประสานงานและการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมกล้วยไม้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อศึกษาและสำรวจความต้องการตัวบุคคลทางวิชาการเหล่านี้ในสังคม และหาวิธีการในการสร้างตัวบุคคลให้ไปทำตามเป้าหมายและมีคุณภาพ

การพัฒนาการวิจัย

งานวิจัยเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนากิจการกล้วยไม้ของประเทศไทย เท่าที่เราได้สร้างกิจการกล้วยไม้ของประเทศไทยจนกระทั่ง เจริญก้าวหน้ามาแล้วยังน่าพึงพอใจจนถึงปัจจุบันนี้ ก็นับว่าส่วนสำคัญส่วนหนึ่งได้จากผลการวิจัยซึ่งได้นำมาส่งเสริมเผยแพร่แก่ประชาชน นอกจากนั้นเรายังได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้ เล็งเห็นความสำคัญ ของงานวิจัยที่มี ต่อความเจริญก้าวหน้า ของสังคมกล้วยไม้และให้ความสนใจในงานวิจัยมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันนี้

ข้าพเจ้าใคร่จะขอจำแนกงานวิจัยออกเป็นสองสาขาด้วยกัน เพื่อช่วยให้สะดวกแก่การพิจารณาดำเนินการยิ่งขึ้น คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติสาขาหนึ่ง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์สังคมอีกสาขาหนึ่ง ทั้งสองสาขานี้ต่างก็มีความสำคัญ

ต่อการพัฒนาและสร้างความเจริญให้แก่วงการกล้วยไม้ด้วยกันทั้งคู่ ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับ การวางแผนและการบริหารงานวิจัยทั้งสองสาขานี้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้แก่การสร้าง ความเจริญให้แก่วงการกล้วยไม้ให้มากที่สุด

ในด้านงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ กล้วยไม้ นั้น ได้มีการนำมาใช้ประโยชน์กันเป็นเวลานานพอสมควร ทางด้านพฤกษศาสตร์สาขา taxonomy ได้มีผลงานมาช้านาน ดังจะเห็นได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกกล้วยไม้ และได้มีการปรับปรุงเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอยู่ในศูนย์กลางของแหล่ง กำเนิดของกล้วยไม้ป่าของเอเชียซึ่งเป็นแหล่งใหญ่และมีความสำคัญแหล่งหนึ่งของโลก ตามที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิงทั่ว ๆ ไป ประเทศไทยมีกล้วยไม้อยู่ตามธรรมชาติไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ ชนิด และยังได้ปรากฏว่า ในระยะหลัง ๆ นี้ ได้มีการค้นพบชนิดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น อีก งานนี้จึงมีความสำคัญที่ควรมีการดำเนินการต่อไป อนึ่ง ในระยะหลัง ๆ นี้วงการ กล้วยไม้ของโลกได้ตื่นตัวมากขึ้น บุคคลที่สนใจกล้วยไม้และเข้ามาสู่วงการกล้วยไม้ก็มีหลาย ประเภท ต่างก็ได้พยายามอุทิศเวลาและความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่ตนมีอยู่ให้แก่ การพัฒนาเรื่องกล้วยไม้ ทั้งนี้ เนื่องด้วยใจรักกล้วยไม้เป็นทุนเดิม ทำให้สนุกเพลิดเพลินอยู่ กับงานวิจัยกล้วยไม้ ในระยะหลัง ๆ นี้ จึงมีนักวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ ซึ่งสนใจกล้วยไม้ ได้ใช้ความรู้ความชำนาญทางสาขาที่ตนถนัดในการวิจัยเรื่องกล้วยไม้ ดังจะเห็นได้จาก นักพฤกษศาสตร์สาขา cytology ได้แสดงผลงานวิจัยเกี่ยวกับ chromosome ของกล้วยไม้ เช่น ในฮาวายอิ เป็นต้น และได้นำเอาไปใช้ในการวางแผน การผสมพันธุ์กล้วยไม้ เกิด เป็นพันธุ์ใหม่ ๆ ที่มีคุณลักษณะอำนวยความสะดวกแก่สังคมทั้งในด้านความสุขทางจิตใจและ

จำนวนการคำ ตัวอย่างอีกอันหนึ่งได้แก่ นักพฤกษศาสตร์ทาง physiology ซึ่งสนใจกล้วยไม้ได้วิจัยเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของกล้วยไม้ นำเอาชิ้นส่วนที่มีใช้ผลการผสมพันธุ์มาเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ จนปัจจุบันนี้ได้รู้ทงหน้าไปเป็นประโยชน์ต่อการค้ากล้วยไม้ทั่วโลกเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น ก็ยังมีผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหารพืช การป้องกันกำจัดศัตรูพืช สิ่งหนึ่งซึ่งแม้ว่าจะมิใช่ปัจจัยโดยตรง แต่เป็นผลทางอ้อมซึ่งสามารถเห็นได้ยาก ได้แก่ความรักและสนใจของนักวิจัยซึ่งช่วยให้งานบังเกิดผลดีและเร็วเกินคาดหมาย กล้วยไม้ได้ดึงดูดความสนใจของนักวิจัยผู้นิยม และรักกล้วยไม้ให้ทุ่มเททุกอย่างเป็นพิเศษ โดยไม่คำนึงหรือสนใจต่อสินจ้างใด ๆ นอกจากผลตอบแทนที่เขาคหวังอย่างยิ่งว่าจะได้รับจากกล้วยไม้โดยตรงทางจิตใจ ได้ช่วยให้ปรากฏผลการวิจัยก้าวหน้ามาอย่างรวดเร็ว และบัดนี้ ได้มีกิจการพัฒนาพืชอื่น ๆ ได้อาศัยผลงานวิจัยทางกล้วยไม้ นำเทคนิคและตัวบุคคลไปใช้ประโยชน์ได้ผลต่อไปอีก

สำหรับการพัฒนานักวิชาการกล้วยไม้ของประเทศไทยเท่าที่ได้ผ่านมานั้น เนื่องจากเป็นระยะเริ่มแรก ช่วงเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา ประชาชนได้รับความรู้จากผลงานวิจัยในหลักทั่วๆ ไปอย่างง่าย ๆ วงการกล้วยไม้ของเราได้ผ่านพ้นระยะเริ่มต้นมาจนถึงการเจริญเติบโตพอสมควร ระยะที่ผ่านมาจึงไม่มีอะไรยุ่งยากและสับสนนัก และก็นับได้ว่า เป็นที่พึงพอใจในการที่เรารู้จักเริ่ม และใช้ความรู้ความเพียรพยายามของเราจนบังเกิดผลต่อสังคม แต่บัดนี้ เราจำเป็นต้องเริ่มคิดในการวางแผนไว้เพื่ออนาคต เนื่องจากวงการกล้วยไม้ของเราในปัจจุบันได้ขยายตัวกว้างออกไปมาก ซึ่งเราจะต้องต่อสู้กับปัญหากว้างขวางขึ้น และจำเป็นต้องอยู่บนหลักการของการประหยัดแต่ให้ผลงานวิจัยได้ตรงตามเป้า

หมายที่ต้องการ และมีประสิทธิภาพที่สุด ข้าพเจ้าได้พยายามมองภาพและวิเคราะห์ดูว่า เราควรจะได้ริเริ่มในการวางแผนเกี่ยวกับการบริหาร และดำเนินงานวิจัยเรื่องกล้วยไม้ของ ประเทศไทย อย่างไรจึงจะทำให้สายงานนี้ ได้มีประสิทธิภาพดีที่สุด ในการที่จะอำนวย ประโยชน์ให้แก่ความเจริญก้าวหน้าของกิจการกล้วยไม้ของประเทศ ข้าพเจ้าใคร่ขอจำแนก หัวข้อไว้ดังต่อไปนี้

ก. สถาบันและกำลังคน

ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีสถาบันหลายแห่งซึ่งมีโอกาที่จะเกี่ยวข้องกับงานวิจัย กล้วยไม้ได้

กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตร ได้มีผลงานเกี่ยวกับการวิจัยทางพฤกษศาสตร์สาขา taxonomy ของกล้วยไม้มาแล้ว ดังได้กล่าวไว้แล้ว ประเทศไทยมีกล้วยไม้ป่าเป็นวัตถุดิบ อยู่เป็นจำนวนมากชนิด งานอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้ป่าและงานวิจัยค้นคว้าหาพันธุ์กล้วยไม้ ป่าที่สวยงามและมีคุณค่าในด้านการผสมพันธุ์ เพื่อนำมาส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่า ใช้ประโยชน์ในการผสมพันธุ์ ขยายพันธุ์ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ได้เกิดประโยชน์ทาง เศรษฐกิจแก่ประเทศชาติแล้ว ยังเป็นการดึงดูดให้ประชาชนได้หันมาสนใจเพาะเลี้ยงและ ปรับปรุงพันธุ์แทนการเก็บและทำลายกล้วยไม้ป่าตามธรรมชาติโดยไร้เหตุผลด้วย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานเพาะเลี้ยงกล้วยไม้โดยตรง มีภาควิชาปฐพีวิทยาซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องอาหารของกล้วยไม้ และมีภาควิชากีฏวิทยาและโรคพืชซึ่งเกี่ยวข้องกับศัตรูกล้วยไม้ ที่พืชสวนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นที่ซึ่งมีงานด้านวิจัยในด้านการเพาะเลี้ยงและการผสมพันธุ์กล้วยไม้ ได้เคยมีการสำรวจและนำกล้วยไม้ป่าของไทยมาศึกษาที่พันธุ์และทดลองใช้ผสมพันธุ์ ความสำเร็จในการผลิตลูกผสมที่มีคุณลักษณะปรับปรุงยิ่งขึ้น นอกจากนั้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ระหว่างสัญญาเกษตรศาสตร์-ฮาวายอี ศาสตราจารย์ เอช คามี่โมโต นักไซโตโลยี ผู้มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยฮาวายอีได้มาฝึกสอน ถ่ายทอดความรู้และเทคนิคในการศึกษาโครโมโซมของกล้วยไม้ให้ และได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับโครโมโซมของกล้วยไม้ไทยบางชนิดไปบ้าง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับเงินงบประมาณวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์กล้วยไม้ตัดดอกส่งต่างประเทศจากรัฐบาล เริ่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งจะต้องดำเนินการติดต่อกันไปกว่า ๕ ปี นอกจากนั้น ก็ยังมีงานวิจัยย่อยที่กระทำโดยไม่ได้รับเงินอุดหนุนวิจัยโดยเฉพาะอีกหลายโครงการรวมทั้งวิทยานิพนธ์ของนิสิตด้วย ทางด้านปฐพีวิทยาก็มีการทดลองเกี่ยวกับเรื่องปุ๋ย นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยได้พิจารณาเห็นว่า ปัจจุบันนี้กล้วยไม้ได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ ศัตรูพืชเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งของพืชเศรษฐกิจทั่วไป จึงได้เริ่มสำรวจและวิจัยเรื่องศัตรูของกล้วยไม้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้นมา ซึ่งเรื่องนี้จะต้องดำเนินการต่อไปควบคู่กันกับงานส่งเสริมกล้วยไม้ในอนาคต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่มีอายุมานาน และในด้านการวิจัยกล้วยไม้ก็ได้มีบทบาทเป็นที่ทราบกันมาช้านานพอสมควร ในระยะหลังนี้ภาค

วิชาพฤกษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีผลงานสำคัญเกี่ยวกับการขยายพันธุ์กล้วยไม้โดยใช้เทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า เทคนิคในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อนี้ ในวงการกล้วยไม้ทั่วไป ในต่างประเทศได้มีผลงานวิจัยก้าวหน้าไปไกลมาก จนสามารถนำมาใช้ทำประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ ได้เริ่มมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจการค้าดอกกล้วยไม้กับต่างประเทศ และเรายังมีปัญหาก็จะต้องขบคิดอีกหลายด้านในเรื่องนี้ ถ้าเรามีการวิจัยเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของ กล้วยไม้ให้สามารถปรากฏผล เป็นประโยชน์แก่การแก้ปัญหาและพัฒนาการผลิตกล้วยไม้ตัดดอกส่งต่างประเทศได้ก็จะเป็นประโยชน์ยิ่ง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แม้ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยซึ่งมีอายุเพียงไม่กี่ปี ก็กำลังพิจารณาสร้างบุคคลและรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนพันธุ์กล้วยไม้เพื่อเตรียมดำเนินการวิจัยในอนาคต ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลว่า เชียงใหม่เป็นดินแดนที่มีสภาพสิ่งแวดล้อมอำนวยให้แก่การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้มาก นอกจากนี้ ยังเป็นดินแดนที่เป็นแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้ป่าที่น่าสนใจและมีหลายชนิด ที่น่าจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่สังคม และเชียงใหม่ยังเป็นเมืองที่มีความเจริญทางสังคม และมีหวังที่จะเป็นประตูการค้ากับต่างประเทศได้ในอนาคตด้วย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีคณะเกษตรศาสตร์ทำหน้าที่ทั้งในด้านการสอนและวิจัยอยู่ แม้ว่ามหาวิทยาลัยนี้จะยังมีอายุน้อยมาก แต่ได้ปรากฏแล้วว่า ปัจจุบันนี้มีประชาชน

ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือสนใจกล้วยไม้มากขึ้นเป็นลำดับ เช่น ได้มีสมาคมกล้วยไม้ขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา นอกจากนั้น ในจังหวัดอื่นๆ เช่น จังหวัดอุดรธานี ก็ได้มีการปลูกกล้วยไม้ขายต้น ขายดอกกันมากขึ้น ทั้งนี้ ในอนาคตทางมหาวิทยาลัยขอนแก่นก็คงจะได้มีกิจกรรมวิจัยทางด้านกล้วยไม้ขึ้นอีก

การสร้างนักวิจัยกล้วยไม้ในแต่ละสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องกล้วยไม้ นับว่าเป็นของไม่่ง่ายนัก เพราะสถาบันต่างๆ ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เงินงบประมาณแผ่นดินซึ่งต้องมีการแบ่งสรรไปตามสายงานอื่นๆ อย่างกว้างขวาง สำหรับกล้วยไม้ซึ่งเป็นพืชที่ยังมีผู้เห็นความสำคัญน้อยก็ย่อมมีอุปสรรคมากในด้านการเพิ่มจำนวนนักวิจัย แต่ถ้านึกถึงความจริงอย่างหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในตอนแรกว่า งานวิจัยเรื่องกล้วยไม้ได้รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วแม้ว่าจะมีกำลังคนน้อย นอกจากนั้น การพัฒนาพืชเศรษฐกิจอื่นๆ บางอย่างยังต้องอาศัยผลงานวิจัยที่ได้ปฏิบัติกับกล้วยไม้ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่ากล้วยไม้มีความสวยงามดึงดูดจิตใจให้นักวิจัยบางคนสนใจได้อย่างฝังจิตฝังใจ ดังนั้น ถ้าเราได้เลือกนักวิจัยที่มีใจรักและสนใจกล้วยไม้อย่างจริงจัง แม้เราจะมีนักวิจัยน้อย แต่ก็จะช่วยให้งานวิจัยได้รุดหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว อีกประการหนึ่ง เราต้องยอมรับความจริงว่า สถาบันแต่ละแห่งมีภาระกิจทางการวิจัยที่ต้องปฏิบัติหลายด้าน ไม่เฉพาะแต่เรื่องของพืชหนึ่งพืชใดเท่านั้น ดังนั้น ในระยะที่ยังเริ่มแรกตัวบุคคลแต่ละคนอาจต้องรับภาระในด้านการวิจัยหลายพืชหรือหลายด้าน ต่อไป เมื่องานขยายตัวกว้างขวางออกไป จึงพิจารณาปรับขอบเขตของความรับผิดชอบของนักวิจัยแต่ละคนทำงานแคบ แต่ลึกลงไปเพื่อแก้ปัญหาสำคัญๆ อย่างได้ผล ดังนั้นในสถาบันที่เกิดใหม่ก็ดี หรือสายงานที่ริเริ่มจับงานกล้วยไม้ใหม่ก็ดี งาน

วิจัยกล้วยไม้ในสายงานนั้น อาจเป็นเพียงส่วนน้อยๆ ส่วนหนึ่งที่ฝึกฝนบุคคลที่เป็นนักวิจัยให้คุ้นเคยกับปัญหาทางกล้วยไม้ ต่อไปก็จะได้มีโอกาสขยายงานกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข. ทุนการวิจัย

นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญสิ่งหนึ่งที่สนับสนุนการวิจัยให้ ดำเนินไปสู่เป้าหมายได้สมปรารถนา ในฐานะที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติงานวิจัยเรื่องกล้วยไม้มาเป็นเวลาเกือบ ๒๐ ปี ตั้งแต่วงการกล้วยไม้ของประเทศไทยยังไม่มีเกิดขึ้นทั่ว และกล้วยไม้ยังเป็นพืชฟุ่มเฟือยสำหรับประเทศไทย จนกระทั่งได้รับความรู้และประสบการณ์มาเผยแพร่แก่ผู้สนใจกล้วยไม้ ทำให้วงการกล้วยไม้ของประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาจนถึงทุกวันนี้ ในขั้นต้นไม่มีการได้รับความสนับสนุนในด้านการวิจัยจากที่ใดเลย ข้าพเจ้าได้แต่ลงแรงตนเองและพยายามใช้ทุนตนเองอย่างประหยัดที่สุด เมื่อวงการกล้วยไม้เจริญก้าวหน้ามาจนถึงระยะที่ดอกกล้วยไม้ส่งเป็นสินค้าออกต่างประเทศได้สักพักหนึ่ง เมื่อสามปีที่แล้วมานี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ได้ให้ทุนวิจัยโครงการกล้วยไม้ตัดดอกส่งต่างประเทศ แต่เนื่องจากงบประมาณวิจัยมีจำกัดมาก โครงการนี้ก็ได้รับเงินอุดหนุนไม่มากนัก และข้าพเจ้าเชื่อว่าในสถาบันอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน หรือบางแห่งอาจไม่มีทุนอุดหนุนการวิจัยเรื่องกล้วยไม้โดยตรงเลย การพิสูจน์ตนเองว่า ได้ทำงานบังเกิดผลดีต่อส่วนรวมย่อมเป็นทางหนึ่งซึ่งจะได้รับการอุดหนุนทางการเงินจากทางหนึ่งทางใด การหาทุนมาเพื่องานวิจัยของสถาบันระดับมหาวิทยาลัยนั้น อาจกระทำได้เป็นขั้นๆ ระยะที่ไม่มีผลงานที่จะเห็นประจักษ์ได้ชัดเจนว่า เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นระยะที่ต้องลำบากและอดทนมีใจรัก และมีสมาธิเป็นพิเศษ เมื่อมีผลงานบังเกิดประโยชน์ต่อประชาชนพอสมควรแล้ว แรงสนับสนุนจากสังคมรวมทั้งความเชื่อถือ

ที่สังคมมีต่อนักวิจัยและสถาบันจะช่วยให้ได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ด้าน ในฐานะที่ข้าพเจ้าได้เป็นแรงงานเงินให้กับสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยมาจนถึงทุกวันนี้ จึงใคร่จะขอภัยและขออนุญาตยกสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้ เราได้เขียนตำราและเอกสารเผยแพร่ความรู้อันเป็นผลจากการวิจัยและการศึกษา ด้วยทุนส่วนตัวของข้าพเจ้าจำหน่ายเอกสารเหล่านี้ หาเงินไว้เป็นทุน การอบรมวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้แก่ประชาชนในภาคคำติดต่อกันเป็นเวลา ๔-๕ เดือนทุก ๆ ปี โดยข้าพเจ้าและคณะได้อุทิศเวลาว่างเย็น ๆ คำ ๆ และอุทิศวิชาความรู้ที่มีอยู่ ก็เป็นทางหนึ่ง ให้ได้เงินค่าเล่าเรียนมาเป็นทุน นอกจากนี้ ยังได้รับผลในทางส่งเสริมเผยแพร่ความรู้และผลงานวิจัยออกไปสู่ประชาชนด้วย สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยมีเงินที่ได้จากการนี้อยู่พอสมควร และกำลังพิจารณาใช้จ่ายบางส่วนลงไปยังงานวิจัยที่จำเป็นต้องกระทำก่อน เพื่อให้ประชาชนผู้เลี้ยงกล้วยไม้ได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยนี้ทันเวลาที่ แต่วิธีหาเงินทุนเพื่องานพัฒนาวงการกล้วยไม้เท่าที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามดังตัวอย่างนี้ เป็นวิธีการที่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพียงไม่กี่คน จึงเป็นวิธีการที่ไม่สู้จะเหมาะสมในทางปฏิบัติทั่วไปนัก นอกจากจะเห็นเล็กน้อยกันมากและเสียสละอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าคิดว่า เราน่าจะได้หาทางให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากกล้วยไม้เข้าใจและเห็นความสำคัญ ของงานวิจัยที่เขาจะได้รับ หากกล้วยไม้ที่เขาปลูกไว้เกิดเป็นโรคระบาดและไม่มีใครให้คำตอบหรือช่วยแนะนำได้ เขาย่อมได้รับความเสียหาย ยิ่งเป็นกล้วยไม้ที่เป็นแหล่งผลิตใหญ่ ๆ เป็นสินค้าออกปีละมากๆ หากเป็นโรคระบาดอาจจะทำลายทรัพย์สินและอนาคตได้อย่างรวดเร็ว จึงควรเป็นความรู้สึกในหน้าที่ของ ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์ จากกล้วยไม้ที่ จะให้การ สนับสนุน ทุนรอน การวิจัยเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและของตนเองในอนาคต การสนับสนุนการวิจัยอาจมาได้หลาย

วิธี นับตั้งแต่การสนับสนุนด้วยการเงินโดยตรง การบริจาคต้นไม้เพื่อการวิจัย การอนุญาตให้ใช้สถานที่ส่วนตัวเพื่อการวิจัย การให้ความร่วมมือให้ข้อมูลที่แท้จริงเมื่อมีการขอข้อมูลหรือสำรวจอันจะเป็นประโยชน์ต่องานวางแผนวิจัยเป็นต้น ทูรอนเพื่อการวิจัยอาจได้จากบริษัทธุรกิจที่หวังผลทางโฆษณาอีกทางหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงการที่จะชักจูงให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากกล้วยไม้ก็ดี บริษัทที่หวังผลการโฆษณาที่ดี ให้ความสนใจและสนับสนุนการวิจัยด้านทูรอน นอกจากจะต้องชักจูงให้ท่านเหล่านั้นเห็นความสำคัญของงานวิจัยแล้วหากมองในมุมกลับในฐานะนักวิจัยและสถาบันที่ทำการวิจัยน่าจะต้องพิสูจน์ตัวเองและสร้างความเชื่อมั่นว่า มีความสามารถในการที่จะวิจัยแก้ปัญหาต่างๆ และพัฒนากิจการกล้วยไม้ด้วยการวิจัยให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างได้ผล โดยไม่นำเอาทูรอนที่ได้รับไปสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ หรือไปกระทำในสิ่งที่ไม่ตรงเป้าหมายทำให้ได้รับผลไม่คุ้มค่า

ผลการวิจัยบางเรื่องอาจอำนวยความสะดวกให้นักไปทางธุรกิจการค้ากล้วยไม้แต่ผลการวิจัยบางเรื่องก็อำนวยความสะดวกให้กว้างขวาง ทั้งในด้านการเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อความเพลิดเพลิน และในด้านการเลี้ยงกล้วยไม้เป็นการค้า ดังนั้นงานวิจัยบางเรื่องอาจได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้บางกลุ่ม การพิจารณาในการหาทุนการวิจัยก็ดี หรือการพิจารณาตัดสินใจเพื่อดำเนินการวิจัยก็ดี ผู้วางแผนจำเป็นจะต้องทราบปัญหาต่างๆ อย่างกว้างขวางไม่เฉพาะแต่ปัญหาที่จำเป็นต้องวางแผนวิจัยเท่านั้น ยังจำเป็นต้องทราบปัญหาอื่น ๆ แม้กระทั่งปัญหาของสังคมซึ่งผลการวิจัยนั้นเกี่ยวข้องอีกด้วย

ก. การประสานงานวิจัย

สมาคม เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่จะหาทุนสนับสนุนงานวิจัยได้ เนื่องจากสมาคมเป็นแหล่งรวมของความคิด ความต้องการ ตลอดจนการรักษาผลประโยชน์ และการสร้างความเจริญให้แก่สังคม สิ่งใดปัญหาใดที่สมาคม พิจารณาเห็นว่า เป็นปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่และจำเป็นที่จะต้องรีบแก้ไขโดยด่วน หากสมาคมมีทางหาทุนรอนได้ ก็ควรจะมีส่วนพิจารณาและมีความรู้สึกรับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนางานวิจัยเรื่องกล้ายไม้ มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่หลายด้านก่อนอื่นใคร่จะขอจำแนกงานวิจัยออกเป็น ๒ ประเภทตามสภาพของงานวิจัย คือ

๑. งานวิจัยขั้นมูลฐาน เป็นงานวิจัยซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะเชิงทฤษฎีและเป็นโครงการระยะยาว ผลงานวิจัยขั้นมูลฐานนี้ ยากที่บุคคลธรรมดาสามัญซึ่งไม่ใช่นักวิชาการจะมองเห็นได้ เพราะอาจจะต้องนำเอาไปแก้ปัญหาวงวิชาการต่อไปอีกหลายทอดกว่าจะบังเกิดผลในทางปฏิบัติ แต่ในการสร้างความเจริญให้แก่วงการกล้ายไม้แล้วการวิจัยประเภทนี้สามารถแก้ปัญหาได้ระยะไกล ผู้วางโครงการจำเป็นที่จะต้องมีสายตาไกล มองการสร้างความสำเร็จเป็นการล่วงหน้าไปหลายปีๆ การวิจัยลักษณะนี้มักจะหาการสนับสนุนทางทุนรอนได้ยาก นอกจากผู้ให้ทุนหรือมีอำนาจให้ทุน จะเป็นนักวิชาการประกอบกับนักบริหารที่มีสายตาไกล และจำเป็นต้องใช้ทุนรอนสูงเพราะเป็นระยะยาว

๒. งานวิจัยอีกลักษณะหนึ่งคือ การวิจัยประยุกต์ การวิจัยประเภทนี้มักจะมีทุนสนับสนุนเป็นพื้นอยู่แล้ว การวางโครงการวิจัยประยุกต์นี้จะได้รับการพิจารณาเพื่อให้

ผลที่ได้รับนั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลดี อย่างไรก็ตามใครจะขอกล่าวว่าย่ำว่า งานวิจัยเป็น
 สิ่งจำเป็นในการสร้างความเจริญให้แก่กิจการกล้วยไม้ และงานวิจัยแต่ละโครงการเป็นสิ่งที่
 ที่ต้องลงทุน ทั้งในต้นทุนทรัพย์ ทุนสติปัญญา ความรู้ความชำนาญ และแรงงาน
 และทุนเกี่ยวกับเวลาที่เสียไป โครงการแต่ละโครงการจึงควรได้รับการพิจารณาวางแผน
 อย่างรัดกุมและรอบคอบ รวมทั้งประหยัดที่สุด ซึ่งการประหยัดนั้น ก็จำเป็นจะต้อง
 ประหยัดทุนทุกประเภท ทั้งทุนทรัพย์ทุนบุคคลและทุนเวลา และจำเป็นจะต้องหวังผล
 จากงานวิจัยนั้นให้มีประสิทธิภาพที่สุด การวางโครงการวิจัยควรจะได้มีการประสานงานกัน
 และร่วมมือกันระหว่างสถาบันกับสถาบัน และสถาบันกับกลุ่มกิจกรรมหรือสมาคม การ
 ประสานงานกันระหว่างสถาบันกับ กลุ่มกิจกรรมหรือสมาคม จะช่วยให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับ
 งานวิจัยได้ทราบปัญหาและความต้องการของสังคมกล้วยไม้อย่างใกล้ชิดเคียงความจริง เพื่อ
 วางเป้าหมายงานวิจัยได้ถูกต้องตามความต้องการ นอกจากนั้น ระหว่างดำเนินการวิจัย
 หากต้องการความร่วมมือจากผู้ปลูกกล้วยไม้มักจะได้รับความสะดวก เมื่อได้รับผลการวิจัย
 แล้ว ยังจะช่วยให้ผลนั้นออกไปสู่ประชาชนผู้ปลูกกล้วยไม้ได้สะดวกและถูกต้องด้วย สำหรับ
 ในด้านการประสานงานระหว่างสถาบันต่อสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำการวิจัยด้วยกัน
 จะช่วยให้การทำงานวิจัยได้มีประสิทธิภาพและเป็นไปได้ในทางประหยัดยิ่งขึ้น โครงการวิจัย
 เรื่องหนึ่งๆ อาจมีธรรมชาติแตกต่างกัน นับตั้งแต่สาขาวิชาต่างกัน อุปกรณ์เครื่องมือ
 เครื่องใช้ต่างกัน เป็นต้น บางสถาบันอาจมีตัวบุคคลนักวิจัยในสาขาวิชานั้นๆ ซึ่งอีก
 สถาบันหนึ่งอาจไม่พร้อม สถาบันหนึ่งอาจมีเครื่องมือเครื่องใช้อยู่แล้ว แต่อีกสถาบันหนึ่ง
 อาจต้องจัดหาอุปกรณ์มาใหม่ สิ้นเปลืองเงินทองมากมายเป็นต้น เมื่อมีโครงการที่จำเป็น
 ต้องทำการวิจัย หากมีการประสานงานกันระหว่างสถาบันกับสถาบัน สถาบันใดที่อาจรับ

โครงการนั้นได้โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด และพร้อมที่จะทำงานวิจัยนั้นให้ได้รับผลดีที่สุด ก็ควรจะได้รับมอบไปดำเนินการ นอกจากนั้นแล้ว โครงการวิจัยใหญ่ๆ ซึ่งอาจแบ่งแยกเป็นหลายส่วน หรือหลายภาค อาจมีการพิจารณาแบ่งส่วนหรือแบ่งภาคกัน ทำตามความสะดวกหรือความพร้อมที่จะรับของแต่ละสถาบันได้ โดยอยู่บนหลักของการประหยัต์เช่นเดียวกัน การประสานกันระหว่างกลุ่มกิจกรรมด้วยกันทางด้านวิชาการก็น่าจะเป็นผลดีอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากอาจมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการกัน การประสานงานกันดังกล่าว จะช่วยให้การวิจัยเรื่องกล้วยไม้ในประเทศไทยเป็นไปในทางประหยัต์มีประสิทธิภาพเป็นผลดีต่อส่วนรวม และยังช่วยให้นักวิจัยเรื่องกล้วยไม้มีงานทำเป็นประโยชน์ต่อสังคม และได้รับการพัฒนาตนเอง ให้เกิดความเชี่ยวชาญอย่างกว้างขวาง การประสานงานนี้อาจได้จากการจัดสัมมนาทางวิชาการหรือการจัดในรูปกรรมการแห่งชาติซึ่งรวมเอางานวางแผนและประสานงานส่งเสริมเข้าไว้ด้วยกันก็ได้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องการประสานงานส่งเสริมกล้วยไม้

ง. โครงการวิจัยกล้วยไม้

ดังได้กล่าวแล้วว่า การวิจัยเป็นการสร้างความเจริญให้แก่วงการกล้วยไม้ ดังนั้นก่อนที่จะกล่าวโครงการวิจัยกล้วยไม้ จึงใคร่จะขอกล่าวถึงธรรมชาติของงานเลี้ยงกล้วยไม้ทั้งในแง่ของความสุขทางจิตใจ ในแง่ของการศึกษา และในแง่ของเศรษฐกิจสังคม ธรรมชาติของการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้นั้น ผู้เลี้ยงกล้วยไม้จะได้รับประโยชน์จากกล้วยไม้ นับตั้งแต่ชมดอกสวย ๆ งาม ๆ คบค้าสมาคมกันเป็นการเพลิดเพลิน ผลิตภัณฑ์ผสมใหม่ๆ ที่มีคุณลักษณะดีเด่นยิ่งขึ้น จำหน่ายลูกผสมและปลูกเพื่อตัดดอกเป็นการค้า ในการปลูกไว้ดู

ดอกสวย ๆ งาม ๆ เพื่อความเพลิดเพลินผู้เลี้ยงกล้วยไม้มีความประสงค์ในการที่จะมีกล้วยไม้
 สีสรรต่าง ๆ เลี้ยงง่าย ออกดอกง่ายมีดอกดก ยิ่งกว่านั้นยังประสงค์ที่จะมีของใหม่ ๆ
 แปลก ๆ เรื่อย ๆ ไป ดังนั้น ในด้านการค้ำต้นค้ำดอก ก็เช่นเดียวกัน ความต้องการของ
 ตลาดย่อมมุ่งให้มีของใหม่ ของแปลก และของซึ่งมีคุณสมบัติตามความประสงค์ของสังคม
 นอกจากนั้นแล้ว ในการปลูกกล้วยไม้ หรือแม้แต่ในการผลิตดอกเป็นการค้า ก็ต้องการ
 เทคนิคในการปลูกและการเพาะเลี้ยงใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพและประหยัด รวมทั้งระบบ
 และกรรมวิธีในการป้องกันกำจัดศัตรูกล้วยไม้ที่ได้รับผลดี ประหยัด และปลอดภัยต่อ
 บุคคลผู้ปฏิบัติด้วย

การวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์กล้วยไม้ นับว่ามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ประเทศ
 บางประเทศซึ่งครั้งหนึ่งเคยรุ่งเรืองและมีชื่อเสียงในด้านกล้วยไม้ เช่น ฮาวายอิ และ
 สิงคโปร์ เป็นต้น ต่อมาระยะหลัง ๆ มีอุปสรรคทำให้ความก้าวหน้าในเรื่องกล้วยไม้ลดน้อย
 ลง เนื่องจากการขาดแคลนพันธุ์กล้วยไม้ใหม่ ๆ แปลก ๆ ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ ประเทศ
 ดังกล่าว ไม่มีพันธุ์กล้วยไม้ป่าในธรรมชาติของตนเอง ต้องสั่งกล้วยไม้ป่า อันเปรียบ
 เสมือนวัตถุดิบมาจากประเทศอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ในระยะหลัง ๆ นี้ ประเทศซึ่ง
 เป็นแหล่งกำเนิดกล้วยไม้ป่า ต่างก็พัฒนาตนเองในด้านกล้วยไม้ เช่น ประเทศไทยซึ่งใน
 ระยะหลัง ๆ นี้ เราได้ใช้พันธุ์กล้วยไม้ป่าของเรา ทำประโยชน์ในการผสมพันธุ์ได้เอง
 ดังนั้นในระยะหลัง ๆ นี้ ประเทศไทยได้มีการผสมและผลิตกล้วยไม้ลูกผสมใหม่ ๆ แปลก ๆ
 อยู่เรื่อย ๆ แม้ว่าในขณะนี้เรายังมีทางที่จะใช้กล้วยไม้บางชนิดซึ่งยังมิได้มีการใช้ผสมมาก
 นักในอดีต เพื่อผสมทำลูกผสมใหม่ได้ แต่เราก็ควรจะได้เตรียมการคำนึงถึงอนาคตไว้

ด้วย การวิจัยเพื่อหาพันธุ์กล้วยไม้ใหม่ ๆ ซึ่งมีคุณค่าในด้านการผสมพันธุ์ การวิจัยเพื่อการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ที่มีอยู่เดิม เช่นการปรับปรุงพันธุ์ทาง cytogenetics ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เช่นการใช้พันธุ์กล้วยไม้ซึ่งเคยใช้ทำพ่อแม่พันธุ์ได้ผลมาแล้ว นำมาศึกษาและปรับปรุงทางค่านโครโมโซมเป็นต้น การบุกเบิกทางทำพันธุ์กล้วยไม้เพื่ออนาคตของวงการกล้วยไม้ เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องกระทำโดยไม่หยุดยั้ง แม้แต่ในด้านการปลูกกล้วยไม้ตัดดอกก็ควรจะได้มีการวิจัยเพื่อหาหรือผลิตพันธุ์กล้วยไม้ใหม่ ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะทั้งในด้านความนิยม และในด้านมีประสิทธิภาพทางการตลาดให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ การนำกล้วยไม้มาเพื่อทำการวิจัยให้บังเกิดประโยชน์ต่อสังคมนั้นอาจจะทำได้หลายทางคือ นำกล้วยไม้ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติในประเทศเรามาศึกษาและวิจัย นำกล้วยไม้ป่าที่มีกำเนิดในป่าต่างประเทศเข้ามาศึกษาและวิจัย การผสมพันธุ์อาจจะกระทำได้ทั้งในด้านการผสมระหว่างพันธุ์กล้วยไม้ในประเทศเราเอง พันธุ์กล้วยไม้ในประเทศเรากับพันธุ์กล้วยไม้จากต่างประเทศ และพันธุ์กล้วยไม้ต่างประเทศด้วยกัน ซึ่งมีคุณค่าในด้านความงามและในด้านการค้า การพัฒนางานการกล้วยไม้ของเราจึงไม่ควรเลือกว่าจะเป็นพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองหรือจากต่างประเทศ สิ่งใดที่จะนำมาวิจัยและดำเนินการให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางขึ้น สร้างทางให้วงการกล้วยไม้ของเราได้ขยายตัวกว้างขวางและไกลออกไปได้แล้ว เป็นสิ่งที่ควรกระทำยิ่ง แต่ด้วยกำลังบุคคล กำลังความรู้ทางวิชาการ และกำลังทุนทรัพย์ของเราก็เป็นสิ่งสำคัญด้วย การขยายงานเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกัน เพื่อดำเนินการวิจัยตามแผนและความจำเป็นก่อนหลังด้วย

การวิจัยเกี่ยวกับการปลูกปฏิบัติ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นต้องมีการวิจัย เพื่อหาอุปกรณ์และเทคนิคใหม่ ๆ ซึ่งมีประสิทธิภาพในการปลูกปฏิบัติ ประหยัดทุนรอน ทั้ง

ในต้นทุนทรัพย์ เวลา และแรงงาน และได้ผลดี อาทิเช่น การสร้างโรงเรือน อุปกรณ์ปลูก วิธีปฏิบัติ ปุ๋ย การขยายพันธุ์ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจะได้มีการพิจารณาและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคต่างๆ กับสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ ระหว่าง พันธุ์กล้วยไม้ กับสภาพ สิ่งแวดล้อม ของ ท้องถิ่น เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เราควรได้รับความสนใจในการดำเนินการวิจัย พันธุ์กล้วยไม้บางชนิดมีคุณค่าในด้านความงามและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ แต่ไม่เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของท้องถิ่นหนึ่ง อาจพิจารณานำไปวิจัยเพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกในท้องถิ่นซึ่งมีสภาพสิ่งแวดล้อมเหมาะสมได้ เช่น กล้วยไม้สกุล *ซิมบิเดียม* (Cymbidium) ซึ่งเป็นกล้วยไม้ที่ได้รับความนิยมทั่วโลกในด้านความงามและในด้านการตัดดอกเป็นการค้า ตลาดดอกไม้ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปต้องการดอกกล้วยไม้นี้เป็นจำนวนมาก และขณะนี้ยังไม่พอเพียงแก่ความต้องการ ในได้หวั่นกำลังหาทางผลิตอยู่ในขณะนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าจังหวัดภาคเหนือก็น่าจะปลูกกล้วยไม้ชนิดนี้ได้ หากได้มีการวิจัยในด้านหาพันธุ์ที่เหมาะสม และในท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีสภาพสิ่งแวดล้อมอำนวยให้ นอกจากนั้นในมุมมองกลับ เราอาจหาทางผสมพันธุ์เพื่อปรับปรุงนิสัยของกล้วยไม้ให้เอนเอียงเข้าหาและเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมของบางท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

การวิจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า การวิจัยในสาขานี้ นับว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ แต่เท่าที่แล้่วๆ มา เราแทบจะมีได้นึกถึงเรื่องนี้นัก

เลย ซึ่งความจริง ระยะที่ผ่านพ้นมาเป็นเพียงระยะเริ่มสร้างวงการกล้วยไม้ อาจจะยังไม่ได้มีการประจักษ์ชัดว่ากล้วยไม้นั้นเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างใด บัดนี้ผลงานของเราได้ทำให้ประจักษ์แล้วว่า กล้วยไม้ได้ให้ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและให้ประโยชน์ในด้านคุณค่าทางจิตใจแก่สังคมไม่น้อย เมื่อเราได้สร้างสรรค์ทำให้กล้วยไม้เกิดประโยชน์ทางด้านนี้เช่นนี้ จึงย่อมจะมีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมตามมา หากเราไม่ให้ความสนใจในงานวิจัยด้านนี้แล้ว อนาคตของวงการกล้วยไม้น่าจะมีปัญหาด้านนี้มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนางานกล้วยไม้อย่างสำคัญ การที่กิจการกล้วยไม้เจริญก้าวหน้ามาถึงปัจจุบันนี้ เราจะเห็นได้ว่า มีผู้เลี้ยงกล้วยไม้เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินทางจิตใจ และในด้านการค้า อย่างไรก็ตามโดยธรรมชาติแล้ว การที่กิจการกล้วยไม้จะเจริญก้าวหน้าไปได้นั้น การเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อความเพลิดเพลินและการเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อการค้า จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และปรับตัวควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม จะแยกกันมิได้ ถ้ามีแต่การเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินโดยไม่มีการค้า การเลี้ยงกล้วยไม้ก็มีแต่จะหมดเปลือง นอกจากนั้น ความเจริญก้าวหน้าก็จะไปไม่ไกล แต่ถ้ามีการค้า ไม่มีความนิยมทางจิตใจ การค้าก็ย่อมไม่ก้าวหน้าเช่นเดียวกัน เพราะประโยชน์ขั้นสุดท้ายของกล้วยไม้นั้น คือความงามของดอกซึ่งสนองความต้องการของจิตใจ หากไม่มีการส่งเสริมให้เกิดความต้องการดอกกล้วยไม้หรือต้องการที่จะเพาะปลูกกล้วยไม้แล้ว ต้นกล้วยไม้และดอกกล้วยไม้ก็ย่อมจะจำหน่ายไม่ได้ เมื่อความต้องการมีน้อย แต่การผลิตมีมาก ปัญหาทางด้านการตลาดก็ย่อมจะติดตามมา ดังเช่นตัวอย่าง ปัญหาธุรกิจการค้าดอกกล้วยไม้ ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในประเทศ

เรา เนื่องจากดอกกล้วยไม้มีอัตราการผลิตสูงมากในฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูที่ตลาดมีความต้องการดอกกล้วยไม้น้อย แต่พอถึงเทศกาลที่ตลาดต้องการดอกกล้วยไม้มาก อัตราการผลิตตกต่ำลงจนเป็นเหตุให้ผู้ปลูกขาดรายได้เป็นต้น ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเกี่ยวกับกล้วยไม้ส่วนใหญ่ก็จะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด เราควรจะเริ่มคิดได้แล้วว่า ต่อไปเราควรจะเตรียมการอะไรไว้บ้างเพื่อแก้ปัญหาที่เราจะต้องเผชิญต่อไปในอนาคต ในด้านของการผลิตต้นกล้วยไม้ลูกผสม เราก็ยังมีได้มีการวิจัยว่าเรา ได้ทำอะไรมาแล้วบ้าง เราควรจะวางแผนผสมอะไรต่อไป เราจะดำเนินการอย่างไรจึงจะเป็นประเทศชั้นนำในการผลิตกล้วยไม้ลูกผสมต่อไปได้ในอนาคต ในด้านการผลิตดอกกล้วยไม้เป็นสินค้า เราน่าจะให้มีการรวบรวมข้อมูล นำมาวิจัยเกี่ยวกับการผลิตและการตลาด ขณะนี้เรายังไม่ทราบว่าแหล่งไหนของโลกบ้างที่มีความต้องการดอกกล้วยไม้ และแหล่งไหนประเทศไหนต้องการดอกกล้วยไม้ในฤดูใด ปริมาณมากน้อยเพียงใด แหล่งไหนประเทศไหนมีการผลิตดอกกล้วยไม้บ้าง ผลิตมากในฤดูใด และปัญหาในการผลิตและการตลาดของเขามีอะไรบ้าง เราควรจะมีการผลิตดอกกล้วยไม้ชนิดใดประเภทใด ในฤดูใด ปริมาณมากน้อยเพียงใด และควรจะปรับปรุงการผลิตดอกกล้วยไม้อะไรเพิ่มเติมอีก ข้อมูลและผลการวิจัยนี้จะช่วยให้งานวางแผนโครงการส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ได้มีประสิทธิภาพ และได้รับผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยยิ่งขึ้น หรือข้อมูลและผลการวิจัยทางเศรษฐกิจและสังคมนี้อาจช่วยให้วางแผนโครงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติต่อไปอีก เพื่อให้ได้ผลมาใช้สนองความต้องการของสังคมได้ ตัวอย่างเช่น เราอาจดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับกรรมวิธีบรรจุหีบห่อที่เหมาะสม เพื่อให้ดอกกล้วยไม้เดินทางได้ไกลยิ่งขึ้นโดยคุณภาพไม่ต่ำลงในเมื่อได้ทราบว่ามีการตลาดดอกกล้วยไม้ดี ๆ อยู่ในประเทศที่ห่างไกลเป็นต้น

โครงการวิจัยตามแนวต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการโดยประสานงานกัน ทั้งในขั้นแผนงาน การปฏิบัติ และผลงานทั้งจะเห็นได้ว่าธรรมชาติของงานในแต่ละแนวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ การวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์กล้วยไม้ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติด้วย ยิ่งในแนวที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างพันธุ์กล้วยไม้กับสภาพสิ่งแวดล้อมด้วยแล้ว เป็นแนวที่คลุมปัญหาไว้ทั้ง ๓ แนว คือมีทั้งการวิจัยเพื่อหาพันธุ์กล้วยไม้ที่สามารถปลูกปฏิบัติได้ผลในแต่ละท้องถิ่นด้วย และหาวิธีการปลูกปฏิบัติที่เหมาะสมกับพันธุ์กล้วยไม้ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย นอกจากนั้นการวางโครงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเพื่อนำผลมาใช้ในทางปฏิบัติให้ได้ผลตามเป้าหมาย ของสังคมก็จำเป็นจะต้องมีการประสานงานกันกับการวางแผนทางด้านวิจัยทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย ดังนั้นโครงการวิจัยที่ดีจึงควรเป็นโครงการวิจัยที่เป้าหมายสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม ซึ่งย่อมจะเกิดจากการประสานงานกันระหว่างสายต่างๆ ของงานวิจัย ในระยะนี้แม้ว่าเราจะเติบโตขึ้นมาพอสมควรก็ตาม แต่กำลังคนของเราอาจจะยังไม่พอเพียงสำหรับการแบ่งแยกสายงานวิจัยดังกล่าวแล้วได้โดยเด็ดขาด แต่ก็ เป็นเหตุผลให้เราคิดว่าในการวางโครงการวิจัยในสายใดก็ตาม เราควรมีข้อมูลและทราบปัญหาในสายอื่น ๆ กว้างขวางพอที่จะนำมาประกอบการพิจารณาด้วย หรือว่าเราควรจะได้มีการผนึกกำลังบุคคลในสายงานต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ เพื่อร่วมกันพิจารณาว่าเราควรวางโครงการและดำเนินการวิจัยอะไรต่อไป

การพัฒนาการศึกษา

การศึกษาเป็นงานสำคัญสาขาหนึ่งในการพัฒนากิจการกล้วยไม้ของประเทศ ดังที่เรามักจะเคยได้ยินได้ฟังการกล่าวเสมอๆว่า ในอดีตเมื่อประมาณกว่า ๒๐ ปี ที่แล้วมานั้น การเลี้ยงกล้วยไม้ยังอยู่ในวงแคบๆ และคิดว่าเป็นของฟุ่มเฟือย การเลี้ยงกล้วยไม้ในสมัยนั้น นอกจากจะขาดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้แล้ว ยังปิดบังความรู้กันทั้งๆที่แต่ละคนก็ไม่ทราบว่สิ่งที่ตนคิดว่รู้นั้น เป็นความรู้ที่ผิดหรือถูก การเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทยในอดีตจึงไม่เจริญก้าวหน้าให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างไรร

เมื่อกล่าวถึงการศึกษาเรื่องกล้วยไม้ ในที่นี้หมายถึงการศึกษาในสถาบันการศึกษา ซึ่งมีการวางหลักสูตรและและแนวการสอนไว้เป็นบรรทัดฐาน เนื่องจากการศึกษาเป็นการสร้างบุคคลที่ม่ความรู้ความสามารถ ออกไปเป็นครูอาจารย์ เป็นนักวิจัย นักส่งเสริม และเลลไปถึงการยกระดับการศึกษา ของบุคคลผู้ประกอบอาชีพในการเพาะปลูกกล้วยไม้ด้วย ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาให้ละเอียดและลึกซึ้งลงไปแล้ว การพัฒนาการศึกษาเรื่องกล้วยไม้จำเป็นอย่างย้งที่จะต้องม่แผนงานที่สอดคล้องกันกับการพัฒนาตัวบุคคล การพัฒนาการวิจัย และการพัฒนาการส่งเสริม เราควรจจะคิดว่ เราจะสร้างหรือผลิตบุคคลที่มีความรู้ทางด้านกล้วยไม้ออกไปเป็นครูอาจารย์ เป็นนักวิจัย นักส่งเสริม และบุคคลผู้ประกอบอาชีพทางกล้วยไม้ แต่ละประเภทในระดับความรู้สูงเพียงใด มีสัดส่วนประเภทละม่น้อยเพียงใด และมีการประสานงานกันระหว่างสายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างบุคคลแต่ละประเภทนี้อย่างไร จึงจะให้เป้าหมายนี้บรรลุผลอย่างเหมาะสมและมี

ประสิทธิภาพ การศึกษามีแนวทางคล้ายคลึงกับงานวิจัย คือการศึกษาในทางมูลฐาน และ การศึกษาใน ทางประยุกต์สำหรับสภาพการ ของวงการกล้วยไม้ ในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ นั้น ในตำนานงานวิจัยเราเริ่มมีความต้องการบุคคลที่มีความรู้ทางมูลฐาน ส่วนในทาง ประยุกต์นั้นเราได้ดำเนินการมาแล้วเล็กน้อยแต่ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องสนใจต่อไปอย่าง รีบด่วน สำหรับการผลิตครูอาจารย์ก็เช่นเดียวกัน ส่วนนักส่งเสริมนั้นการศึกษาในทาง ประยุกต์นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง สำหรับบุคคลผู้ประกอบอาชีพทางกล้วยไม้นั้น ขณนี้ เป็นระยะเริ่มแรก ซึ่งในทางประยุกต์ยังได้มีทั้งระดับอาชีวศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย การที่สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยได้เปิดอบรมวิชา การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้แก่ประชาชน มาแล้วรวม ๗ รุ่น ๙ ปี มีผู้ผ่านการอบรมไปรวมทั้งสิ้นประมาณหกร้อยห้าสิบคน และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ได้เปิดอบรมวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ภาคฤดูร้อน ระยะนี้ มาแล้วหลายรุ่นแม้จะอยู่ในแผนการส่งเสริม แต่ก็ในช่วงเสริมเพื่ออุดช่องว่างระดับที่ ร่องลงไป จากแผนการศึกษาและเป็นการพัฒนาในระยะต้นของการสร้างกิจการกล้วยไม้ กล้วย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ริเริ่มเปิดการสอนวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ขึ้น โดยเฉพาะเป็นครั้งแรกที่ภาควิชาพืชศาสตร์ หมวดยพืชสวน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๒ ต่อมาก็ได้มีการปรับปรุงและขยายหลักสูตรออกไป ๕ วิชา ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับกล้วยไม้ และเน้นหนักไปในด้านความสำคัญด้านพืชกรรมทั้งสิ้น และขยายไปถึงระดับปริญญาโทด้วย ในระยะระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ถึง ๒๕๑๐ เป็นระยะที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ใช้หลักสูตรปริญญาตรีห้าปี ก็ได้มีนิสิตที่ศึกษาวิชากล้วยไม้เป็นสาขาวิชาเอก และทำวิทยานิพนธ์

เรื่องกล้วยไม้รวม ๒๓ ราย ต่อมาเมื่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ปรับปรุงหลักสูตรปริญญาตรีเป็นสี่ปี และขยายปริญญาโทเพิ่มมากขึ้น ก็ได้มีนิสิตระดับปริญญาโทที่ผ่านการศึกษากฎกล้วยไม้เพิ่มขึ้นอีก ๕ ราย ผู้ผ่านการศึกษาดังกล่าวนี้ออกไปปฏิบัติงานหลายด้าน บางคนก็ออกไปทำงานที่ไม่เกี่ยวข้องกล้วยไม้ แต่ก็ไม่น้อยที่ได้ออกไปเป็นอาจารย์ในกระทรวงศึกษาธิการ ช่วยให้มีการสอนวิชากล้วยไม้ขึ้นในหลักสูตรระดับอาชีวศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการอย่างกว้างขวางในปัจจุบันนี้ ทั้งวิทยาลัยครูและวิทยาลัยเกษตรกรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้วิทยาลัยบางแห่งสามารถผลิตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความรู้ทางกล้วยไม้ในระดับอาชีพออกมาได้แล้ว แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดได้ริเริ่มประกอบอาชีพทางกล้วยไม้ให้เห็นประจักษ์ มีบางรายที่ออกไปประกอบอาชีพส่วนตัว ในการทำสวนและมีกล้วยไม้เป็นส่วนประกอบเล็กน้อย ซึ่งยังมีน้อยราย จึงยังเป็นปัญหาที่จะต้องยกมาพิจารณาขบคิดหาทางที่เหมาะสมกันต่อไป ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้นั้นยังไม่เป็นการพอเพียง จำเป็นจะต้องเพิ่มเติมวิชาที่เกี่ยวกับแนวทางการประกอบอาชีพในเรื่องกล้วยไม้ เช่น การจัดการสวนกล้วยไม้ การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้เป็นการค้าและตลาดเกี่ยวกับกล้วยไม้เข้าไปในหลักสูตรด้วย ซึ่งเป็นการหาอาจารย์สอนไม่่ง่ายนัก จำเป็นจะต้องเป็นอาจารย์ที่ให้ความรู้ให้ประสบการณ์อันแท้จริง มีความชำนาญสูง และให้ความมั่นใจแก่ศิษย์ได้

การสอนและวิจัยในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อ ๒๕๑๒ มีอาจารย์สอนเพิ่มอีก ๑ คน แต่ช่วยทั้งงานสอนงานวิจัย งานบริหารการส่งเสริมและดำเนินการส่งเสริมอีก เช่นเคย ขณะนี้ส่งคนไปเรียนต่อที่ฮาวายอีก ๑ คน กลับมาคงจะมาแบ่งเบาภาระทำให้งาน

วิจัยเชิงชั้น และต่อไปในอนาคต ก็อาจแยกสายเป็นงานสอน วิจัย ส่งเสริมได้ แต่ทั้งนี้ และงานนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเจริญของวงการกล้วยไม้ช่วยสนับสนุน และมีความต้องการ ผลงานเพียงใดด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแผนกวิชาพฤกษศาสตร์ซึ่งได้มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้มาเป็นเวลานานพอสมควร แต่เป็นสายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมูลฐานและเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางสาขาวิชาพฤกษศาสตร์ และเมื่อถึงคมกล้วยไม้ของประเทศไทย ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้มีการพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับกล้วยไม้ ในด้านมูลฐานยิ่งขึ้น และได้ปรับปรุงมาใช้ในทันประยุคต์ได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของแผนกวิชาพฤกษศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเซลล์ โกรโมโซม และการเพาะเลี้ยง เนื้อเยื่อของกล้วยไม้ที่ได้นำเสนอต่อที่ประชุมวิชาการ ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาแล้ว ในปีที่ผ่านมา ๆ มา นอกจากนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางพฤกษศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้มาแล้วหลายราย ดังได้มีผลงานปรากฏทางวิทยานิพนธ์อยู่แล้ว

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีคณะเกษตรศาสตร์ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ ยังมีอายุน้อยก็ตาม แต่เนื่องจากได้มีนักวิชาการผู้สนใจกล้วยไม้อยู่บ้าง ประกอบกับสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสังคมช่วย จึงทำให้มีการริเริ่มงานสอน งานวิจัย ทางกล้วยไม้ขึ้นแล้ว

ยังมีมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางชีววิทยาและการศึกษาทางการเกษตร
อีกเช่น **มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์** เป็นต้น เมื่อสังคม
และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความต้องการในด้านนี้ ก็คงจะได้มีการศึกษาเรื่องนี้ได้
ในอนาคต

เนื่องจากทุนรอนสนับสนุนการศึกษาด้วยไม้เป็นสิ่งที่หายากในปัจจุบันนี้ ดังนั้น
การให้การศึกษาแก่บุคคลในด้านกล้วยไม้ ควรจะเป็นไปในทางที่ประหยัด ซึ่งทางหนึ่ง
ก็คือ พยายามสนับสนุนให้การศึกษาแก่บุคคลผู้ซึ่งมีความรักและสนใจกล้วยไม้อย่าง
แท้จริง เป็นทุนเดิมประจำตัว และมีความวิริยะ อุตสาหะ ตลอดจนมีนิสัยเสียสละ
เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วจะได้ไปทำประโยชน์
ให้แก่สังคมกล้วยไม้อย่างแท้จริง แทนที่จะเปลี่ยนเป้าหมายไปทำอย่างอื่นเป็นส่วนใหญ่
อีกประการหนึ่งหลักสูตรการสอนในเรื่องกล้วยไม้ ควรจะได้มีการพิจารณาวางหลักสูตร
และวิธีการสอนให้เหมาะสม และสามารถที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในสภาพของ
ประเทศหรือท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้าพเจ้าใคร่จะขอชี้ไว้ในเรื่องนี้ว่า การพัฒนาการศึกษาเป็นการให้บริการแก่
สังคม ดังนั้นงานบริการศึกษาแก่สังคมกับความต้องการการศึกษาเพื่อความเจริญก้าวหน้า
ของสังคมจำเป็นจะต้องสอดคล้อง และควบคู่ตลอดจนมีสัดส่วนที่เหมาะสมกันไป จึงจะ
บรรลุผลในการสร้างความเจริญให้แก่สังคมอย่างแท้จริง จากผลงานส่งเสริมเผยแพร่ความรู้
เรื่องกล้วยไม้ ตลอดจนการเฟื่องฟูพยายาม สร้างความเข้าใจ ให้สังคมกล้วยไม้ ให้เป็นที่
ประจักษ์ถึงความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม ได้ทำให้ท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีความเจริญใน

ด้านกล้วยไม้พอสมควร ได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์บริหารและดำเนินงานส่งเสริม
 ในรูปของกลุ่มและในรูปของสมาคม ซึ่งการบริหารงานและดำเนินงานของกลุ่ม กิจกรรม
 เหล่านี้หากมีความรัดกุมเหมาะสมพอสมควรก็น่าจะเป็นแหล่งที่รวมของความคิด ความ
 ต้องการของสังคมกล้วยไม้ได้ ดังนั้นในการที่จะวางแผนและดำเนินการศึกษาเรื่อง
 กล้วยไม้ให้ได้ผลดี จึงควรที่จะมีการประสานงานระหว่างสถาบันการศึกษาต่อสถาบันการ
 ศึกษา และระหว่างสถาบันการศึกษากับสมาคมอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การวางแผนการศึกษา
 เรื่องกล้วยไม้ ตลอดจนการดำเนินงานตามแผนได้บรรลุผลเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้มาก
 ที่สุด อีกประการหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะขอฝากไว้เป็นข้อคิดในการพัฒนาการศึกษาเรื่อง
 กล้วยไม้ก็คือ เนื่องจากการศึกษาเป็นการสร้างความเจริญให้แก่สังคมกล้วยไม้ ดังนั้นสมาคม
 ที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ต่าง ๆ จึงน่าจะควรมีแผนในการให้การสนับสนุนการศึกษาด้วย สำหรับสมาคม
 กล้วยไม้แห่งประเทศไทยนั้น ข้าพเจ้าในฐานะนายกสมาคม ฯ ได้มีความคิดอยู่แล้วว่า
 สมาคม ฯ จะพยายามหาเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่เยาวชน ผู้สนใจกล้วยไม้ในอนาคตใน
 สาขาวิชาที่สังคมกล้วยไม้มีความต้องการตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง

การพัฒนางานส่งเสริม

งานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้เป็นสายงานอีกสายหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างความ
 เจริญก้าวหน้าให้แก่กิจการกล้วยไม้ของประเทศ การส่งเสริมมิใช่แต่เพียงเผยแพร่ความรู้
 ทางวิชาการออกไป เพื่อให้มีผู้สนใจ เพาะปลูกกล้วยไม้ กันมากขึ้น เท่านั้น งานส่งเสริม

มีความหมายกว้างขวางออกไปถึงขั้นที่ เป็นงานสร้างความเจริญให้แก่สังคมทั้งในด้านการเผยแพร่ความรู้ แนะนำให้รู้จักใช้ความรู้ให้บังเกิดประโยชน์ และให้สังคมกล้ายไม้ได้รู้จักรับผิดชอบในการจัดการรักษาและเสริมสร้างผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งผู้ได้รับผลประโยชน์จากกล้ายไม้ทุก ๆ คนมีส่วนเป็นเจ้าของ ผลของการดำเนินงานส่งเสริมอาจมีได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี เรามักจะได้ยินคำกล่าวถึงการผลิตพืชผลบางชนิดว่า ส่งเสริมให้ผลิตออกมามาก ๆ แล้วก็ไม่มีตลาดจะขาย เป็นต้น ดังนั้นก่อนที่จะดำเนินงานส่งเสริม จำเป็นจะต้องระมัดระวังและไตร่ตรองให้รอบคอบ งานส่งเสริมจึงควรมีแผนที่รัดกุมเหมาะสม และสอดคล้องกับผลงานวิจัย หรือการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและสังคม นอกจากนั้นในขณะที่ยังการกล้ายไม้ขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้นนี้ การจัดระบบการส่งเสริม นับว่าจะเริ่มมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งขึ้น หากกิจการกว้างขวางมากจนทำให้เกิดการสับสนขัดแย้งกันขึ้นในระบบการส่งเสริมแล้ว ก็จะมีแต่ความเสียหายขั้นร้ายแรงขึ้นได้

สมาคมและกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริม

งานส่งเสริมเรื่องกล้ายไม้ในรูปของสมาคม ได้มีการริเริ่มมาตั้งแต่อดีตสมัยเมื่อกรมกสิกรรมในปัจจุบันนี้ยังเป็นกรมเกษตร ได้มีการสนับสนุนโดยทางราชการให้มีการจัดตั้งสมาคมที่เกี่ยวข้องกับพรรณไม้ต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งได้รวมเอากล้ายไม้ไว้เป็นส่วนหนึ่งด้วย และต่อมาได้เป็นสมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ในปัจจุบัน การริเริ่มนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ดีแต่ก็มีความยากลำบากและมีอุปสรรคอยู่ไม่น้อย เนื่องจากเป็นระยะเริ่มแรกยังขาดทั้งกำลังคนและแหล่งผลิตนักวิชาการขาดข้อมูลต่าง ๆ เนื่องจากระยะนั้น

เป็นระยะเริ่มแรกของงาน แต่ทางสมาคม ฯ ก็ได้พยายามดำเนินการมาด้วยวัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทย ซึ่งในระยะนั้นได้ก่อตั้งขึ้นในนามของสมาคมกล้วยไม้บางเขนเป็นอีกแรงหนึ่ง และได้ทำงานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้โดยเฉพาะ ทำให้กิจการกล้วยไม้ได้เจริญก้าวหน้ารวดเร็วขึ้นและด้วยแนวความคิดในการสนับสนุนให้ผู้เลี้ยงกล้วยไม้ ได้มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนากิจการกล้วยไม้เพื่อส่วนรวม จึงได้มีการจัดตั้งสมาคมที่เกี่ยวกับกล้วยไม้เพิ่มขึ้นอีกในท้องถิ่นตามความเหมาะสม เช่น สมาคมกล้วยไม้เชียงใหม่ สมาคมกล้วยไม้นครสวรรค์ สมาคมกล้วยไม้โคราช สมาคมกล้วยไม้ลพบุรี สมาคมกล้วยไม้ชลบุรี และที่ยังอยู่ในรูปของกลุ่มหรือสโมสรอีกหลายแห่งเช่น พระประแดง ธนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี อยุธยา และบางแก

การทำงานเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมของแต่ละกลุ่ม ก็อาจมีเป้าหมายและขอบเขตแคบและกว้างแตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มก็อยู่บนหลักการเพื่อการพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าด้วยกันทั้งสิ้น สมาคมและกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ จะพิจารณาเห็นได้ว่า ในระยะหลัง ๆ นี้ได้มีความถี่ในการเกิดกลุ่มกิจกรรมใหม่ ๆ สูงขึ้นกว่าในอดีตซึ่งเป็นมาตรการ อย่างหนึ่ง ที่วัดให้เห็น การขยายตัวของ กิจการกล้วยไม้ ในประเทศไทย ออกไปสู่ยังท้องถิ่น

ในระยะที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าเป็นระยะเริ่มแรกของการพัฒนากิจการกล้วยไม้ของประเทศไทย เราได้สนับสนุนนโยบาย การส่งเสริมให้กลุ่ม กิจกรรมกล้วยไม้เกิดขึ้นในท้องถิ่นเพื่อแบ่งเบาภาระกันในการส่งเสริมเรื่องนี้ เมื่อมีกลุ่มกิจกรรมที่ทำงานส่งเสริมเรื่อง

กล้วยไม้เกิดมากขึ้นเป็นลำดับ และมีสถาบันที่ทำการส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ร่วมด้วยเช่นนี้ การประสานงานนับว่ามีความสำคัญยิ่งอีกส่วนหนึ่ง เราน่าจะได้คิดหาทางตกลงในการหา ระบบการประสานงานกันระหว่างกลุ่มกิจกรรมและสถาบันเหล่านี้ เพื่อให้การดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานได้เป็นไปโดยราบรื่นและสอดคล้องกัน มีการวางแผนงานส่งเสริม ร่วมกัน และสร้างเป็นระบบงานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ของประเทศ นอกจากนั้นสมาคม หรือกลุ่มกิจกรรมที่มีกำลังมากทั้งในด้านบุคคลความรู้ทางวิชาการ ทุนทรัพย์ ก็จะได้ ช่วยกันอัมชสมาคม หรือกลุ่มกิจกรรมที่ยังไม่แข็งหรือยังอ่อนแออยู่ในด้านหนึ่งด้านใด หรือหลาย ๆ ด้านเพื่อให้ความเจริญได้แผ่กระจายไปโดยทั่วถึงกัน และยังเป็นการประหยัด ทั้งกำลังคน ทุนทรัพย์ และเวลาอันมีค่าด้วย

การพัฒนางานส่งเสริมนั้น มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสนับสนุนสมควรหยิบยกมา พิจารณา คือ **สถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริม** ประเทศไทยเราได้มีงานส่งเสริมเรื่อง กล้วยไม้อยู่กับกลุ่มกิจกรรมในรูปของสมาคม ซึ่งเกิดจากการเสียดสีเพื่อส่วนรวมของตัว บุคคลผู้สนใจกล้วยไม้ ดังจะเห็นได้จากสมาคมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ซึ่งมีการก่อตั้งขึ้นใน ประเทศไทย บางสมาคมก็ได้มีผลงานเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเห็นประจักษ์ชัดแจ้งจนได้ รับการสนับสนุนจากสถาบันของทางราชการแล้วก็มี บางสมาคมก็มีอายุน้อย และต้องการ การช่วยเหลืออัมชเป็นพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้มีส่วนสำคัญในการดำเนินการ และสนับสนุน การดำเนินงานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ในด้านการสนับสนุนนั้นเป็นที่ทราบดี แล้วว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ให้การอุปถัมภ์สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยมา ตั้งแต่เริ่มแรก จนกระทั่งสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยได้เจริญเติบโต มีผลงานเห็น

ประจักษ์อย่างชัดเจน และยังสามารให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนสมาคมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ ๆ ได้อีก นอกจากนี้การดำเนินงานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้โดยตรงนั้น ทางสำนักส่งเสริมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้จัดการเปิดการอบรมวิชาชีพภาคฤดูร้อนเป็นประจำมาเป็นเวลาหลายปี ซึ่งมีวิชาการเพาะปลูกกล้วยไม้รวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้แก่ประชาชนเป็นครั้งคราวอีกด้วย และเนื่องจากกิจการ กล้วยไม้ในปัจจุบันนี้ ได้เจริญก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างเห็นได้ชัด ทางกรมส่งเสริมการเกษตรของกระทรวงเกษตรก็ได้ให้ความสนใจและสนับสนุนในทำนองนี้ ดังจะเห็นได้จากงานของพนักงานส่งเสริมการเกษตรในบางจังหวัด ซึ่งมีเรื่องกล้วยไม้รวมอยู่ด้วย เนื่องจากเป็นความต้องการของประชาชน นอกจากนี้การอบรมในโครงการยุวศศิกรแห่งชาติก็ได้มีเรื่องกล้วยไม้รวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของเกษตรกรในบางท้องถิ่น และเป็นการฝึกอบรมเยาวชนแห่งชาติด้วย ในการแสดงนิทรรศการทางวิชาการตามโรงเรียนต่าง ๆ ก็มีการแสดงเรื่องกล้วยไม้บ่อย ๆ

การอบรมวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ โครงการนี้สมควรจัดดำเนินการในระดับเริ่มแรกของการพัฒนาตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลผู้สนใจกล้วยไม้ได้มีความรู้ทางวิชาการในระดับที่จะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในการเพาะปลูกกล้วยไม้ประจำวันได้ผลดี นอกจากนี้การอบรมเรื่องกล้วยไม้นี้ สมควรที่จะได้สนับสนุนและปลูกฝังความเข้าใจในการร่วมมือประสานงานกันระหว่างบุคคลเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ส่วนรวมด้วย อีกประการหนึ่งในการอบรมเรื่องกล้วยไม้ ผู้จัดการและดำเนินงานระดับสมาคมควรจะได้เข้าใจในการ

สนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีส่วนปกครองและบริหารงานภายในกลุ่ม เช่น มีการเลือกตั้งประธานบริหารงาน (งานในส่วนผู้เข้ารับการอบรม) และมีการเลือกกรรมการประกอบกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้เข้ารับการอบรม และทางสมาคม ควรจะได้รับการพิจารณาการดำเนินงานในตำแหน่งบริหารของบุคคลเหล่านั้น เพื่อพิจารณาคัดเลือกบุคคลเข้ารับหน้าที่กรรมการบริหารสมาคมในอนาคตด้วย เรื่องนี้สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทย ได้ดำเนินงานได้ผลดีมาแล้ว ในระยะหลัง ๆ นี้ สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยได้ใช้ชั้นอบรมนี้ นอกจากผลิตบุคคลผู้มีความรู้และมีความเข้าใจในการดำเนินงานเพื่อส่วนรวมเข้าเป็นสมาชิกแล้ว ยังได้คัดเลือกบุคคลซึ่งเหมาะสมในการทำงานเข้าเป็นกรรมการบริหารสมาคม จากผู้เข้ารับการอบรมรุ่นต่าง ๆ มาแล้วอย่างน่าพึงพอใจด้วย การอบรมนี้นับว่าได้รับความสนใจจากประชาชนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะประชาชนได้เข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งในส่วนตัวและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในวงการด้วยกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้สนใจกล้วยไม้กับนักวิชาการ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีผลที่ถ่วงน้ำหนักของแต่ละบุคคลผู้สนใจอย่างยิ่งในระยะยาว การอบรมควรจะมีการแบ่งออกเป็น ๔ ภาคด้วยกันคือ

ภาคการบรรยายซึ่งมีทั้งการบรรยาย การฉายภาพนิ่งหรือภาพยนตร์ประกอบ การนำของจริงมาแสดง นอกจากนั้นควรจะได้ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้นำเอากล้วยไม้ของแต่ละคนมาร่วมแสดงหน้าชั้น เป็นการส่งเสริมให้ความรู้และประสบการณ์กว้างขวางขึ้น และยังเป็นการเพิ่มพูนความเป็นกันเองระหว่างกันและกันด้วย

ภาคที่สองคือ การจัดให้มีภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะเมล็ดกล้วยไม้แบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งควรจะได้เปิดโอกาสให้มีการเพาะด้วยตนเองทั่วถึงกันทุกคน แต่ควรจะได้หาทางให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีความรู้สึกด้วยว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องง่ายและไม่สลับซับซ้อน แทนที่จะทำให้เป็นเรื่องยุ่งยากเพื่อให้เห็นว่าผู้ฝึกสอนนั้นเป็นผู้มีความสามารถ ซึ่งเป็นการเข้าใจที่ผิดหลักของการส่งเสริม

ภาคที่สามคือ การจัดทัศนศึกษา นำชมตามสวนหรือเนสิเซอร์ที่มีการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ เพื่อให้ได้รับความรู้ทางตันปฏิบัติ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งมีความสนใจกล้วยไม้อยู่แล้ว กับเจ้าของรังกล้วยไม้และยังช่วยให้เจ้าของรังกล้วยไม้ได้มีการปรับปรุงกิจการของตนให้ที่อยู่เสมอด้วย

ภาคที่สี่ของการอบรมคือ การสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมและสังคม เช่น ให้มีการจัดสังสรรค์ มีการนำกล้วยไม้ซึ่งต่างคนก็มีอยู่เพื่อมาแสดงให้ซึ่งกันและกันได้ชม และอาจมีปัญหามาแลกเปลี่ยนกันถามตอบ เท่าที่ได้ปฏิบัติมาแล้วนั้น สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทย ได้เปิดการอบรมภาคเย็น ระหว่าง ๑๗.๓๐ น. ถึง ๑๘.๓๐ น. สัปดาห์ละ ๒ วัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีงานประจำทำได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมได้ ทำให้มีผู้ซึ่งมีงานประจำทำเข้ารับการอบรมเป็นจำนวนมาก เมื่อสำเร็จการอบรมไปแล้ว ก็ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ ช่วยให้ประชาชนได้รับคุณค่าจากกล้วยไม้มากขึ้น การอบรมนี้ต่อไปในอนาคต น่าจะได้มีการเปิดการอบรมการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้เป็นการค้าขึ้นอีกสาขาหนึ่ง ในเมื่อได้มีผู้ผ่านการอบรมหลักการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้เบื้องต้นไปพอสมควรแล้ว

การจัดประชุมประจำเดือน กิจกรรมนี้ควรจะได้จัดให้มีขึ้นในสมาคม สโมสร หรือกลุ่มกิจกรรมที่มีฐานะการดำเนินงานในรูปแบบของสมาคม งานประชุมประจำเดือนนี้ ข้าพเจ้าได้นำมาริเริ่มใช้ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยการทดลองใช้ในสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ระบบนี้ได้มีการใช้แพร่หลายในสมาคมกล้วยไม้ต่างประเทศมาช้านานแล้ว โดยสมาคมหรือกลุ่มกิจกรรมกำหนดวันเวลาและสถานที่ไว้เป็นการแน่นอน เช่น สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยได้กำหนดวันอาทิตย์ที่สองของทุก ๆ เดือน เวลา ๙.๐๐ น. ณ ห้องรับรองแขกของสถานีโทรทัศน์กองทัพบก เมื่อถึงวันเวลาดังกล่าว สมาชิกและกรรมการทุกคนย่อมทราบดี และมีความรับผิดชอบให้การสนับสนุนโดยมาร่วมประชุมพร้อมเพรียงกัน ผู้ใดมีกล้วยไม้ดอกบานในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นกล้วยไม้ชนิดใดก็นำมาร่วมกันแสดงในงานประชุม โดยตัดเอาความรู้สึกแข่งขันกันเองหรือประกวดกันออกไปเสีย เหลือแต่ความร่วมมือกันอันเป็นผลดีต่อส่วนรวม ในงานประชุมประจำเดือนนี้มีแต่การประหยัดและพยายามสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศของการเผยแพร่ความรู้และร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อความเจริญของส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ มีการเชิญผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ มาบรรยายเป็นการเพิ่มพูนความรู้ หากมีนักกล้วยไม้เดินทางจากต่างประเทศผ่านมา ก็จะเชิญปาฐกถาด้วย นอกจากนั้นก็จะจัดให้มีการวิจารณ์กล้วยไม้ที่สมาชิกนำติดตัวมาแสดง เพื่อให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมได้ศึกษาในแง่ต่าง ๆ ทางวิชาการด้วย หากกล้วยไม้ต้นใดมีคุณลักษณะที่เด่นเห็นว่าสมควรจะได้มีการรับรองคุณลักษณะ เพื่อเป็นการส่งเสริมพันธุ์ไม้ที่ดี กรรมการตัดสินก็จะพิจารณาตัดสินเพื่อออกประกาศนียบัตรกำหนดคุณลักษณะให้ตามลำดับชั้น ซึ่งสากลได้วางไว้เป็นมาตรฐาน แต่อย่างไรก็ตาม กรรมการดำเนินงานที่ฉลาด ย่อมหาทางนำสิ่งบรรเทิต่าง ๆ สอดแทรกเข้าไปเพื่อให้บรรยากาศได้เกิดความเป็น

กันเองและส่งเสริมความสามัคคี การประชุมประจำเดือนนี้บางสมาคมก็จัดเดือนละครั้งบางสมาคมก็จัดเดือนละสองครั้ง สิ้นสุดแล้วแต่ขอบเขตของการดำเนินงานประจำวันของสมาคม นอกจากนั้น มีอีกส่วนหนึ่งคือ การออกหนังสือข่าวสาร (newsletter) ซึ่งปฏิบัติสอดคล้องกับการประชุมประจำเดือน มีทั้งข่าวบริการ ข่าวสังคม ข่าวความเคลื่อนไหวของสมาคมของวงการกล้วยไม้ทั่วๆ ไปทั้งในและต่างประเทศ และสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ปกติข่าวกล้วยไม้นี้จะแจกแก่สมาชิก ไม่มีการจำหน่ายภายนอก

งานแสดงและประกวด งานนี้มักจะจัดเป็นประจำปี หรือประจำฤดูกาล ตามความเหมาะสมและตามสภาพความเจริญของวงการกล้วยไม้ ตลอดจนตามการสอดคล้องกับแผนงานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ด้วย ระบบการจัดงานแสดงและประกวดนี้ สมควรจะได้มีการปรับปรุงให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในด้านการส่งเสริมอย่างแท้จริง ขจัดปัญหาต่างๆ หรือสาเหตุต่างๆ อันจะเป็นจุดที่ก่อให้เกิดการไขว่เขวหรือบั่นทอนประโยชน์อันแท้จริงของกล้วยไม้ นอกจากนั้น ในปัจจุบันนี้ การติดต่อกับต่างประเทศในด้านกล้วยไม้ได้ขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้นเป็นลำดับ บางครั้งอาจจะมีการจัดงานแสดงและประกวดร่วมกันในระดับสากลหรือระหว่างประเทศ เช่น การจัดงานแสดงกล้วยไม้กับงานประชุมกล้วยไม้โลก ซึ่งอาจมีประเทศใดประเทศหนึ่งรับมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพในการจัดงานนี้ องค์การกล้วยไม้โลกย่อมจะพิจารณาหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศนั้นๆ ได้มีการปรับปรุงระบบงานส่งเสริมเข้าขั้นมาตรฐานของสากลแล้วหรือยัง ตลอดจนมีตัวบุคคลบริหารงานส่งเสริมที่มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับที่วงการกล้วยไม้สากลจะเชื่อถือได้หรือไม่ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการหาทางปรับปรุงการจัดงานแสดงและประกวดให้

มีคุณภาพสูง นับตั้งแต่มีงานก็ไต่กว้างไว้อย่างรักกุ่ม เหมาะสม มีประสิทธิภาพในด้านการส่งเสริมอย่างแท้จริง และเข้ามาตรวจสอบของสากล นอกจากแผนงานแล้ว การดำเนินงานตามแผนจำเป็นจะต้องมีการฝึกฝนบุคคลให้เกิดความรู้ความชำนาญงานด้วย การตัดสินใจด้วยไม้มิใช่เป็นการตัดสินใจก็เพื่อให้เกิดการแพ้การชนะกัน แต่เป็นการตัดสินใจเพื่อคัดพันธุ์ไม้ที่มีลักษณะดีซึ่งสังคมประสงค์ และเป็นการส่งเสริมการเที่ยวพยายามในทางปลูกปฏิบัติ ตลอดจนส่งเสริมผลงานศึกษาและวิจัย จึงจำเป็นต้องมีกรรมการตัดสินใจที่มีคุณวุฒิทั้งในด้านการพันธุ์ไม้และการสังคม ประเทศเราในยุคที่มีการพัฒนากิจการกล้วยไม้นี้ ทำให้ได้เห็นเรายังขาดกรรมการตัดสินใจอยู่มาก จำเป็นต้องมีการสร้างบุคคลในตำแหน่งอย่างรีบด่วน การวางแผนจัดงานจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการในการพัฒนากิจการกล้วยไม้ในขณะนั้นและในอนาคต ซึ่งผลของงานนั้นจะส่งถึงและหาทางวางแผนให้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมตามเป้าหมายที่อยู่ในแผนนั้นด้วย

งานส่งเสริมผ่านสื่อสารต่างๆ นับตั้งแต่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งที่สมควรจะได้มีการกระทำเป็นประจำ แต่ทั้งนี้ควรจะได้มีการประสานงานกันกับนโยบายส่งเสริมหลัก เพื่อให้งานส่งเสริมได้มีประสิทธิภาพและไม่หมดเปลืองไปโดยไม่บังเกิดประโยชน์ . การดำเนินการใดๆ ที่เป็นไปโดยผู้ดำเนินการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดความรู้ในปัญหาต่างๆ ของสังคมเกี่ยวกับกล้วยไม้หรือวงการกล้วยไม้ โดยเฉพาะเมื่อมีการดำเนินงานไปคนละแนวย่อมจะทำให้เสียแรงงาน เสียเวลา เสียทุนรอน ไปโดยไม่ได้รับประโยชน์ไม่เท่าที่ควร หรืออาจจะเสียประโยชน์ของส่วนรวมก็ได้ การป้องกันเหตุการณ์เช่นนี้จะกระทำได้ด้วยการทำงานร่วมกัน มิใช่แต่เพียงการร่วมมือระหว่างผู้ปฏิบัติงาน

ส่งเสริมเท่านั้น แต่ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมก็ต้องร่วมมือกันในการหาทางเพื่อมิให้เหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตนเองด้วยในระยะยาว การส่งเสริมผ่านสื่อสารมวลชนดังกล่าวนี้ อาจกระทำได้ในรูปการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ การเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับกล้วยไม้ซึ่งช่วยให้เกิดความสนใจกล้วยไม้และข่าวซึ่งน่าจะ เป็นประโยชน์แก่สังคมในการช่วย ประกอบการพิจารณา จำแนก การเลี้ยงกล้วยไม้ แต่ผู้ดำเนินการจำแนกจะต้องมีประสบการณ์ทั้งในด้านจิตวิทยาและในแง่เกี่ยวกับปัญหาสังคมในวงการกล้วยไม้ที่พอสมควรด้วย

งานส่งเสริมทางเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น ตำรา วารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์แจกงานศพ ข่าวสาร เอกสารเหล่านี้ เป็นสื่อเผยแพร่ความรู้เพื่อให้ผู้รับได้พิจารณานำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นเอกสารเหล่านี้ควรจะอยู่บนหลักการของคุณภาพ มิใช่การใช้เอกสารเป็นสิ่งหารายได้สำหรับตนเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายของส่วนรวม อันอาจจะเกิดขึ้นจากการที่เอกสารนั้นขาดคุณภาพและขาดข้อมูลที่แท้จริง

มีข้อสังเกตว่าโดยทั่วไปเอกสารที่จะถือว่าเป็นเอกสารทางวิชาการที่แท้จริง ผู้เรียบเรียงย่อมไม่ใช้นามปากกา จำเป็นจะต้องใช้นามและนามสกุลที่แท้จริง ยิ่งกว่านั้นหากมีตอนหนึ่งตอนใดที่อ้างอิงมาจากเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ จำเป็นจะต้องใส่ชื่อเอกสารและผู้เรียบเรียงเอกสารที่อ้างอิงนั้นไว้ด้วย การจัดทำหรือเรียบเรียงเอกสารในรูปวิชาการ แต่ใช้นามปากกาตลอดจนการเรียบเรียงเอกสารทางวิชาการ โดยขาดหลักเกณฑ์ทางวิชาการ ย่อมจะเป็นเครื่องวัดทางหนึ่งว่าความเจริญของสังคม

**ในด้านนี้ยังไม่เพียงพอ สมควรที่เราพยายามพัฒนาวงการกล้วยไม้ของเราจะได้
ร่วมมือป้องกันโดยไม่สนับสนุนข้อหาสิ่งพิมพ์ประเภทนี้**

นอกจากนี้ ในปัจจุบันนี้วงการกล้วยไม้ของเราขยายตัวและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น งานวิจัยเรื่องกล้วยไม้มีมากขึ้นและเราจะส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยมากยิ่งขึ้น จึงสมควรจะได้สนับสนุนให้มีเอกสารทางวิชาการ ประเภทรายงานผลการวิจัยมากยิ่งขึ้น ในอนาคตด้วยการพิมพ์เอกสารเผยแพร่ในรูปของภาพ นับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่มีความเหมาะสม ในระยะเริ่มการพัฒนานี้ คุณค่าของกล้วยไม้ที่แท้จริงอยู่ที่ความงามของดอก ดังนั้นภาพที่สวยงามๆ ของดอกกล้วยไม้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ หากเราจะได้ใช้ข้อเท็จจริงนี้เป็นประโยชน์ โดยการแทรกเอาวิชาการเข้าไปก็จะเกิดคุณค่าทางส่งเสริมวิชาการได้ เช่น การทำบัตรความสุขปีใหม่ การทำปฏิทินปีใหม่ หรือการทำบัตรภาพสำหรับใช้เขียนจดหมายโต้ตอบ โดยใช้รูปภาพกล้วยไม้ที่มีสีสวยงาม มีคำอธิบายภาพทางวิชาการ เช่น ชื่อกล้วยไม้ แหล่งกำเนิด ฤดูกาล เป็นต้น

การส่งเสริมให้เกิด ความนิยมใช้ กล้วยไม้ บางแบบให้เกิดเป็นประเพณี จักว่าเป็นการเพิ่มพลังในการส่งเสริมอย่างหนึ่ง เช่น การที่มลรัฐฮาวายได้ใช้ดอกกล้วยไม้ร้อยมาลัยคล้องคอจนเกิดเป็นประเพณี ได้สร้างความรู้สึกในทางที่ดีให้แก่ นักทัศนาจรที่ไปเยือนดินแดนแห่งนี้อย่างประทับใจ สตรีชาวเชียงใหม่ในขณะแต่งกายแบบพื้นเมืองมีช่อดอกกล้วยไม้เอื้องคำปักบริเวณผมเป็นประเพณี เนื่องจากเอื้องคำเป็นกล้วยไม้พื้นเมืองที่หาง่ายในภาคเหนือ แต่น่าเสียดายที่เอื้องคำออกดอกในฤดูร้อนเพียงฤดูเดียว

เราจึงพบเสมอ ๆ ว่าในการพื้่นเมืองของเชียงใหม่มีช่อดอกเอื้องคำที่ทำเทียมปักเรือนผม ดังนั้น การส่งเสริมให้มีการใช้ดอกกล้วยไม้จนเกิดเป็นประเพณี ถ้าหากได้ศึกษาแล้ววางแผนอย่างรอบคอบ ช่วยให้ดอกกล้วยไม้ที่ผลิตได้เกิดเป็นสินค้าได้ก็จะเป็นการดี หรือเทศกาลใดที่มีประเพณีสังคมโดยเฉพาะ ถ้าหากส่งเสริมให้ประเพณีนั้น ๆ ใช้ดอกกล้วยไม้ก็ควรพิจารณาให้เป็นดอกกล้วยไม้ซึ่งมีดอกมากเป็นพิเศษในฤดูร้อนด้วยก็จะเหมาะสมมาก

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษากล้วยไม้ นับว่าได้ประโยชน์หลายประการในด้านส่งเสริมการจัดให้มีการชมสวนกล้วยไม้ ช่วยให้ผู้ร่วมทัศนศึกษาได้รับความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ การไปทัศนศึกษาร่วมกันช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น การจัดทัศนศึกษาในวันและเวลาว่าง ช่วยให้เป็นการพักผ่อนหย่อนใจอันเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนั้น การที่เจ้าของสวนกล้วยไม้มีผู้มาเยี่ยมชมย่อมจะต้อง มีการปรับปรุงสวนกล้วยไม้ของตนให้เรียบร้อยอยู่เสมอ เป็นการได้ประโยชน์แก่เจ้าของสวน และยังเป็นการแนะนำลูกค้าให้แก่เจ้าของสวนที่กำลังดำเนินการการค้าด้วย ยิ่งได้แทรกรายการบันเทิงเล็ก ๆ น้อย ๆ เข้าไว้ในรายการทัศนศึกษาก็จะช่วยให้บรรยากาศเป็นสิ่งที่น่าเพลิดเพลิน ส่งเสริมให้การศึกษาหาความรู้เป็นสิ่งที่น่าสนใจและไม่เบื่อหน่าย

การสนับสนุนเยาวชนให้สนใจกล้วยไม้ การสร้างสรรความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าเรื่องกล้วยไม้ในระยะยาวนั้น สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งได้แก่การสนับสนุนเยาวชนผู้สนใจกล้วยไม้ให้ได้มีโอกาสคุ้นเคยใกล้ชิดกับกล้วยไม้ ได้มีโอกาสศึกษาเรื่องกล้วยไม้

เพราะเยาวชนเหล่านี้จะเจริญเป็นกำลังของประเทศชาติต่อไปในอนาคต การส่งเสริมให้เยาวชนได้สนใจกล้วยไม้ นั้น “ในแง่คิดทั่วไป” เป็นการช่วยอบรมให้เยาวชนได้เกิดความรู้สึกสนใจและรักถึงสวยงามธรรมชาติ ไม่ว่าเขาจะเจริญเติบโตไปประกอบอาชีพใดก็ตาม จะบังเกิดนิสัยรักธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งที่เป็นธรรมชาติและเป็นคนที่มีนิสัยช่างสังเกต ละเอียดยลลอ สุ่ม มีเหตุผลด้วย “ในแง่คิดเกี่ยวกับอนาคตของกิจการกล้วยไม้” การสร้างนักกล้วยไม้นั้นแต่ยังมีอายุน้อย ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้มีเวลาที่จะเตรียมตัวศึกษาหาความรู้ และเป็นแรงสำคัญของวงการกล้วยไม้ต่อไปในอนาคต การที่กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตร ได้มีการส่งเสริมการเพาะปลูกกล้วยไม้ในกลุ่มยุวสถิติกรบางกลุ่ม เป็นทางหนึ่งซึ่งช่วยอบรมเยาวชนในจำนน นอกจากนั้น โรงเรียนระดับสามัญศึกษาบางแห่งได้ใช้กล้วยไม้เป็นเครื่องประกอบการศึกษา และการแสดงนิทรรศการทางวิทยาศาสตร์ โรงเรียนและวิทยาลัยระดับอาชีวศึกษาก็ได้มีการสอนและอบรมเรื่องกล้วยไม้ นอกจากนั้นในสโมสรเยาวชนหลายแห่งก็ได้ มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ทางกล้วยไม้ไปปาฐกถาเสมอ ๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรแก่การสนับสนุน นอกจากนั้น บรรดาผู้ปกครองซึ่งมีบุตรหลานสนใจกล้วยไม้ ก็สมควรให้การสนับสนุนเท่าที่จะกระทำได้ เพราะเป็นทางหนึ่งซึ่งปลูกฝังนิสัยให้เป็นไปในทางที่ดีงามด้วย

การบริหารงานสมาคม

สมาคมเป็นศูนย์แห่งงานส่งเสริม และมีหลักการสำคัญใน การดำเนินงาน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การดำเนินงานของสมาคมจะมีประสิทธิภาพในทางส่งเสริมย่อมขึ้นอยู่กับ

กับการที่สมาคมมีระบบการบริหารงานที่ดี มีระเบียบและวิธีการคัดเลือกตัวบุคคลผู้ดำเนินงานบริหารที่ดีมีแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสามารถเข้าถึงปัญหาต่างๆ ที่แท้จริงของสมาคม

การบริหารงานและการดำเนินงานของสมาคมโดยทั่ว ๆ ไปอยู่ในลักษณะของการอาสาสมัคร ไม่มีสินจ้างรางวัลใด ๆ จึงควรสร้างความรู้สึกให้แก่ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกสมาคมทุก ๆ คนให้มีความรู้สึกรู้ว่าการเข้าเป็นสมาชิก คือการเข้ามาอาสาสมัครร่วมกันเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมเพื่อให้ส่วนรวมเจริญ มิใช่การสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อประสงค์ประโยชน์ส่วนตัวโดยตรง

การที่สมาคมบางแห่งในอดีตขาดกรรมการบริหารที่ดี และมีกำลังใจทำงานด้วยความเสียสละก็เพราะเหตุว่ามีสมาชิกที่ประสงค์ผลประโยชน์ส่วนตัวโดยตรงจากสมาคม ว่า เป็นสมาชิกแล้วจะได้ผลประโยชน์อะไรจากสมาคมบ้าง โดยหาได้นึกไม่ว่ากรรมการบริหารสมาคมทุกคนก็คือสมาชิกที่ต้องเสียค่าบำรุงประจำปี แต่นอกจากไม่ได้อะไรแล้วยังต้องเสียสละอีกด้วย หากทุก ๆ สมาคมมีสมาชิกที่ร่วมกันเสียสละแล้ว อุปสรรคเรื่องตัวบุคคลทำงานให้แก่สมาคมก็จะเบาบางลงไปได้บ้าง การทำงานของสมาคมจำเป็นต้องมีแผนงาน แต่ก่อนที่จะมีการวางแผนงานให้รัดกุมมีประสิทธิภาพในการพัฒนาความเจริญให้แก่สังคม จำเป็นต้องทราบปัญหาต่างๆ ของสังคมที่พอ และกว้างขวางทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงพิจารณาวางแผนเพื่อกำหนดการเป็นสาย ๆ มุ่งเข้าสู่จุดต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพลังให้แก่การ

พัฒนากิจการกล้วยไม้ให้ได้มากที่สุด ดังเช่น การเปิดอบรมวิชากล้วยไม้ การจัดทัศนศึกษา การจัดประชุมประจำปี การพิมพ์เอกสารเผยแพร่ การส่งเสริมเผยแพร่ผ่านสื่อสารมวลชน การส่งเสริมการใช้ดอกกล้วยไม้ การจัดงานแสดงกล้วยไม้ และการจัดสัมมนาและประชุมวิชาการ เป็นต้น และจำเป็นจะต้องมีการประสานงานระหว่างงานสายต่างๆ ดังกล่าว ให้มีสัดส่วนเหมาะสมกลมกลืนกัน เพื่อให้ได้รับผลดีที่สุด

การประสานงานระหว่างสมาคมและสถาบันส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ภายในประเทศ ปัจจุบันนี้เราได้สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่วงการกล้วยไม้ของเรามาพอสมควร จนกระทั่งกิจการกล้วยไม้ของเราได้ขยายตัวกว้างขวางออกไปแม้ในต่างจังหวัด ก็จะเห็นได้จากการที่มีสมาคมหรือกลุ่มกิจกรรมตลอดจนสถาบันหน่วยราชการ เริ่มงานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้กว้างยิ่งขึ้นทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้งานส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ของประเทศได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทางประหยัด เราจำเป็นต้องหากระบบและวิธีการส่งเสริมร่วมกัน เพื่อให้มีการวางแผนประสานกัน เป็นแผนงานส่งเสริมของประเทศและดำเนินงานประสานกันให้บรรลุผลตามที่ได้วางแผนไว้ด้วย

การประสานงานกับต่างประเทศ เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า ในปัจจุบันนี้การเลี้ยงกล้วยไม้ได้เป็นที่นิยมกันแพร่หลายทั่วไป ในประเทศซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ได้ช่วยส่งเสริมให้มีการติดต่อกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านระหว่างสมาคมกับสมาคม สถาบันกับสถาบัน สถาบันกับสมาคม และระหว่างบุคคลต่อสมาคม สถาบันและบุคคลด้วยกัน การจัดพิมพ์

วารสารเผยแพร่ความรู้ในระดับสากล การติดต่อประสานงานกันในด้านการศึกษา การบริหารงานร่วมกัน เช่น การตั้งคณะกรรมการพิจารณาออกระเบียบข้อบังคับในการจดทะเบียนตั้งชื่อกล้วยไม้ลูกผสมของสากล การจัดงานประชุมและงานแสดงกล้วยไม้โลก เหล่านี้มีใช้แต่จะช่วยให้วงการกล้วยไม้ของแต่ละประเทศได้มีการพัฒนาตัวเองขึ้นมาเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกันได้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีกล้วยไม้ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติ อันจะนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการผสมพันธุ์ผลิตลูกผสมแนวใหม่ ๆ ต่อไป นอกจากนั้นยังมีสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอำนวยให้แก่การเลี้ยงกล้วยไม้โดยไม่ต้องลงทุนเพื่อต่อสู้กับความไม่เหมาะสมของธรรมชาติอย่างประเทศในเขตกึ่งหนาวทั้งหลาย เมื่อเรามีการพัฒนาตนเองในด้านการกล้วยไม้ให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นมาพร้อมทั้งมีการประสานงานกับต่างประเทศในต่าง ๆ ก็จะช่วยสนับสนุนให้กล้วยไม้ที่ผลิตขึ้นในประเทศไทยได้มีตลาดในต่างประเทศอย่างกว้างขวางด้วย.

หากสอยดาวพราวฟ้าลงมาได้
จะมอบให้คุณครูผู้ขยัน
แต่สุดเอนมมือความกำนัล
จึงเพียรสรรพรฝามาจากใจ.

ขออำนาจคุณพระศรีไตรรัตน์
ช่วยขจัดทุกข์โศกโรคให้หาย
นิสิตผู้สละใจและกาย
เกียรติกำจรก้องก่าจายไปกัปกัลป์.

“คนที่ได้รับการสอนอบรมให้ทำความดี แล้วสามารถทำความดีได้ ก็นับว่าเป็นผู้ที่ควรแก่การนิยมนับชม แต่ผู้ที่กำลังคิดทำความชั่ว ซึ่งพิจารณารู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งนั้นเป็นความชั่ว และได้สำนึกผิด กลับตนเป็นคนดี ด้วยตัว ของตัวเอง จึงเป็นผู้ที่ ควรแก่การสรรเสริญเป็นพิเศษ ”

(โอวาทให้แก่กลุ่มนิสิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่หาดวนกร)

คุณค่าแห่งความเป็นครู

ผมชอบนวนิยายถึงคำกล่าวที่ว่า เด็กในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า แล้วก็เคยคิดต่อไปว่า ผู้ใหญ่ในวันนี้ก็ควรจะเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นเพื่อหล่อเท็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีประสิทธิภาพในทางสร้างสรรค์ถึงที่งามในวันข้างหน้า หากจะตีความให้ลึกซึ้งลงไปอีกก็คือ ผู้ใหญ่ในวันนี้ก็ควรจะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติแห่งความเป็นครูอันแท้จริงของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เติบโตขึ้นในบรรยากาศแห่งความเป็นครู และมีคุณสมบัติแห่งความเป็นครูอันแท้จริงสำหรับสอนเด็กในอนาคตด้วย ผมรักคำว่าครูและความหมายของความเป็นครูมาก ในความคิดส่วนตัวของผมรู้ว่าการสอนของครูมิใช่เป็นเพียงผู้สอนศิษย์ให้จดจำคำสอนเท่านั้น เพราะประสิทธิภาพและพื้นฐานความจำของแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน และยังมีชีวิตอ่านซึ่งอาจแตกต่างกันแต่ละคนได้อีกทางหนึ่ง การสอนซึ่งแสดงออกด้วยกายและด้วยใจ อันก่อให้เกิดความซาบซึ้งขึ้นในจิตใจของศิษย์ แม้ว่าจะมิใช่ด้วยวาจา แต่มันก็มีพลังฝังลึกลงในจิตใจอย่างแท้จริงและคงทนอยู่ได้ช้านาน

สิ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วทั่วไปก็คือ มนุษย์เราแต่ละคนมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ทาง แต่ทุก ๆ คนจะหลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกันเสียมิได้ สิ่งที่จะช่วยให้เรา

อยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุขนั้น ได้แก่ความจริงใจและบริสุทธิ์ใจต่อกันและกัน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ตัดความหวาดระแวงต่อกันและกันออกไปให้พ้นจากจิตใจ การเคารพและยอมรับต่อเหตุผลร่วมกัน การไม่ล่วงละเมิดในสิทธิและการทำหน้าที่ของการอยู่ร่วมกันอันดีเพื่อนมนุษย์ และมีแต่ความเมตตาปราณีด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่มีหวังผลใด ๆ ตอบแทนแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง หากผู้ใหญ่ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นครูของเด็ก มีคุณธรรมเหล่านี้อยู่ในจิตใจ ก็เปรียบเสมือนเป็นครูผู้สอนเด็กด้วยกายและด้วยจิตใจ และยังความซาบซึ้งให้ฝังแน่นลงในเด็กอย่างแท้จริง

เมื่อเช้าวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ผมขับรถออกจากบ้าน ไม่ทราบว่ามีสิ่งใดคลอใจให้เลี้ยวรถเข้าไปจอดที่หน้าองค์การนิสิต ฯ แต่มันก็ไม่ใช่สิ่งแปลกประหลาดอะไรสำหรับผม เพราะผมทำเช่นนั้นเสมอ ๆ ความอบอุ่นในจิตใจแห่งเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จะเป็นนิสัยที่ผมผิมนั้นไม่ได้ โดยไม่สนใจว่าใครจะจริงใจต่อผมหรือไม่ แต่ผมจริงใจต่อทุก ๆ คน ไม่เคยคิดร้ายต่อใครทั้งกายและใจ มันเป็นเรื่องหนึ่งที่ทำให้ผมสบายใจที่สุด ผมลงจากรถ เดินเข้าไปที่ห้องด้วยความสบายใจ และเมื่อเลี้ยวเข้าไปในห้องของนิสิต “มหาวิทยาลัยชาวบ้าน” ผมหยุดชงักนึกหนึ่ง และอ่านกลอนซึ่งเขียนด้วยลายมือบนกระดานแผ่นใหญ่ซึ่งตั้งอยู่กลางห้อง รู้สึกซาบซึ้งและประทับใจมาก ขณะนั้นมีลูกหญิง ๒-๓ คนกำลังขมกั้เขม้นเจ้ดดอกไม้สดประดับโต๊ะอยู่อย่างเพลิดเพลิน ผมนั่งพิจารณาอยู่ครู่หนึ่งและคิดในใจว่า ดอกไม้ที่สดสวยประดับห้อง แสดงถึงจิตใจอันสะอาดบริสุทธิ์และงดงามของมนุษย์ ผมอยากจะขอคัดกลอนบทซึ่งอยู่บนกระดานนั้นมาเก็บไว้ ประทับใจผมจริง ๆ จึงได้ออกปากขอกระดาษ ในที่สุดลูกหญิงผู้รู้ใจผมก็คัดส่งให้ผมอย่างเรียบร้อย

ผมใคร่จะขอถือวิสาสะนำเอากลอนนั้นมากล่าวโดยมิได้ขออนุญาตจากเจ้าของ หวังว่าคงให้อภัยแก่ผม ด้วยอำนาจแห่งความซาบซึ้ง ซึ่งผมไม่อาจกล่าวได้

หากสอยดาวพราวฟ้าลงมาได้
แต่สุดเอื้อมมือกว่ามากำหนด
ขออำนาจคุณพระศรีไตรรัตน์
นิตยสัตถ์สละใจและกาย

จะมอบให้คุณครูผู้ชยัน
จึงเพียรสรรพรสจากมาจากรใจ
ช่วยขจัดทุกข์โศกโรคให้หาย
เกียรติกำจรก้องก่าจายไปกัปกัลป์

(พี่ไตรรัตน์ แจ่มศรีแต่ง)

ผมทราบดีว่า ผมไม่สันทัดในเรื่องกลอน และความประทับใจสำหรับผมในกลอนบทนี้ มิใช่เรื่องการเขียนกลอน แต่มันเป็นความประทับใจเกี่ยวกับความลึกซึ้งของความหมายภายในกลอน ผมยืนอ่านอยู่หลายเที่ยวติด ๆ กัน แล้วก็พับกระดาษที่คัดกลอนนี้ใส่กระเป๋าตรงหน้าอกเสื้อใช้ด้วยความรู้สึกอันใจอย่างบอกไม่ถูก แต่ก็ไม่วายสงสัยว่า ความรู้สึกเช่นนั้นมันเกิดขึ้นกับผมและคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือไม่ หากมันเป็นความซาบซึ้งซึ่งเกิดแก่คนส่วนน้อยและรวมทั้งผมด้วย ผมอาจต้องกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว เพราะยากที่จะคล้อยตามความเห็นคนส่วนใหญ่ได้ แต่ถ้าความซาบซึ้งนั้นเป็นความซาบซึ้งของคนส่วนใหญ่ด้วย ผมก็คงถูกสงสัยว่าอาจเป็นคนเห็นแก่ตัวอีกนั่นแหละ เพราะมันเป็นความพอใจอันเกิดจากส่วนตัวผมเองผสมกับความพอใจของคนส่วนใหญ่ จนไม่อาจแยกออกพิสูจน์ได้ว่า ผมเป็นคนที่มีความคิดในด้านเห็นแก่ความคิดตนเองเป็นใหญ่หรือไม่

สรุปแล้วผมรู้สึกว่าการสร้างด้วยจิตใจ คือมีอิทธิพลฝังแน่น
ในบุคคล ถ้าการสร้างด้วยใจเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดการสร้างสรร
บุคคลในทางที่ดีงาม นั่นคือวิธีการแห่งความเป็นครูที่แท้จริง ในอันที่จะ
สร้างเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีสืบทอดต่อ ๆ กันไป

หากสังคมส่วนใหญ่คิดว่าความซบเซาในกลอนบทนี้ซึ่งได้เกิดขึ้นแก่จิตใจของผม
เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมแล้ว ผมก็คงต้องยอมจำนน และกำหนดรับกรรมในสังคมนี้ต่อไป
ด้วยความเต็มใจ

ผมได้ทราบว่า มีบางท่านกล่าวว่า ผมเป็นคนชอบคิดและคิดบ้า ๆ บอ ๆ
ไปตามเรื่อง แต่ผมก็ยังคิดว่า ถ้าโลกนี้ขาดคนคิด ขาดคนใช้สมอง มีแต่คนปล่อย
ตามสบาย โลกก็คงไม่หมุนเวียนมา ผมต้องขออภัยที่มีเจตนาจะนำคำหยาบคาย
มากล่าวในที่นี้ แต่มีเจตนาจะให้ท่านได้ศึกษาและพิจารณาด้วยตนเองถึงแนวโน้ม
ของสังคมในปัจจุบันนี้ว่า โลกเราทุกวันนี้หมุนไปในแนวโน้มที่จะสร้างสรรหรือ
ทำลายศีลธรรมของมวลมนุษยชาติ

ชนชั้นเรานี้ก็ไม่ได้ปลุกใจจะสังหาร เราได้ฝากฝังใจให้ลูกหลานเราไว้บ้าง เพื่อให้เขาเป็นผู้สร้างสรรค์สังคมที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

(จากบทความใน น.ส.พ. สยามรัฐ เรื่อง “ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นกรรมการติดตามสภาพการเปลี่ยนแปลงขนานชาติของกล้วยไม้ในสากล”)

การสำรวจกล้วยไม้ที่คอยอินทนนท์

คอยอินทนนท์ เป็นชื่อของเทือกเขาที่รู้จักกันดีในประเทศไทย เนื่องจากเทือกเขานี้มีความสำคัญในหลายๆ ด้าน ในด้านของภูมิศาสตร์ เป็นเทือกเขาที่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ในภาคเหนือของประเทศไทย ประมาณเส้นแวงที่ ๑๕ องศาเหนือ และเป็นเทือกเขาที่มียอดเขาสูงที่สุดในประเทศไทย ประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าฟุตจากระดับน้ำทะเล ส่วนในด้านของการพัฒนา เทือกเขานี้เป็นเทือกเขาที่มีธรรมชาติของป่าเขาลำเนาไพรที่สวยงามมาก มียอดเขาสลับซับซ้อน มีลำธารซึ่งคดเคี้ยว น้ำใส และมีน้ำตกที่งดงามประดับธรรมชาติเป็นระยะๆ ในด้านของนักศึกษาและนักนิยมธรรมชาติ เทือกเขานี้มีนกและสัตว์ป่าต่างๆ รวมทั้งพันธุ์กล้วยไม้หายากชนิด ส่วนในด้านของสังคม เทือกเขานี้เป็นต้นน้ำลำธารอันเป็นเส้นเลือดที่สำคัญของแหล่งน้ำซึ่งหล่อเลี้ยงการเกษตรอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งป่าไม้อันเป็นทรัพยากรอันมีค่าของประเทศไทย

ในด้านกล้วยไม้ เป็นที่ทราบกันดีทั่วไปว่า ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นดินแดนที่เรียกกันว่า มีกล้วยไม้งาม เนื่องจากภาคเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้ป่าที่สวยงามนานาชนิด จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและ

ความเจริญทางสังคมของภาคเหนือ หากนักทัศนจรเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ มักจะได้พบกล้วยไม้ป่าชนิดต่าง ๆ ที่มีผู้เก็บมาจากป่า นำมาจำหน่ายในตลาดเป็นประจำวัน หากจะซักถามผู้ขาย ก็มักจะได้รับคำตอบบ่อย ๆ ว่า มีหลายชนิดที่มาจากคอยอินทนนท์ ซึ่งจะทำให้เรามีความรู้สึกว่า คอยอินทนนท์คงจะเป็นแหล่งกำเนิดกล้วยไม้ป่าที่มีความงามและน่าสนใจเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น เรายังได้ทราบว่า คอยอินทนนท์เป็นแหล่งที่นักพฤกษศาสตร์และนักนิยมนิยมชมชื่น ให้ความสนใจในการศึกษาและสำรวจพันธุ์ไม้ ตลอดจนชีวิตสัตว์ป่า นานาชนิดอยู่เสมอ ๆ ถ้าหากเราประสงค์จะทำการศึกษากันโดยละเอียดแล้ว การเดินทางไปศึกษาและสำรวจจำเป็นจะต้องกระทำหลาย ๆ ครั้งในฤดูกาลต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ เพื่อจะได้มีโอกาสศึกษาสภาพของชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสภาพของป่าในฤดูกาลต่าง ๆ กันด้วย แต่สำหรับนักทัศนจรและสำหรับการศึกษานั้นนั้น ฤดูกาลที่อำนวยความสะดวกให้แก่การเดินทางที่สุดได้แก่ระยะระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เพราะเป็นระยะที่พื้นดินแห้ง ไม่มีฝนรบกวน และอากาศก็ไม่หนาวจัดนัก ทางเดินไม่ลื่น และอันตรายจากสัตว์เลื้อยคลานก็ไม่มีด้วย ในด้านกล้วยไม้ การเดินทางในระยะนี้ เป็นฤดูที่มีกล้วยไม้ป่าที่สวยงามนานาชนิดออกดอกอยู่ตามต้นไม้มากที่สุด เนื่องจากเป็นระยะที่กล้วยไม้เริ่มจะพ้นจากการพักตัวตามธรรมชาติ

การเดินทางของเราในครั้งนี้ มีความมุ่งหมายที่จะไปศึกษาทางนิเวศวิทยา (ecology) ของพันธุ์กล้วยไม้ป่าชนิดต่าง ๆ ที่มีแหล่งกำเนิดอยู่ในบริเวณคอยอินทนนท์ และภูเขาที่ใกล้เคียง อาทิเช่น สภาพของป่าที่เป็นแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ ระดับความสูงจากน้ำทะเลของบริเวณที่พบกล้วยไม้แต่ละชนิด ความหนาแน่นของป่าไม้ ลักษณะและชนิดของต้นไม้ซึ่งเป็นพืชอาศัยของกล้วยไม้แต่ละชนิด ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้แต่ละชนิดกับสภาพสิ่งแวดล้อม ความกว้างขวางของการกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติของกล้วยไม้ป่าชนิดต่าง ๆ และปัญหาอื่น ๆ เท่าที่จะศึกษาและรวบรวมมาเป็นหลักฐานเพื่อประกอบการศึกษาทางวิชาการได้

เราได้เลือกฤดูเดินทางในฤดูแล้ง ซึ่งความจริงแล้ว หลังจากเดือนพฤศจิกายนไปแล้วก็จะหมดฤดูฝนเรื่อยไปจนถึงเดือนเมษายน หรือพฤษภาคมจึงจะเริ่มมีฝนตก และเข้าฤดูฝนอีกครั้งหนึ่ง แต่ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์เป็นระยะที่อุณหภูมิบนดอยเย็นจัดมาก และเป็นฤดูที่กล้วยไม้ป่าส่วนมากกำลังพักตัว ส่วนมากจะออกดอกให้ชมในราวเดือนมีนาคมและเมษายน เราจึงได้เลือกเอาต้นเดือนเมษายนเป็นเวลาเดินทางประกอบกับเป็นระยะเวลาที่เราว่างจากกิจการประจำตัว การเดินทางครั้งนี้ได้ใช้เวลารวมทั้งสิ้น ๕ วัน ระหว่างวันที่ ๖ ถึงวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๑๓ ก่อนการเดินทางได้มีการเตรียมสัมภาระที่จำเป็นแก่การเดินทางเป็นการล่วงหน้าประมาณ ๓ วัน สิ่งที่เป็นต่าง ๆ สำหรับใช้ในการเดินทางไปศึกษากล้วยไม้ป่าครั้งนี้ เท่าที่ได้จัดเตรียมไปมี เครื่องครัว อาหารกระป๋องและอาหารแห้งต่าง ๆ อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาต่าง ๆ เช่นเครื่องวัดระดับความสูงของภูมิประเทศ อุปกรณ์สำหรับใส่พันธุ์ไม้ กล้องส่องทางไกล อุปกรณ์บันทึกภาพนิ่งและบันทึกภาพยนตร์ เครื่องนอนต่าง ๆ นับตั้งแต่เต็นท์ ถุงนอน ผ้าห่ม เสื้อกันหนาว ไฟฟ้าเดินทาง เครื่องป้องกันความปลอดภัย มีเครื่องเวชภัณฑ์ต่าง ๆ และอาวุธติดตัว รวมทั้งกระติกน้ำและเบาะประจำตัวด้วย การเดินทางครั้งนี้ได้มีการสมทบกันไปเป็นกลุ่มใหญ่มาก คณะของเราจากกรุงเทพ ฯ นอกจากตัวข้าพเจ้าแล้ว ยังมีอาจารย์ไพฑูริย์ ไพร์พ่ายฤทธิ์ ซึ่งเป็นผู้ช่วยของข้าพเจ้าในด้านกล้วยไม้ **คุณกัญญา สาคริก** กรรมการสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ภาพยนตร์ ชาวจากบริษัทไทยโทรทัศน์จำกัดอีก ๒ ท่าน ซึ่งการรถไฟแห่งประเทศไทยได้จัดส่งไปร่วมทำรายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้วย ส่วนทางด้านเชียงใหม่ นั้น มี**คุณพันธ์เลิศ บุรณศิลป์** และครอบครัว คุณพันธ์เลิศ ฯ เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใน

ปัจจุบันเป็นเจ้าของสวนส้มวังน้ำค้าง อยู่ที่อำเภอสนับทึบ จังหวัดเชียงใหม่ เชิงเขา ติดต่อกับเขตคอยหินทนนท์นั่นเอง คุณพันธุ์เล็กและภรรยาได้เป็นแรงสำคัญในการจัดลูกหาบเสบียงอาหาร ยานพาหนะจากเมืองเชียงใหม่ไปถึงเชิงเขาและอื่น ๆ อีกมาก นอกจากนี้ก็มีนิสิตคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งศึกษาวิชากล้วยไม้อีก ๒ คน **คุณพระพงศ์ สาคริก** บุตรชายคนที่สองของข้าพเจ้าซึ่งศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนักเรียนโรงเรียนมัธยมที่เชียงใหม่อีกกว่า ๑๐ คน และ**คุณมนตรี** ๖ เจ้าหน้าที่สวนส้มวังน้ำค้างซึ่งเป็นแรงสำคัญในการจัดการควบคุมดูแลการเดินทางทุก ๆ ฝ่าย จำนวนลูกหาบที่ใช้ในการเดินทางครั้งนี้ จึงมีจำนวนกว่า ๓๐ คน การเตรียมเสบียงอาหารนั้น นอกจากเราจะต้องเตรียมไปสำหรับคณะเราแล้ว ยังจะต้องเตรียมไปสำหรับการบริโภคของพวกลูกหาบด้วย คณะเราจากกรุงเทพ ฯ ได้เดินทางโดยรถไฟถึงจังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ ๔ เมษายน ส่วนข้าพเจ้าและคุณเกตุสาคริก ได้เดินทางโดยเครื่องบินถึงเชียงใหม่ในวันที่ ๔ เมษายนเช่นเดียวกัน โดยได้จัดส่งสัมภาระที่มีน้ำหนักมาก ๆ ไปทางรถไฟ ทำให้เรามีเวลาที่จังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ ๕ เมษายนอีกหนึ่งวันเต็มๆ ในการที่จะติดต่อตรวจสอบความเรียบร้อยต่างๆ และจัดหาสิ่งต่างๆ ที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่อีกเล็กน้อยๆ

ในที่สุดเช้าครู่ของวันที่ ๖ เมษายน ฯ เวลาประมาณ ๗.๐๐ น. เราก็สามารถบรรจุน้ำของเรียบร้อย บรรทุกรถยนต์เดินทางมุ่งหน้าจากเมืองเชียงใหม่ไปตามถนนสายเชียงใหม่-ฮอด ระยะทางประมาณ ๔๔ กิโลเมตร ถึงอำเภอจอมทอง หยุดพักรับประทานอาหารเช้าที่ตลาดอำเภอจอมทอง แล้วจึงเดินทางต่อไป โดยเข้าทางแยกทางขวามือจากทางหลวงสายเชียงใหม่-ฮอดซึ่งมีป้ายตรงทางแยกบอกไว้ว่า ทางแยกไปน้ำตกแม่กลาง ๔

กิโลเมตร ถึงบริเวณน้ำตกแม่กลาง ซึ่งเป็นที่ทัศนาศรที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด เชียงใหม่ บริเวณนั้นมีร้านค้า อาหาร เครื่องดื่ม และมีร้านจำหน่ายกล้วยไม้พื้นเมือง ไว้ต้อนรับนักทัศนาศรหลายร้าน พวกเราลงจากรถยนต์ปรากฏว่ามีลูกหาบที่ได้นัดหมายไว้ กว่า ๓๐ คน มารออยู่แล้ว เราได้ใช้เวลาเตรียมจัดสัมภาระเพื่อสะดวกแก่การหาบหาอีก ประมาณ ๓๐ นาที มีพวกเราหลายคนรู้สึกว่าการขึ้นเต้านและกระป๋องกระป๋องในการเตรียมการ เพื่อเดินป่า มีการกาทกระตักน้ำและเบ้บรรจุทุกหลัง ใส่ห่อปุ๋ด ผ้าใบห่มหนาแข็ง เหน็บมิดเดินป่า และสพายกล้องถ่ายภาพ ฯลฯ ขบวนเราเริ่มทยอยกันออกเดินทาง ประมาณเวลา ๑๐.๐๐ น. ข้ามสะพานไม้จากปากหนึ่งของน้ำตกไปสู่อีกปากหนึ่ง แล้วเดิน ใต้หน้าผาขึ้นไปสู่ที่ราบเข้าสู่เส้นทางเดินไปสู่ตอยอินทนนท์ เรามุ่งเดินตามลำธารน้ำเส้นที่ลงสู่ น้ำตกแม่กลางเรื่อยขึ้นไป เนื่องจากตอยอินทนนท์เป็นต้นน้ำลำธารสายหนึ่งที่ลงสู่ น้ำตกแม่กลาง ดังนั้น สภาพทางเดินของเราจึงเป็นทางเดินเท้า ซึ่งบางตอนก็ลัดเลาะไปตาม ริมลำธาร บางตอนก็เลาะไปตามไหล่ผาซึ่งแลเห็นลำธารอยู่เบื้องล่าง บางตอนก็ต้องข้าม ลำธารไปอีกฝั่งหนึ่ง และอาจจะมีบางตอนที่ทางเดินห่างจากริมลำธารไปบ้าง มีหลาย ๆ ครั้งที่เราได้อาศัยน้ำซึ่งใสและเย็นในฤดูแล้งจากลำธารนี้ ล้างหน้าล้างตัวเพื่อบรรเทา ความ ร้อนและความเหน็ดเหนื่อย ในช่วงครึ่งวันแรกของการเดินทาง ทางเดินค่อย ๆ ลาดชัน ที่ลัดเล็กน้อย เครื่องบอกความสูงจากระดับน้ำทะเลก็บอกให้เราทราบว่า เราอยู่ในระดับ เพียงประมาณ ๓๐๐ เมตร ลักษณะป่าไม้ตอนนี้ ส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่ง และต้นไม้ใหญ่ ในฤดูนี้ทิ้งใบแก่ไปเกือบหมด กำลังจะมีใบอ่อนเข้ามาแทนที่ จึงสามารถแลเห็นกล้วยไม้ บนกิ่งของต้นไม้เหล่านี้ได้ไม่ยากนัก ในสภาพที่อยู่ใกล้ทางเดินเช่นนี้ ย่อมไม่จำเป็นต้อง อธิบายมากนักก็คงจะทราบได้ว่า หากล้วยไม้ได้ยาก ถึงกระนั้นนาน ๆ ข้าพเจ้าก็ได้สังเกตเห็น

เห็นกล้วยไม้สามปอยนก (*Vanda brunnea*) สามปอยชมพู (*Vanda bensonii*) กำลังออกดอกอยู่บนกิ่งไม้ ต้นใหญ่ ๆ คงจะไม่เหลืออยู่แล้วในทำเลเช่นนี้ คงมีแต่ต้นขนาดเล็กไม่เกิน ๖ นิ้วฟุต ได้แลเห็นข้างกระ หรือที่เรียกว่าเป็นข้างพันธุ์ค่อม (*Rhynchostylis gigantea* var. *illustre*) อยู่บนกิ่งไม้ซึ่งทั้งใบเกือบหมด ข้างพันธุ์ค่อมพบอยู่ทั่ว ๆ ไปในป่าจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยในระดับความสูงจากน้ำทะเลระหว่าง ๖๐๐ ถึง ๒,๕๐๐ ฟุต ลักษณะที่สามารถอ่านได้จากต้นและใบก็คือ ใบค่อนข้างสั้นและหนาและกว้างกว่าข้างธรรมดา ในฤดูเจริญเติบโตจะมีสีเขียวจัด อีกลักษณะหนึ่งก็คือ ข้างพันธุ์ค่อมจะมีทาง สีเขียวแก่ สลับกับทาง สีเขียวอ่อน ขนานไป ตามความยาว ของใบเห็นได้ ชัดเจน โดยเฉพาะด้านใต้ของใบ แต่สำหรับข้างค่อมนี้จะแลเห็นทางสีเขียวแก่สลับกับทางสีเขียวอ่อนดังกล่าวนี้ได้ไม่ชัดเจนนัก

เนื่องจากเราเดินทางโดยยึดเอาลำธารสายสำคัญเป็นหลัก ดังนั้น เราจึงได้อาศัยลำธารสายนี้เป็นแหล่งน้ำสนับสนุนกำลังขาของเราด้วย นับตั้งแต่ใช้ดื่ม ใช้ล้างหน้าล้างตัว ยามเหนื่อย ใช้อาบเมื่อถึงเวลาพักผ่อน ใช้หุงต้มอาหาร และใช้ริมลำธารเป็นที่พักอาศัยกางเต็นท์หลับนอนด้วย ในวันแรกของการเดินทาง เราสามารถเดินทางได้ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร เนื่องจากเราได้ออกเดินทางค่อนข้างสาย เราได้หยุดพักการเดินทางลงเมื่อเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. ได้ร่มไม้ใหญ่ล้อมรอบด้วยภูเขา อีกฟากหนึ่งของลำธารมีหมู่บ้านยางอยู่ ๕ หลังคาเรือน พวกเราได้ช่วยกันก่อไฟ กางเต็นท์ และหุงหาอาหาร ซึ่งงานเหล่านี้ได้รับแรงจากลูกหาบและคนงานของสวนวังน้ำค้างช่วยได้มาก แต่เราก็อุตสนุกสนานกับการช่วยตัวเองและช่วยกันคนละมือไม่ได้ น้ำห้วยที่ไหลเย็นและใสช่วยให้เราคลายความเหน็ดเหนื่อยได้มาก บางคนก็ดื่มด้วยบริันตีอีกเล็กน้อย แล้วเราก็รับประทานอาหาร

อาหารกันอย่างเอร็ดอร่อย คำวันแรกนี้มีการบ่วยทำให้เป็นห่วงกันขึ้นบ้าง อาจารย์ใหญ่ลุยไฟรีฟายฤทธิ์ และช่างภาพข่าวทีวีฯ จับใช้สูงจากใช้หวัด เนื่องจากการพักผ่อนไม่พอในตอนก่อนเดินทางทำให้ร่างกายขาดกำลังต้านทาน แต่พอวันรุ่งขึ้นก็ค่อยๆ เผลา ปางที่พักในคืนแรกนี้ชาวบ้านเรียกกันว่า “สบแอก” คืนแรกนี้ ตื่นขึ้นกลางดึกข้าพเจ้าได้ยินเสียงเสื่อร้องอยู่ฝั่งตรงข้ามกับลำธารอีกฟากหนึ่งหลายครั้ง แต่เราก็หลับใ้วงรอบ ๆ เต้นท์ เสียงน้ำค้างยามดึกหยดจากต้นไม้ลงสู่หลังคาเต้นท์ กับเสียงน้ำที่ไหลกระทบหินในลำธารอยู่ตลอดเวลา ช่วยให้เราย่อยชินกับธรรมชาติ และเป็นเพื่อนให้เราไม่นึกวิตกกังวลอันตรายใดๆ ทั้งสิ้น ข้าพเจ้าหลับไปอีกระยะหนึ่งก็ตื่นขึ้นเมื่อแว่วเสียงไก่ป่าขันและแสงสลัว ๆ ของฟ้าสางกำลังปรากฏขึ้นสู่วันใหม่ ลูกหาบลุกขึ้นเตรียมหุงหาอาหารเช้าและเตรียมเสบียงอาหารสำหรับมื้อกลางวันต่อไปด้วย เวลาของการร่อนวายุก็มาถึงอีกวาระหนึ่ง ล้างหน้า สีสฟัน เก็บเครื่องนอน แต่งตัวรับประทานอาหารเช้า เก็บเต้นท์ และเตรียมเดินทางต่อไป เราพยายามออกเดินทางเช้าที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่เราก็ได้ตัดสินใจให้ลูกหาบทำแคร่สำหรับใช้หาบหามคนบ่วยอย่างง่าย ๆ เพื่อให้ได้มีโอกาสพักเหนื่อยนั่งแคร่หรือเสลียงเป็นครั้งคราว แต่เมื่อถึงตอนที่ชันก็ต้องลงเดิน ทางระยะนี้มีหลายตอนที่ต้องได้เขาค่อนข้างชันกว่าวันแรก เราออกเดินทางเวลาประมาณ ๘.๐๐ น. บรรยากาศของป่าประกอบกับระดับความสูงค่อย ๆ เพิ่มขึ้น และความเย็นของบรรยากาศในตอนเช้าทำให้เราไม่ค่อยรู้สึกเหนื่อย เราเริ่มพบกล้วยไม้ป่ามากชนิดขึ้นและช่วงทางตอนนั้นส่วนมากที่พบเห็นเป็นกล้วยไม้หวาย เช่น ช้างน้ำ (Dendrobium pulchellum) เอื้องจำปา (Dendrobium moschatum) เอื้องเงินกำลังออกดอกขาวโพลนเป็นกอใหญ่ ๆ อยู่ตามกิ่งไม้ส่วนที่ค่อนข้างโปร่งแสงแดดส่องลงถึงได้สะดวก เก้าแก้ว (Dendrobium nobile) เพิ่งจะกำลัง

หมดดอกไปใหม่ๆ นอกจากนั้น เรายังสังเกตเห็นกล้วยไม้ประเภทแวนด้า (Vandaceous) อีกหลายชนิด ซึ่งเราได้เก็บเอามาชนิดละเล็กน้อยเพื่อการวิจัย

การเดินทางระยะนี้ อยู่ระหว่างระดับความสูง ๒,๐๐๐ ฟุต ถึง ๓,๐๐๐ ฟุต บางตอนก็ผ่านแอ่งที่โล่ง มีน้ำท่วมเก่าๆ ทำเป็นขั้นๆ ตามความลาดเทของพื้นที่ประเทศ บางตอนก็ผ่านเขาป่าที่ค่อนข้างทึบและมีต้นไม้ใหญ่สูงๆ บางตอนได้ขึ้นสู่ระดับสูงก่อนข้างชัน บางตอนก็ลัดเลาะไปตามเชิงของหุบเขา บางตอนก็มีสะพานไม้ข้ามลำธาร มีดอกไม้ป่าผีเสื้อ และนกสีต่าง ๆ กลางวันวันที่สองนี้เราได้ยึดเอาภูมิประเทศริมลำธารที่มีน้ำตกสวยงามเป็นที่พักรับประทานอาหารกลางวัน หลังจากนำข้าวห่อและเสบียงแห้งออกแจกจ่ายรับประทานกันแล้ว หลายคนได้อาศัยร่มไม้ริมน้ำตกเป็นที่เอนหลังหลับพักเอาแรง แต่ข้าพเจ้าไม่ได้ปล่อยให้เวลาผ่านไปเปล่า ๆ ได้เดินสำรวจในบริเวณใกล้เคียง ได้พบกับตองกล้วยไม้ซึ่งเต็มไปด้วยกล้วยไม้^๕ **ลันกระบือ** (Vandopsis parishii) จำนวนมากมาย มีทั้งต้นที่กำลังออกดอกบานสีสดสวยและต้นเล็ก ๆ ซึ่งออกจากเมล็ดขนาดต่าง ๆ แม้แต่กิ่งไม้กิ่งเดียว ๆ ของต้นไม้มบางต้นเราก็สามารถจะเอามือเก็บได้จากการยืนที่พื้นดิน นอกจากนั้น เรายังรู้จักว่า **เอื้องเงิน** (Dendrobium draconis) ๕ จะเป็นกล้วยไม้ชนิดพื้น ๆ ที่สุกเพราะไม่ว่าจะมองไปทางไหนมักจะเป็นเอื้องเงินดอกสีขาวสะอาด ตัดกับสีแดงอมส้มในคอของปาก แม้ว่าจะแลเห็นอยู่ทั่วไป แต่ก็รู้สึกว่าการทำให้บรรยากาศของป่ามีชีวิตชีวาขึ้นได้มาก วันที่สองนี้เราเดินทางได้กว่า ๒๐ กิโลเมตร เย็นวันนั้นเราก็เดินทางทางพื้นนอกตู้ที่โล่ง มีสภาพเป็นกะทะล้อมรอบด้วยเทือกเขา มีหมู่บ้านชาวป่าพวกยางอยู่ประปราย ระดับความสูงของพื้นที่ตอนนี้ประมาณ ๓,๕๐๐ ฟุต เราได้เห็น**เอื้องคำ** (Dendrobium chrysotoxum) ๕ และ**เอื้องม่อนไข่** (Dendrobium thyrsoiflorum) ๕ ออกดอกบานสวยสดอยู่บน

ยอดไม้สูงประมาณ ๖๐ ฟุต ในที่สุดเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. ใกล้ตะวันตกพลบค่ำเราก็หยุดพักทางเดินที่ริมลำธารตอนหนึ่ง สภาพภูมิประเทศที่พักร่มค่านี้ ผิดกับเมื่อครั้งที่ผ่านมาแล้ว เพราะที่พักร่มค่านี้เป็นที่โล่งริมแปลงนาเก่า ๆ ด้านหนึ่งเป็นริมธาร แล้วทั้ง ๆ ที่เราเดินทางมาอย่างกระปลกระปลกระเปลี่ยน ลูกหาบและคนงานของเรามาถึงก่อนจึงเตรียมทางเดินที่และหุงข้าวร้อน ๆ พร้อมตัวกับข้าวแบบป่า ช่วยให้เรารู้สึกความเหน็ดเหนื่อยได้ไม่น้อย ข้าพเจ้าเหลือบเห็นสาวงาม ๓ คน มายืนจับกลุ่มดูเราอยู่อีกฟากหนึ่งของฝั่งลำธารและการที่ทราบว่า เป็นสาวก็เนื่องจากแต่งกายด้วยผ้าสีขาว ซึ่งเป็นธรรมเนียมของพวกข่าง ข้าพเจ้าใช้กล้อง ถ่ายภาพยนตร์ แบบซูม สามารถถ่ายภาพได้จากระยะไกล จับภาพไว้

ขณะนี้ตะวันกำลังใกล้จะลับสันเขาทิศตะวันตกอยู่แล้ว ในขณะที่หลายคนกำลังอ่อนเพลียบ้าง วุ่นวายอยู่กับการซ่อมแซมภาระเครื่องนอนบ้าง ข้าพเจ้าก็เดินเลาะริมลำธารออกไป ยังไม่ทันมีตจจนแลอะไรไม่เห็น ก็ได้เห็นเอื้องสายผี (Dendrobium crystallinum) เกาะอยู่กับกิ่งไม้ริมธารนั้น สมาชิกของเราคนหนึ่ง ได้เก็บมันไว้ ก่อนที่จะลงอาบน้ำในลำธารด้วย คือวันนี้อากาศหนาวเย็นมาก แม้จะเป็นต้นเดือนเมษายนซึ่งในเมืองเชียงใหม่และกรุงเทพฯ กำลังร้อนระอุอุณหภูมิกว่า ๔๐ องศาฟาเรนไฮต์ แต่ ณ ปางที่พักนี้เราต้องผิงไฟ ระดับความสูงกว่า ๓,๖๐๐ ฟุต ประกอบกับเป็นที่โล่งลมแรง ประมาณว่าอุณหภูมิคืนนี้ต่ำกว่า ๔๐ องศาฟาเรนไฮต์ เราได้เอาผ้าฟ้ายาสติกมาบังรอบนอกของเต็นท์ป้องกันลมโกรกแรง ค่าวันนั้นบางคนก็นั่งล้อมกองไฟผิงและคุยกันจนไฟมอด สมาชิกเราคนหนึ่งใช้กระสอบวางข้างกองไฟ แล้วนำตัวเองซึ่งสวมเสื้อกันหนาวสองชั้นลงอยู่ในกระสอบเพื่อความอบอุ่นของตัวเอง ลูกหาบของเราคนหนึ่งซึ่งก่อนข้างจะมีชื่อเสียงโด่งดังในด้านการทำ

เสียงสัตว์ได้เหมือนมาก พอเอ่ยชื่อ “ลุงแสน” พวกนักท่องเที่ยวคอยอินทนนท์มักจะรู้จัก เพราะเคยได้ยินกิตติศัพท์ว่า แก่ทำเสียงนกเรียกนกมาให้ชมได้ คำว่าวันนี้แก่ทำเสียงนกเขาขัน อยู่ข้างกองไฟ แต่น่าเสียดายที่เป็นเวลากลางคืน นกเขาตัวผู้คงจะไม่อาบบินมาหาได้ถูกทาง ตอนหลังเสียงลุงแสนจึงจะกลายเป็นเสียงแอลกอฮอล์ไปที่ละน้อย ๆ จนเจียบหายไป เรานอนเรียงกันตามความยาวของเตียง โดยมีฟางไม้ไผ่ปูพื้น ข้าพเจ้าเอนริมนอกสุดพร้อมด้วยปืนสั้นเหน็บไว้ในเสื้อกันหนาวตรงหน้าอก แต่คืนวันนี้ด้วยความเพลียและความหนาวเย็นของบรรยากาศ จึงหลับไปจนเกือบถึงที่ ๔ ของวันรุ่งขึ้น ลืมตาขึ้นมองเงียงออกไปยังท้องฟ้า แลเห็นดาวหางขึ้นอยู่อย่างชัดเจน

เช้าของวันใหม่ คือวันที่ ๘ เมษายน ๕ เราตื่นแต่เช้าเตรียมตัวรับประทานอาหารเช้า และเตรียมอาหารติดไปสำหรับมื้อกลางวันด้วย แล้วเราเริ่มออกเดินทางตั้งแต่ ๑.๐๐ น. วันนี้เราไม่เก็บเตนท์ คงนำติดตัวไปแต่สิ่งของที่จำเป็นสำหรับการเดินทาง เพราะเราเตรียมไว้ว่าจะกลับมานอนที่เดิมที่ตามเดิม บริเวณเตนท์ที่พักนี้ มีชื่อเรียกว่า “คอกสาหมอน”

การเดินทางเช้าวันนี้ เราทิ้งลูกหาบเผ่าเตนท์ไว้จำนวนหนึ่ง อีกจำนวนหนึ่งแบกหามเสบียงอาหารซึ่งกำหนดไว้สำหรับเป็นอาหารมื้อกลางวัน และเรายังได้จัดให้ลูกหาบอีกจำนวนหนึ่งติดตามเราไปพร้อมด้วยเกร์หรือเสลี่ยงที่ได้ทำไว้สำหรับหามคนป่วย แต่คราวนี้เราเตรียมไปสำหรับหามหามกล้วยไม้ที่เก็บได้ การเดินทางในระยะแรกประมาณ ๓ กิโลเมตรจากปางพักที่ผาหมอน เป็นทิวลาดโล่งแจ้งส่วนใหญ่เป็นพื้นนา บางตอนก็ตัดเป็นเนินค่อย ๆ ลาดเตชันไปที่ละน้อย ๆ บางตอนก็เดินข้ามลำธาร ต้นไม้ป่าในฤดูแล้งบางชนิดผลัดใบและออกดอกแฉ่งสพรั่ง เราได้เห็นฝูงวัวที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ออกและเล็มหญ้าอยู่ตามเชิงเขาท่ามกลางแสงแดดอ่อน ๆ ยามเช้า บรรยากาศกำลังเย็นสบายเมื่อผ่านพ้น

ภูมิประเทศตอนนั้นไปแล้ว แสงแดดเริ่มแรงกล้าขึ้น เราก็เดินทางเข้าสู่ภูมิประเทศที่ชัน ไต่ขึ้นสู่สันเขาอันสลับซับซ้อน บางตอนชันมากจนกระทั่งทางเดินมีลักษณะสลับฟันปลา เพื่อช่วยให้การเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น เรามองไปรอบ ๆ สู่ระยะไกล ได้สังเกตเห็นว่าเราเดินอยู่บนเขาซึ่งมีหลายลูกสลับซับซ้อนล้อมรอบหุบอันกว้างใหญ่ สิ่งสังเกตได้อีกประการหนึ่งก็คือ พื้นที่ผิวของภูเขาเหล่านี้หลาย ๆ แห่ง เหลือต้นไม้ใหญ่ปกคลุมอยู่เพียงเล็กน้อย เนื่องจากถูกตัดโค่นลงเป็นส่วนใหญ่ บางต้นก็ถูกถากถางไปและเผาไฟหมดไปใหม่ ๆ เราเคยคิดฝันว่า คอยอินทนนท์เป็นแหล่งที่เขียวชอุ่ม อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้ป่า นานาชนิดและมีธรรมชาติอันงดงาม ไม่ว่าเราจะจับกล้วยไม้ป่าที่สวยงามน่าสนใจซึ่งเก็บมาจากป่าแห่งหนใดในเมืองเชียงใหม่ก็มักจะได้รับการบอกเล่าว่ามาจากคอยอินทนนท์ แต่คอยอินทนนท์ อาจจะไม่ไ้เป็นถิ่น ที่เราวาดภาพ ไว้ด้วยจินตนาการในอนาคตอันไม่ไกลนัก เราเดินทางขึ้นตามสันเขาเรื่อยไปอีกประมาณ ๒ กิโลเมตรก็เริ่มเข้าดงดิบ ซึ่งได้มีการขนานนามไว้ว่า “ดงทากเต็น” ฟังดูรู้สึกว้าชื่อค่อนข้างจะน่ากลัวอยู่สักหน่อย โดยเฉพาะสภาพสตรีค่อนข้างจะวิตกเรื่องทาก และข้าพเจ้ายังขังใจอยู่ว่า ทากจะเต็นหรือคนจะเต็น เพราะถูกทากเกาะก๊วยยังไม่ทราบ แต่แล้วเหตุการณ์ก็เกิดขึ้น คือ คุณกัลยา สารริก ถึงเอาทากตัวหนึ่งออกมาจากคอโดยที่ไม่ทราบว่าเป็นตัวทาก เป็นโชคดีของพวกเขาที่ไม่มีฝนตกในระหว่างการเดินทาง มิฉะนั้นเราอาจจะถูกโจมตีโดยทากมากกว่านี้ แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้พบทากเข้าแล้วทำให้พวกเราตรวจตราซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น และระมัดระวังไม่เดินเฉียดเข้าไปที่ชันและร่มจัดของดงนี้โดยไม่จำเป็น สภาพทั่ว ๆ ไปของดงนี้ค่อนข้างร่มและมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมหนาทึบ บางต้นสูงกว่า ๗๐ ฟุต ทำเลและภูมิประเทศของดงอยู่ในระหว่างช่องหุบเขา ในระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ ๔,๐๐๐ ถึง ๔,๕๐๐ ฟุต

ภายในดงค่อนข้างร่มจัดและแสงแดดส่องลงไถ่น้อยที่สุด จะสังเกตเห็นได้ว่าตามต้นไม้ทั่ว ๆ ไปไม่มีมือสปกคลุมหนาแน่น เราได้พบการร่อนชนิดดอกใหญ่ขึ้นอยู่ตามคบไม้ในส่วนที่มีแสงแดดส่องลงถึงพอสมควร ดอกเพิ่งจะหมดไปจึงไม่มีโอกาสได้เห็นดอก แต่สันนิษฐานว่า อย่างน้อยคงจะมี *Cymbidium lowianum* และ *Cymbidium traceyanum* ด้วย เราพบกล้วยไม้ร่อนเท่านั้นซึ่งเรียกกันว่า **ร่อนเท่านั้นหนนึ่ง** (*Paphiopedilum villosum*) ขึ้นอยู่ตามต้นไม้ในส่วนที่ค่อนข้างร่มมาก รากของกล้วยไม้ร่อนเท่านั้นชนิดนี้ฝังลงในมือสที่ปกคลุมผิวกิ่งไม้้อยอย่างหนาแน่น มันเป็นร่อนเท่านั้นชนิดที่ได้มีประวัติในการผสมพันธุ์มาแล้วในต่างประเทศอย่างกว้างขวาง เราได้พบกล้วยไม้แวนด้าใบร่อนชนิดหนึ่งซึ่งมีทรงต้นคล้ายเอื้องกุหลาบหมวดพราหมณ์ กล่าวคือ ต้นเตี้ย ใบค่อนข้างเรียวยาวและขึ้นอยู่ในลักษณะห้อย แต่สันนิษฐานว่าไม่ใช่เอื้องกุหลาบหมวดพราหมณ์ (*Aerides mitratus*) ก็เนื่องจากเราทราบว่า เอื้องกุหลาบหมวดพราหมณ์นั้นพบในป่าที่มีระดับไม่สูงจากน้ำทะเลมากนัก และเมื่อสังเกตจากช่อดอกเก่า ๆ ภายหลังได้พบดอกบานจึงทราบว่า เป็นแวนด้า ซึ่งมีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Vanda watsonii* กล้วยไม้ชนิดนี้ นำมาเลี้ยงในกรุงเทพ ฯ ไม่อาจเลี้ยงได้นานนักก็ตาย นอกจากแวนด้าชนิดนี้แล้วยังได้พบกล้วยไม้ประเภทแวนด้า (vandaceous) อีกชนิดหนึ่ง มีลักษณะทั่ว ๆ ไปคล้ายเอื้องกุหลาบประเภทใบแบน ขึ้นอยู่เป็นกอใหญ่ ๆ ในที่ค่อนข้างร่ม แตกยอดแขนงมาก เมื่อเก็บมาเลี้ยงได้ประมาณ ๑ เดือนก็ออกดอก จึงทราบว่าเป็นกล้วยไม้ในสกุลอาโมดอร์ม มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Armadorium siamense* กล้วยไม้ชนิดนี้ตามเอกสารอ้างอิงกล่าวไว้ว่าพบในระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ ๔,๐๐๐ ฟุต ขึ้นไปในแหล่งที่อากาศหนาวชื้น ซึ่งติดต่อดลมาถึงภาคเหนือของประเทศไทยด้วย เราเดินทางลึกเข้าไปในดงอีกไม่นาน เราก็

ได้สังเกตเห็นหวายที่มีชื่อว่า **สายมรกต** (*Dendrobium chrysanthum*) กำลังออกดอก สีเหลืองสด อยู่สูงจากพื้นดินประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐ ฟุต ตามกิ่งไม้ทั่ว ๆ ไป ลูกหาบคนหนึ่ง ซึ่งถนัดการปีนต้นไม้ได้จัดการนำลงมาให้เราได้ กล้วยไม้หวายชนิดนี้อยู่ในหมวด *ยูจิ-แนนเช่* (*Eugenanthe*) และมีทรงต้นเป็นพวกเอื้องสาย มีลำลูกกล้วยยาวและห้อยระย้าเป็นสาย บางสายยาวถึง ๓ ฟุตหรือกว่า โดยปกติเอื้องสายมักจะออกดอกบนลำลูกกล้วยหรือบนสายที่ทิ้งใบหมดแล้ว แต่สายมรกตนี้จะออกดอกบนลำที่ยังมีใบติดและเขียวอยู่ ดอกมีผิวพรรณหนาและแข็ง เป็นมันคล้ายเทียนไข มีฟอรัมดอกกลม เตี้ยดอก (*mentum*) สั้นและมนกลม โดยโตประมาณ ๒ นิ้วฟุต สีเหลืองสด และภายในของปากมีสีน้ำตาลแดงเข้ม ริมแผ่นปากเป็นขนละเอียด จักว่าเป็นกล้วยไม้สกุลหวายประเภทเอื้องสายที่งามมากชนิดหนึ่ง แต่น่าเสียดายสำหรับผู้ที่รักกล้วยไม้ทางกรุงเทพ ฯ ซึ่งฝนฟ้าอากาศไม่อำนวยให้แก่การมีชีวิตอยู่รอดของกล้วยไม้ชนิดนี้ แต่เราก็ได้เก็บมาเพื่อทดลองเลี้ยงไว้ที่สถานีฝึกนิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ปากช่อง หากเจริญออกดอกสักก็จะได้จัดการตรวจนับโครโมโซมต่อไป ภายในตงนี้ยังมีกล้วยไม้ประเภทเพื่อการศึกษา (*botanicals*) อีกหลายสกุลหลายชนิด เช่น **บัลโบฟิลลัม** (*Bulbophyllum*) **เซอโลจิเน่** (*Coelogyne*) **โฟลิดอตา** (*Pholidota*) ชนิดต่าง ๆ อีกมากมาย เราเดินไต่ตามร่องของหุบเขาซึ่งเป็นตงนี้เรื่อยไปประมาณ ๓ กิโลเมตร เราก็พ้นออกจากตง เราได้พบ **เอื้องแซะ** (*Dendrobium scabrilingue*) ดอกบานขาวสพรั่งอยู่บนยอดต้นไม้ซึ่งทิ้งใบหมด เหลือแต่กิ่งก้าน จากจุดนี้เราก็เดินตามสันเขาซึ่งมองไปรอบ ๆ เป็นทิวทัศน์ที่แว้งว่าง เห็นเทือกเขาสลับซับซ้อนอยู่รอบ ๆ แล้วสันเขาคอนนักชันขึ้นทุกที บางตอนเราเดินฝ่าตงหญ้าคาซึ่งเป็นบริเวณที่เคยมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุม แต่ได้เปลี่ยนสภาพเป็นที่โล่งกว้างเนื่องจากป่าไม้ได้ถูกทำลายไป ให้

สังเกตเห็นว่า สภาพพื้นที่เขื่อนนี้มีอยู่เป็นบริเวณไม่น้อย และคาดว่า ถ้าหากการควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง สภาพเขื่อนนี้จะขยายพื้นที่กว้างออกไปในอนาคต เราได้เดินทางขึ้นไปพักกลางวันที่ปางไกรสีหรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า ปางสมเด็จ เพื่อพักรับประทานอาหารกลางวัน จากเตี้ยยังเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ติดตัวไป ต่อจากนั้นเหลือระยะทางอีกเล็กน้อยก็จะถึงยอดดอยอินทนนท์ ซึ่งจะใช้เวลาเดินอีกประมาณไม่เกิน ๒ ชั่วโมง แต่เนื่องจากได้พิจารณาว่า เหนือจากปางไกรสีขึ้นไปแล้ว ไม่สู้มีพันธุ์กล้วยไม้ที่น่าสนใจ เพราะระดับความสูงจากน้ำทะเลเกินกว่า ๕,๐๐๐ ฟุตขึ้นไปแล้ว มีแต่มีดสปกคลุมขึ้นหนาแน่นและสภาพป่าเป็นที่ร่มจัดมาก นอกจากนั้นเรามีเวลาจำกัด เสบียงอาหารของเราหมดลง จำเป็นต้องรีบเดินทางกลับ จึงได้ย้อนกลับลงมา ใช้เวลาของเราที่มีเหลืออยู่ศึกษาสำรวจกล้วยไม้ในดงหากต้นอีกครั้งวันถัดมา ตอนบ่ายจนตะวันคล้อยต่ำมาก จึงเดินทางกลับลงมายังที่พักปางผาหมอน การเดินทางกลับจากปางไกรสีมายังปางผาหมอนนี้ สุภาพสตรีได้รับการนำขึ้นจากชาวเขาเผ่าแม้วรวม ๓ ตัว การขึ้นม้าลงจากเขาซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ชันมาก ค่อนข้างจะลำบากสำหรับผู้ที่ไม่เคยชิน ดังนั้น เมื่อลงจากหลังม้าจึงเมื่อยขาไปตาม ๆ กัน ถึงขนาดบางคนแทบจะยึดหลังไม่ออก บรรยากาศที่ปางผาหมอนในวันนี้ค่อนข้างหนาวเย็นจัด และมีลมโกรกแรงกว่าคืนก่อน เช้าวันรุ่งขึ้น เราเตรียมบรรจุสัมภาระของเราให้เรียบร้อย เพื่อเตรียมเดินทางกลับ สิ่งที่เราห่วงมากเป็นพิเศษได้แก่กล้วยไม้ เราได้จัดการคัดกล้วยไม้โดยการแยกไว้เป็นพวก ๆ เพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะดวกแก่การบรรจุลงภาชนะ เราได้ใช้ถุงหอบที่ได้หอบหามาเสบียงอาหารขึ้นมา ซึ่งเสบียงอาหารเหล่านั้นได้ใช้หมดไปแล้ว ตลอดจนภาชนะที่ใส่เสบียงเช่นลังไม้ บรรจุกล้วยไม้และหอบกลับลงจากดอย เราได้ใช้เวลาเพียงประมาณ ๒๐ นาที ในการบรรจุกล้วยไม้ป่าลงในลังอย่างเรียบร้อย แล้ว

ได้ใช้กิ่งไม้ที่มีใบสด ๆ ทัดอยู่ปักลงไประหว่างกล้วยไม้ เพื่อให้ต้นกล้วยไม้เหล่านั้น
ได้อาศัยร่มเงาจากใบของกิ่งไม้ในระหว่างการหาหนทางเดินทางด้วย หลังจากอาหารเช้า
เสร็จแล้ว เราก็เก็บเต็นท์ที่พับเสร็จตั้งแต่เวลาประมาณ ๗.๓๐ น. ออกเดินทางจากปาง
ผาหมอน ในชั้นแรกเราก็คงจะพักค้างคืนที่ปางสบแอก แต่เนื่องจากเสบียงอาหารหมด
จึงได้ตัดสินใจเดินรวดเดียวถึงน้ำตกแม่กลาง ซึ่งระยะทางจากปางผาหมอนถึงน้ำตกแม่กลาง
ประมาณ ๓๕ กิโลเมตร จึงต้องเหน็ดเหนื่อยหนัก เราใช้เวลาหยุดพักรับประทานอาหาร
กลางวันเพียงเล็กน้อย และหยุดศึกษาและเก็บกล้วยไม้ระหว่างทางอีกไม่กี่ชนิด เช่น
เอื้องม่อนไข่ (*Dendrobium thyrsiflorum*) และ**เอื้องคำ** (*Dendrobium chrysotoxum*)
ซึ่งเราพบขึ้นอยู่บนต้นไม้ในระดับความสูงภูมิประเทศประมาณ ๓,๐๐๐ ฟุต ในส่วนของ
ป่าที่มีร่มเงาประมาณ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ เราเดินทางลงถึงน้ำตกแม่กลาง เวลาประมาณ
๑๙.๐๐ น. ซึ่งเป็นเวลาพลบค่ำพอดี

ชีวิตเขาก้าวถึงครึ่งชีวิต
 เขาย้อนคิดคำนึงถึงวันหวาน
 วัยเริ่มซบเซาขึ้นด้วยผลงาน
 ดั่งสายพานจักรเฟื่องต่อเนื่องมา.
 ชีวิตเขาน่าศึกษาอย่างน่าทึ่ง
 ชีวิตซบเซาขึ้นอย่างเต็มคำ
 วางหัวใจเป็นวิถีน่าชื่น
 มีศรัทธา....อุดมการเป็นฐานรอง.
 ชีวิตเขาเอกอุดมคมความรู้
 สรรคและสุสุสาหะด้วยสมอง
 เขาเขียนข้อคิดให้เราไตร่ตรอง
 ใครใคร่ปองวิจารณ์เชิญอ่านดู.

การอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ย่อมมีทั้งสิ่งที่เราพอใจและไม่พอใจ
เป็นธรรมดา เราจะหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ในเมื่อเรายังมีชีวิตและยัง
ต้องอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป จึงไม่ควรเอาสิ่งที่เราไม่พอใจมาเป็นจุด
สนใจ จนลืมนึกถึงสิ่งที่เราพอใจเสีย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ
การเรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข และการเรียนรู้ถึงการมี
ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

(จากหนังสือประเมินผลงานค่ายอาสาพัฒนา ปีการศึกษา ๒๕๑๔-๑๕ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์)

“ผมยังอยู่ในความงุนงง ใครจะช่วยอธิบายแก่ผมด้วย”

สมัยนี้ เขาว่าใครสนใจทางวิทยาศาสตร์ก็ควรเรียนวิทยาศาสตร์ ใครสนใจทางศิลปศาสตร์ก็ควรเรียนศิลปศาสตร์

ผมหันมาพิจารณาชีวิตตนเอง ซึ่งขณะนี้ผ่านเข้ามา ๕๑ ปีแล้ว เอาของจริงมากล่าวกันเลยทีเดียว เมื่อคิดย้อนหลังไปในอดีต...ทำให้ผมงุนงง ? ยังคิดก็ยังงุนงงยังงัน ?

เมื่อผมยังเด็ก อายุประมาณ ๙-๑๐ ขวบ ผมเริ่มสนใจการถ่ายภาพ ผมชอบใช้เวลาว่างในวันเสาร์อาทิตย์ ออกไปเดินชมวิวและถ่ายภาพวิวธรรมชาติตามท้องไร่ท้องนา แถว ๆ ชานเมืองกรุงเทพฯ และผมก็ยังชอบถ่ายภาพมาจนถึงทุกวันนี้ ถึงแม้จะเห็นได้ว่าล้าสมัย เช่น หนังสือบัณฑิตเกษตรทุกเล่มจะมีผลงานถ่ายภาพของผมอยู่ด้วยเสมอ แม้แต่วารสารกล้วยไม้หรือวิทยาศาสตร์ธรรมชาติของต่างประเทศหลายเล่ม ก็ปรากฏผลงานถ่ายภาพของผม ผมเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมถ่ายภาพขององค์การนิสิต ฯ ในด้านการดนตรี ผมชอบดนตรี และเล่นไวโอลินมาตั้งแต่อายุ ๙ ขวบ เคยแต่งเพลงไว้มากหลายเพลง และเคยกินนอนอยู่ในวง “เคยูแบนด์” มาตั้งแต่เริ่มแรก เครื่องดนตรีอีกหลายอย่างซึ่งผมเล่นได้โดยไม่ไ้มีใครสอน โน้ตเพลงไทยเดิมและโน้ตสากลก็ฝึกฝนด้วยตนเองจนอ่านได้

และยังเล่นได้ด้วยเครื่องดนตรี ผมชอบการเขียนภาพมาตั้งแต่เด็ก ๆ ผมยังจำได้ว่า เมื่อผมอายุประมาณ ๑๒-๑๓ ขวบเป็นต้นมา สมุดเรียนของผมแทบทุกเล่มไม่ว่าวิชาใด ๆ หากพลิกดูด้านหลัง จะพบว่า ผมเขียนภาพครุฑยืนอยู่หน้ากระดานดำบ้าง ภาพวิวบ้าง ภาพต้นไม้ ดอกไม้บ้าง จนบางครั้งครูมาตรวจพบเลยถูกตีมือด้วยไม้บรรทัด....ครั้นเมื่อประมาณอายุ ๑๓-๑๔ ขวบ ผมชอบปลุกต้นไม้สวย ๆ งาม ๆ ปลูกตั้งแต่ชอบ ปลูกลาบกล้วยไม้ ฯลฯ ชอบเข้าป่า โดยไม่มีใครสอนหรือมีใครบังคับ บางวันหลังจากกลับจากโรงเรียนแล้ว ยังคร่ำเคร่งอยู่กับการปลูกและบำรุงดูแลต้นไม้จนเย็นค่ำ จนบางครั้งถูกผู้ใหญ่โกรธ เพราะลืมนึกถึงเวลารับประทานอาหารค่ำ การตื่นนอนเช้า ผมตื่นแต่มืด หุงหาอาหารรับประทานเอง เพื่อเตรียมตัวไปโรงเรียนแต่เช้าตรู่ ยิ่งเป็นเวลา ๒-๓ เดือน ใกล้สอบด้วยแล้ว ผมลุกขึ้นดูหนังสือตั้งแต่ตี ๒ ตี ๓ แทบทุกคืน พอตี ๕ ก็เข้าครัวหุงข้าวรับประทาน ตกเวลาเย็น ๆ หรือยามว่าง มักจะมีเพื่อน ๆ มาเยี่ยมเยียน ชวนคุยเพราะเพื่อน ๆ คิดใจว่าผมคุยสนุกและเป็นกันเองกับทุก ๆ คน ตลอดจนให้ความรักความจริงใจกับเพื่อน ๆ ทุกคน ๗ ๆ ก็น่าจะบอกได้ว่า ผมมีพรสวรรค์ทางด้านศิลปศาสตร์ แต่ผมก็มุ่งง่วนว่า ในเวลาเรียน ผมชอบและทำคะแนนทางด้านคำนวณและวิทยาศาสตร์ได้น่าเสนอ เช่น คณิตศาสตร์ เรขาคณิต ตรรกะ เป็นต้น ครั้นเมื่อผมมาใช้ชีวิตศึกษาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผมได้คะแนนอยู่ในระดับนำในวิชาเคมีแทบทุกภาคการศึกษา ในที่สุด ผมก็ศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ ในสาขาวิชาปฐพีวิทยาเป็นวิชาเอกเพื่อรับปริญญาโท ๗ ๆ สอบไล่ผมมักไม่ใคร่ได้ดูหนังสือนัก แต่ชอบเดินไปตามตึกตามหออื่น ๆ ให้เพื่อน ๆ ถามปัญหาในการเรียน และชอบสอนให้เพื่อนเข้าใจ บางครั้งยังแถมเล่นนิทานตลก ๆ ให้เพื่อน ๆ ฟังเป็นการแถมท้ายเสียอีกด้วย จนตอนหลัง ๆ เพื่อนฝูงติด ถ้า ๆ มักจะมารอ

ฟังผมเล่านิทานอยู่ที่สนามหญ้าหน้าหอและฟังผมตีไวโอลินเป็นประจำ ผมไม่ลืมที่จะยอมรับว่า ผมได้แฟนคู่ใจก็เพราะเสียงเพลงเป็นสื่อ ผมอยู่ในหอพักในมหาวิทยาลัย *ผมไม่เคย* นึกว่าใครเป็นศัตรูของผมเลยจนคนเดียว ผมชอบให้ในสิ่งที่ผมมีให้ แม้แต่น้ำใจซึ่งผม *ไม่เคย* จนที่จะให้ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ต่อมาผมได้มารักและสนใจในคณิตศาสตร์สาขา สถิติ จนได้เป็นอาจารย์สอนและยอมรับอีกว่า ผมได้ใช้หลักการพยากรณ์ทางสถิติไปพิจารณาประกอบเรื่องต่าง ๆ ทำให้ผมสามารถตัดสินใจและเห็นภาพในการงานต่าง ๆ อีกหลายด้าน รวมทั้งภาพในสังคม และหลายครั้งหลายหนที่มีอาจารย์หรือนิสิตที่ทำการวิจัยมาปรึกษาหารือเกี่ยวกับการวางแผนวิจัยทางชีววิทยา มาบัดนี้ผมชักจะนั่งงุนงงสงสัยในตนเองว่า ผมมีหัวทางวิทยาศาสตร์หรือศิลปศาสตร์กันแน่ ขอความกรุณาท่านที่ชอบใช้สมองคิดลองคิดให้ผมที ท่านอาจจะได้คำตอบอะไรแปลก ๆ ออกมาเป็นความรู้ในด้านแนะแนวการศึกษาก็ได้ถ้าท่านไม่ชิงคิดเสียก่อนว่า การชอบใช้สมองคิดนั้นเป็นเรื่องไร้สาระ สู้ปล่อยเรื่อย ๆ ตามสบายไม่ได้ หวัง ๆ ที่ท่านเป็นผู้สมอง

กิจการใด ๆ ก็ตาม ถ้าหากกลุ่มผู้บริหารหรือดำเนินการของกิจการนั้น ๆ
ที่จัดการในการดำเนินงาน มีระบบการดำเนินกิจการที่ไม่ขัดต่อเหตุผล
และไม่ขัดต่อระบบอันดีของสังคม ย่อมนับได้ว่ากิจการนั้นอยู่บนพื้นฐาน
ที่ดี และน่าจะได้มีความมั่นคงต่อไปในอนาคต หากผู้ปฏิบัติได้ทุ่มเทเสีย
สละเพียรพยายามปฏิบัติให้เป็นไปด้วยเหตุผลและด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(คำขวัญในวารสารของชมรมกล้วยไม้จะเข่งเทรา ฉบับปฐมฤกษ์)

ข้อคิดในการเลี้ยงกล้วยไม้

จากผลของงานส่งเสริมที่เราได้เพียรพยายามมาแล้วเป็นเวลากว่าสิบปี ได้เป็นผลทำให้ประเทศไทยซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นประเทศที่เลี้ยงกล้วยไม้กันอยู่ในวงแคบ ๆ ส่วนมากเป็นเศรษฐีมีเงิน หรือมีเงินก็เป็นคนแก่ บัดนี้ได้กลายเป็นประเทศที่มีการปลูกกล้วยไม้เป็นสวนแบบการค้าสามารถส่งต้นกล้วยไม้ลูกผสมและดอกกล้วยไม้ไปจำหน่ายยังต่างประเทศบ้าง ๆ คิดเป็นเงินหลายล้านบาท ถึงกระนั้น เรายังไม่หยุดยั้งการพัฒนาวงการกล้วยไม้ของเรา ทั้งในด้านการวิจัย เพื่อให้ได้พันธุ์กล้วยไม้ใหม่ ๆ และเทคนิคในการปลูกปฏิบัติใหม่ ๆ เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่วงการกล้วยไม้ของเราต่อไป

การเล่นกล้วยไม้ในปัจจุบันนี้ ได้พิสูจน์ให้เห็นประจักษ์แล้วว่ามิใช่อยู่แต่เฉพาะกลุ่มของเศรษฐีมีเงิน หรือคนสูงอายุอย่างที่ใคร่เคยคิดกันในสมัยก่อน ๆ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งได้เคยมีชีวิตลำบากยากจน ได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะจนบัดนี้เป็นเจ้าของสวนกล้วยไม้ใหญ่โตมีกิจการจำหน่ายกว้างขวางไปถึงต่างประเทศหลายราย นอกจากนั้น ยังมีเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสนใจกล้วยไม้และเริ่มเลี้ยงกล้วยไม้อย่างจริงจัง เพราะการเลี้ยงกล้วยไม้ในปัจจุบันนี้ ต้องการความรู้ทางวิชาการเป็นหลัก

การเลี้ยงกล้วยไม้ในปัจจุบันนี้มิใช่แต่จะกระทำเป็นงานประจำวัน เช่นรดน้ำ หรือแยกปลูกลงอย่างในสมัยก่อน ๆ เท่านั้น จำเป็นต้องคิดหาทางที่จะเพาะแสวงหาพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ มาทำการผสม และเพาะเมล็ด เพื่อผลิตลูกผสมใหม่ ๆ แปลก ๆ ออกไปอีก และผลสำเร็จในการผลิตลูกผสมที่มีคุณลักษณะดีเด่น ย่อมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้ผสม ซึ่งนับว่าเป็นความสุขใจที่ก้าวหน้าไปว่าการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ไปเพียงวันหนึ่ง ๆ อย่างในสมัยก่อน นอกจากนั้นแล้ว ลูกผสมที่เกิดขึ้นยังได้ช่วยให้สังคมกล้วยไม้ได้มีสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มขึ้นด้วย แต่ผู้ที่สนใจในการผสมและปรับปรุงคุณลักษณะของกล้วยไม้ลูกผสมนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีอายุน้อย จึงจะสามารถสร้างงานประเภทนี้ให้เจริญก้าวหน้าไปได้ไกล ถ้าหากเป็นผู้สูงอายุเช่นสมัยก่อนก็คงไม่อาจกระทำได้ ข้าพเจ้าจำได้ว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งเป็นปีที่ข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และได้ใช้เวลาว่างจากราชการ ศึกษาเรื่องกล้วยไม้เป็นงานอดิเรก ข้าพเจ้าได้เคยคิดว่า มลรัฐฮาวายเป็นแหล่งที่มีกล้วยไม้ป่าเพียงประมาณสามชนิดเท่านั้น และเป็นชนิดที่มีดอกเล็ก ๆ คล้ายดอกหญ้า เอามาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอะไรก็ไม่ได้ แต่ทำไมฮาวายจึงกลายเป็นแหล่งที่มีการค้ากล้วยไม้ที่ใหญ่โตมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ส่วนประเทศไทยเรามีกล้วยไม้ป่าที่สวยงาม ๆ งาม ๆ มากมาย แม้แต่กล้วยไม้ลูกผสมที่ฮาวายได้ผสมขึ้น มีลักษณะงามเด่น และส่งเป็นสินค้าออกไปจำหน่ายทั่วโลกหลายชนิด มีบรรพบุรุษเป็นกล้วยไม้ป่าของไทยด้วย แต่มีคนไทยในขณะนั้นเป็นจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่ากล้วยไม้เป็นของฟุ่มเฟือย ไม่เป็นที่น่าสนใจทางด้านเศรษฐกิจ ของที่ ๆ ของเมืองไทยจึงตกไปเป็นประโยชน์ของต่างชาติอย่างน่าเสียดาย ข้าพเจ้าจึงได้ใช้เวลาว่างส่วนตัวทุ่มเทลงไปกับกรริเริ่มเรื่องนี้ตั้งแต่นั้นมา ทั้ง ๆ ที่งานประจำของข้าพเจ้าในขณะนั้น เป็นเรื่อง

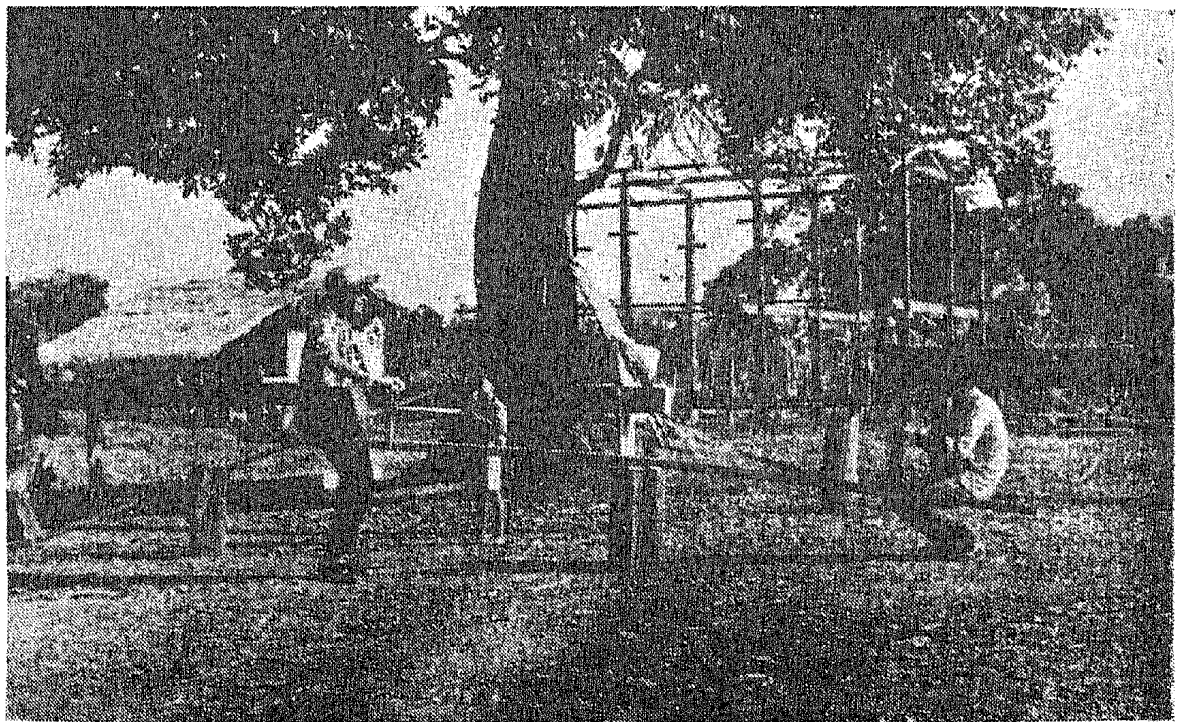
ของงานวิจัยพืชสวน พืชไร่ต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่กล้วยไม้ ข้าพเจ้าต้องใช้เวลาเย็น ๆ ค่ำ ๆ และเวลากลางคืนศึกษาเรื่องกล้วยไม้ จากตำราซึ่งสั่งจากต่างประเทศบ้าง จากการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองบ้าง จนบางคนที่ได้พบเห็นในขณะนั้นอาจจะเข้าใจว่าข้าพเจ้าเสียสติหรือหลงใหลในสิ่งที่ไร้สาระไปแล้ว ในสมัยนั้นตำรากล้วยไม้จากต่างประเทศก็นับว่าหายาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคนิคในทักษะของพืชสวน เช่นการปลูกปฏิบัติและการผสมพันธุ์กล้วยไม้ ไม่อาจจะหาจากที่ไหน ๆ ได้เลย ผู้ที่มีประสบการณ์มาบ้างก็น้อย มักจะเป็นผู้มีอายุ และที่สำคัญที่สุดก็คือ การปิดบังกันอย่างเข้มงวดกวดขัน ซึ่งนับว่าเป็นผลเสียแก่ส่วนรวมเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่ผู้ซึ่งปิดบังความรู้ก็นับว่าเป็นผลเสียแก่ตนเองด้วยเนื่องจากไม่มีทางที่จะทราบได้ว่าสิ่งที่ตนเข้าใจว่ารู้นั้น อาจเป็นความรู้ที่ผิด ๆ ก็ได้ ดังนั้นการศึกษาเรื่องกล้วยไม้ในขณะนั้น จึงเป็นไปอย่างลำบากและช้ามาก วิธีการศึกษาของข้าพเจ้าในเวลานั้นก็คือ ใช้หลักวิชาพฤกษศาสตร์ทั่วไป ที่ได้ศึกษาจากเมื่อครั้งเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นพื้นฐานประกอบการปฏิบัติ การปลูกกล้วยไม้จากกล้วยไม้ป่าราคาถูก ๆ และบันทึกผลเก็บไว้เป็นความรู้จึงจำเป็นต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะเป็นพิเศษ แต่มีอยู่ประการหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นประการสำคัญในการทำให้สิ่งที่ปรารถนาของข้าพเจ้าได้ดำเนินการไปอย่างไม่เบื่อบั่นทอน คือความมีใจรัก และมีความรู้สึกลอยล่องตลอดเวลาว่า สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ให้ความเพลิดเพลินทางจิตใจแก่ข้าพเจ้า จึงทำให้ข้าพเจ้าทุ่มเทแรง สติ ปัญญา และจิตใจลงไปกับเรื่องนี้โดยไม่รู้สึกเหนื่อย นอกจากนั้นแล้วเป้าหมายแห่งความสนใจของข้าพเจ้ายังมิได้อยู่แต่เพียงการศึกษาเพื่อให้ได้ ความรู้และประสบการณ์ มาเท่านั้น ดังที่ได้กล่าวมาเป็นตัวอย่างแล้วถึงเรื่องราวของมลรัฐฮาวายนี้ เรื่องนี้ได้เตือนใจข้าพเจ้าอยู่เสมอให้มีความฝัน อยากที่จะเห็นประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมีการผลิตกล้วยไม้ส่ง

เป็นสินค้าออก อยากเห็นประชาชนของประเทศไทยที่มีใจรักกล้วยไม้ เลี้ยงกล้วยไม้เพื่อความเพลิดเพลินทางจิตใจ ได้รับผลตอบแทนจากกล้วยไม้ในทางเศรษฐกิจด้วย ทั้งๆ ที่ประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่มีตลาดวิชาในเรื่องกล้วยไม้เลย แม้แต่ตัวของข้าพเจ้าซึ่งสนใจกล้วยไม้ในขณะนั้นก็ไม่ทราบว่าจะไปศึกษาได้จากใคร ที่ไหน ดังนั้น ความฝันของข้าพเจ้าในขณะนั้น ออกจะสร้างไว้ใหญ่โตจนเกินกว่าที่น่าจะเป็นไปได้ แต่ในปัจจุบันนี้ได้เป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีแล้วว่า *สิ่งที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นเพียงความฝันของบุคคลเพียงคนเดียวนั้น ได้กลายเป็นความจริงขึ้นมาแล้ว* นอกจากนั้น ยังได้รับการสนับสนุนจากบุคคลทุก ๆ ชั้นเป็นไปอย่างดียิ่งด้วย จึงได้ทำให้ข้าพเจ้าคิดไปถึงเรื่องราวในอดีตว่าได้มีการดำเนินการไปอย่างไรบ้าง จึงได้ปรากฏผลออกมาเช่นนี้ ซึ่งนับตั้งแต่การที่ข้าพเจ้าได้พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า ๔ ปี จึงได้เริ่มงานทางด้านส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ควบคู่กันไปกับงานวิจัย และงานศึกษาซึ่งยังคงดำเนิน ต่อมาอย่างไม่หยุดยั้ง งานส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ได้เริ่มกระทำโดยการเรียบเรียงเอกสารเผยแพร่ความรู้เป็นอันดับแรก ต่อมาก็ได้มีการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยุกระจายเสียงสถานีต่าง ๆ เป็นแบบวิทยาทาน และยังได้จัดให้มีการบรรยายทางวิชาการและนิทรรศการทางโทรทัศน์เป็นประจำ รายการต่าง ๆ เหล่านี้ มิใช่แต่เพียงเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังสามารถแนะให้นำความรู้ไปปฏิบัติให้เข้ากับสภาพของสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ตลอดจนการแนะให้ดำเนินการเพื่อให้การเลี้ยงกล้วยไม้ได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้เลี้ยง ทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านเศรษฐกิจด้วย ต่อมาอีกระยะหนึ่งก็ได้มีการเปิดการอบรมวิชาการกล้วยไม้แก่ผู้สนใจเป็นวิทยาทานในระหว่างวันหยุดงาน และเวลาเย็นหรือค่ำเป็นประจำ โดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ริเริ่มงานก่อตั้งกิจกรรมทางด้าน

ส่งเสริมขึ้น โดยก่อตั้งเป็นสโมสรกล้วยไม้ขึ้นก่อน ทำให้มีศูนย์ที่จะบริการและบริหารงาน การส่งเสริมเผยแพร่เรื่องกล้วยไม้ของส่วนรวมขึ้น จนกระทั่งกิจกรรมของศูนย์นี้ได้พัฒนา เป็นสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยในปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ยังได้พิจารณาเห็นว่า ศูนย์ ส่วนกลางนี้ได้มีกำลังแข็งแรง และได้มีการพัฒนาระบบการบริหารจนสามารถทั้เกี่ยวกับ สมาคมกล้วยไม้ในสากลประเทศได้ จึงได้สนับสนุนให้มีการก่อตั้งศูนย์บริหารงานส่งเสริม เรื่องกล้วยไม้ในรูปของสมาคมขึ้นในท้องถิ่น เพื่อให้ความเจริญในเรื่องกล้วยไม้ได้กระจาย ออกไปยังท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ได้มีการประสานงานระหว่างสมาคมท้องถิ่นกับสมาคมกลาง อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนให้มีการประสานงานและสร้างความ สัมพันธ์ระหว่างสมาคมกล้วยไม้ในประเทศไทย กับสมาคมและสถาบันที่เกี่ยวข้องกล้วยไม้ใน ต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ทั้งในด้านวิชาการ และในด้านการประสานงานบริหาร ซึ่งประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับจากการนี้ ได้แก่ การเรียนรู้ระบบการบริหารงานของสมาคมต่าง ๆ ในต่างประเทศ การสร้างความเชื่อถือใน ต่างประเทศให้แก่วงการกล้วยไม้ในประเทศไทย โดยการเผยแพร่ผลงานที่อยู่บนหลักเกณฑ์ ทางวิชาการ สร้างความสัมพันธ์ในทวิภาคีระหว่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดอีกประการ หนึ่งก็คือ เพื่อเปิดตลาดการค้าผลิตผลกล้วยไม้ในต่างประเทศให้แก่ประเทศไทย ในขณะที่ เดียวกันก็ได้เร่งงานทางด้านการศึกษาและวิจัยเรื่องกล้วยไม้ โดยได้รับการสนับสนุนจาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่บังเกิดประโยชน์ใน ด้าน เศรษฐกิจ มีการเริ่มต้นเก็บภาษีขาเข้าสำหรับกล้วยไม้ที่ส่งเข้ามาในประเทศ ซึ่งนับว่า เป็นผลดีแก่การริเริ่มธุรกิจการค้ากล้วยไม้ภายในประเทศ เมื่อได้มีการเริ่มส่งกล้วยไม้ ออก ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ การวางแผนศึกษาและวิจัยเรื่องกล้วยไม้ก็ได้มุ่งไปสู่เป้าหมายใน

อันที่จะค้นคว้าหาพันธุ์กล้วยไม้จากป่าของประเทศไทย ซึ่งน่าจะมีคุณค่าทางด้านการผสมพันธุ์ การวิจัยทางพันธุศาสตร์ เพื่อนำไปเข้าโครงการผสมพันธุ์ผลิตลูกผสมที่มีคุณลักษณะดีเด่นส่งจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ

นอกจากนั้น ยังได้มีการเร่งงานวิจัยเพื่อพัฒนาเทคนิคในการปลูกปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ประหยัดรายจ่าย และได้ผลรวดเร็วทันต่อการแข่งขันกับการผลิตในประเทศอื่น ๆ เพื่อหวังผลในตลาดกล้วยไม้ของโลกด้วย การพัฒนางานทางด้านการส่งเสริมก็ได้กระทำควบคู่กันไป เช่น การปรับปรุงระบบและวิธีการจัดมาตรฐานคุณภาพของกล้วยไม้เพื่อให้ทัดเทียมกับระดับมาตรฐานของสากล การจัดระบบการประสานงานให้มีประสิทธิภาพ การแก้ไขปรับปรุงคุณภาพของเอกสารเผยแพร่วิชาการให้ทันสมัย และมีความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจกล้วยไม้ให้แก่ผู้เลี้ยงกล้วยไม้ ให้มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นการสนับสนุนให้การตลาดของกล้วยไม้ขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น.

“เราช่วยมือกันได้ เรายังจะเจริญก้าวหน้า ผลประโยชน์จะตกอยู่แก่
ส่วนรวม หรือส่วนรวมของทุก ๆ คน แต่ถ้าเราช่วยมือกันไม่ได้ และคิด
ไม่เชื่อต่อกัน ความเสื่อมโทรมย่อมจะรอเราอยู่ข้างหน้า แล้ววงการ
กล้วยไม้ก็จะสลายไปในที่สุด”

(คอลัมน์ “จากนายทสมาคม” จากหนังสือ “ข่าวสารกล้วยไม้” ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน
สิงหาคม ๒๕๑๐)

สาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการผสมกล้วยไม้

ในการผสมเกสรกล้วยไม้นั้น ผู้ผสมย่อมจะมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ได้กล้วยไม้ลูกผสม ซึ่งมีลักษณะตามแนวความคิดที่ได้คิดไว้ แม้ว่าจำนวนกล้วยไม้ลูกผสมที่ได้นั้นจะมีจำนวน มากหรือไม่มากก็ตาม หากหวังว่า น่าจะคัดได้ต้นซึ่งรวมเอาลักษณะที่ดีเด่นของพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ หรือได้ลักษณะที่แปลกออกไปในทางที่ดี อันเกิดจากผลของการผสมระหว่าง พ่อพันธุ์แม่พันธุ์คู่กัน ๆ ไว้เพียงบางต้นจากลูกผสมเหล่านั้นก็ดียิ่งดี แต่เมื่อได้ผสมเกสร กล้วยไม้แล้วดอกที่ใช้เป็นแม่พันธุ์เหี่ยวโรยไปโดยไม่เจริญเป็นฝักกล้วยไม้ หรือเจริญเป็น ฝักได้ แต่ช้าไม่สมบูรณ์ หรือสืบเชื้อสายร่วงหล่นไปในที่สุดก่อนที่จะฝักจะถึงอายุแก่ หรือ มีจะนั้นก็ปรากฏว่า ฝักเจริญเติบโตตามปกติจนถึงฝักแก่ แต่ปรากฏว่า ภายในฝักกลวง ว่างเปล่าไม่มีเมล็ด หรืออาจจะพบว่า มีแต่เมล็ดลีบหรือเยื่อหุ้มเมล็ดสีขาว ๆ เป็นผงละเอียด ปรากฏการณ์เช่นนี้ อาจเกิดขึ้นได้เสมอ ๆ ในการผสมเกสรกล้วยไม้ เพื่อเป็นแนวทางให้ ผู้ที่ผสมเกสรกล้วยไม้ได้ศึกษาและหารายละเอียดในทางปฏิบัติได้สะดวกยิ่งขึ้น จึงขอแนะนำ มาวิเคราะห์และจำแนกสาเหตุ ที่ทำให้เกิดเป็นอุปสรรคในการผสม เกสรกล้วยไม้ดังกล่าวมา เพื่อความเข้าใจและหาทางป้องกันตลอดจนแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สาเหตุ ที่เป็นอุปสรรคในการผสมเกสรกล้วยไม้ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะจำแนกออกไปเป็น ข้อ ๆ ในทางหลักการ ดังต่อไปนี้

ก. สาเหตุทางพันธุศาสตร์ นับได้ว่าเป็นสาเหตุที่สลับซับซ้อน และแยกแยะออกไปเป็นหลายแขนงตามระบบวิชาการทางพันธุศาสตร์ นับตั้งแต่ความแตกต่างในตำแหน่งพันธุไม์โดยอาศัยระบบของการจำแนกพันธุไม์ทางพฤกษศาสตร์ที่รัดกุมและตรงกับข้อเท็จจริงของธรรมชาติ หากเป็นพันธุไม์ที่ห่างไกลกันในทางลักษณะ ก็น่าจะมีโอกาสผสมกันสำเร็จได้ยาก แต่ถ้าหากเป็นพันธุไม์มีลักษณะใกล้เคียงกันมาก ก็ย่อมจะผสมกันได้รับผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นแล้ว อาจมีกล้วยไม้กลุ่มบางกลุ่มซึ่งมิใช่จะผสมกันไม่ได้ หากแต่จะต้องอยู่ในสภาพความเป็นพ่อแม่พันธุ์ที่เหมาะสมอันเป็นลักษณะประจำพันธุ์ของกล้วยไม้พันธุ์นั้น ๆ เช่นกล้วยไม้บางพันธุ์ซึ่งใช้เป็นพ่อพันธุ์ได้ แต่ถ้าหากใช้แม่พันธุ์จะไม่ติดฝัก โดยดอกที่จะได้รับการผสมแล้วจะร่วงหลุดไปในไม่ช้า แต่ถ้าหากเรากลับพ่อแม่พันธุ์เสียแล้ว เราก็จะได้ลูกผสมอันเกิดจากพ่อแม่พันธุ์คู่กันไว้เล่นเป็นต้น สาเหตุทางพันธุศาสตร์ยังอาจจะเกิดได้จากลักษณะรายละเอียดภายในพันธุ์เดียวกันได้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพบเสมอ ๆ จากกล้วยไม้ซึ่งเป็นลูกผสมมาแล้ว เช่น การที่เป็นหมันมีจำนวนโครโมโซมที่ผิดวิธีที่จะใช้ผสมได้ หรือโครโมโซมระหว่างเชื้อเพศของพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ไม่อาจที่จะจับคู่กันเพื่อเกิดเป็นเชื้อของลูกผสมขึ้นมาได้ สาเหตุทางพันธุศาสตร์ดังกล่าวมาแล้วนี้ นับเป็นอุปสรรคที่ไม่อาจจะแก้ไขให้การผสมระหว่างกล้วยไม้คู่ที่เราต้องการจะผสม ได้ผสมกันสำเร็จเป็นผลออกมาได้ นอกจากนั้น การที่กล้วยไม้ซึ่งเราตั้งใจจะใช้เป็นคู่ผสม แต่ไม่อาจจะผสมกันสำเร็จเป็นผลได้ โดยมีสาเหตุทางพันธุศาสตร์เป็นอุปสรรคนั้น ยังอาจจะเนื่องมาจากผลซึ่งก่อให้เกิดบางสิ่งบางอย่างซึ่งขัดขวางการเจริญเติบโตตลอดจนการดำรงชีวิตอยู่ของฝักหลังจากผสมแล้ว ให้เกิดการพิการและร่วงหล่นไปได้

ข. สาเหตุเกี่ยวข้องกับสภาพของพันธุ์ไม้ ในการผสมเกสรกล้วยไม้ สิ่งที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งซึ่งจำเป็นจะต้องมีการพิจารณา ได้แก่สภาพของพันธุ์ไม้ นับทั้งแต่สภาพความแข็งแรงสมบูรณ์ของต้นกล้วยไม้ซึ่งนำมาใช้ในการผสมเกสร ตลอดจนสภาพความสดใสและสมบูรณ์ของดอกกล้วยไม้ด้วย ในด้านความแข็งแรงสมบูรณ์ของต้นกล้วยไม้ จะช่วยให้กล้วยไม้นั้นได้ส่งเสริมให้การผสมเกสรได้รับผลสำเร็จยิ่งขึ้น หากเป็นต้นซึ่งใช้เป็นแม่พันธุ์ หมายถึงต้นที่ถือฝัก จะต้องเลี้ยงดูส่งน้ำส่งอาหารเพื่อการเจริญเติบโตของฝัก และเพื่อความเจริญตลอดจนความสมบูรณ์ของเมล็ดที่อยู่ในฝักด้วย ดังนั้นในด้านความแข็งแรงสมบูรณ์ของต้น ต้นที่เป็นแม่พันธุ์จะมีผลรับผิดชอบและมีภาระมากกว่า นานกว่าด้วย ส่วนต้นที่ใช้เป็นพ่อพันธุ์ หากเป็นต้นแข็งแรงสมบูรณ์ ย่อมมีผลในด้านความแข็งแรงสมบูรณ์ของเกสรตัวผู้ซึ่งนำมาใช้ในการผสมด้วย ทั้งจะขอยกตัวอย่างให้เห็นได้คือ กล้วยไม้สกุลแอสโคเซินด้าอยู่ต้นหนึ่ง มีดอกซึ่งมีคุณลักษณะดีเด่นในระดับสูงเมื่อให้ดอกครั้งที่สอง ทั้ง ๆ ที่ต้นยังมีขนาดไม่โตนัก ได้รับการตัดสินได้ประกาศนียบัตร เอ. เอ็ม เมื่อจะนำมาใช้เกสรตัวผู้ผสมกับกล้วยไม้ลูกผสมอื่น ๆ จึงปรากฏว่าเกสรตัวผู้ลืมหืมตา และมีแต่ฝักรอบเกสรตัวผู้อยู่ที่ปลายเส้าเกสรเท่านั้น จนกระทั่งมีบางคนคิดว่า กล้วยไม้ต้นนี้ไม่มีเกสรตัวผู้ที่สมบูรณ์ ครั้นเมื่อได้เลี้ยงจนต้นใหญ่ขึ้นมา สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่อดอกยาวขึ้น จึงปรากฏว่า ให้เกสรตัวผู้ที่สมบูรณ์ใช้ผสมได้ แสดงให้เห็นได้ว่า แม้แต่กล้วยไม้ที่ใช้เป็นพ่อพันธุ์หรือเพื่อเอาเกสรตัวผู้ก็ตาม ความสมบูรณ์ของต้นก็นับว่ามีส่วนสัมพันธ์ถึง ความสมบูรณ์ของเกสรตัวผู้ด้วย แต่เมื่อได้นำเอาเกสรตัวผู้ไปใช้ผสมแล้วต้นพ่อก็หมดภาระในการเกี่ยวข้องกับการเจริญต่อไปของการผสมนั้น แต่เกสรตัวผู้ที่นำไปใช้ผสม ก็มี ส่วนในการเกี่ยวข้องกับการเจริญของฝักด้วยในอนาคต ในแง่ของพันธุศาสตร์คงได้กล่าว

ไว้แล้วในข้อแรก แต่ในแง่ของสภาพความแข็งแรงสมบูรณ์ของต้นที่เป็นแม่พันธุ์จะต้อง รับผิดชอบมีผลต่อไปอีก เนื่องจากจะต้องเป็นต้นที่ถือฝักต่อไปจนครบกำหนดนำไปเพาะได้ อย่างไรก็ตาม ในระยะหลัง ๆ นี้ได้มีเทคนิคในการเพาะเมล็ดจากฝักก่อนสำเร็จ นับว่า ช่วยให้กล้วยไม้ต้นแม่ไม่ต้องมีการะในการเลี้ยงฝักอยู่นานนัก นับว่าให้ช่วยแก้ปัญหาใน เรื่องต้นแม่ ไม่แข็งแรงสมบูรณ์เท่าที่ควรไปได้บ้าง หรือเปิดโอกาสให้กล้วยไม้ต้นแม่ ได้ถือฝักได้จำนวนมากขึ้น ทำให้เราสามารถใช้กล้วยไม้ต้นแม่ต้นเดียวกัน รับผิดชอบเกสร จากพ่อพันธุ์ได้มากกว่าดอก มากชนิด ทำให้ผลิตกล้วยไม้ลูกผสมได้มากยิ่งขึ้น ในเมื่อความ แข็งแรงของต้นแม่พอที่จะสามารถรับได้

ก. สาเหตุเกี่ยวข้องกับสภาพของดอกกล้วยไม้ เป็นส่วนของกล้วยไม้ ที่เกี่ยวข้องกับการผสมเกสรโดยตรง องค์ประกอบของดอกกล้วยไม้ ในทัศนะของการ ผสมเกสรนั้น อาจแบ่งแยกออกไปได้เป็นสองส่วนคือ ส่วนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผสม เกสรโดยตรงส่วนหนึ่ง ซึ่งได้แก่อวัยวะตัวผู้และอวัยวะตัวเมียทั้งหมด กับส่วนที่มีหน้าที่ การผสมเกสรโดยทางอ้อมอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งได้แก่กลีบดอกตลอดจนส่วนอื่น ๆ ซึ่งมีสีสรร สวยงาม ช่วยให้ดึงดูดความสนใจจากแมลงหรือแม่มดมนุษย์ ทำให้เกิดการช่วยเหลือ กล้วยไม้ในการผสมเกสรด้วย นอกจากนั้นยังได้มีเอกสารอ้างอิงอันเป็นผลจากการศึกษา กล่าวไว้ว่า แม้แต่ส่วนที่มีใช้ส่วนสืบพันธุ์โดยตรงแต่ก็มีหน้าที่เสริม ช่วยกระตุ้นการเจริญ ของฝักอันเป็นผลจากการผสมเกสร ในระยะแรก ๆ ได้เจริญรวดเร็ว และตั้งตัวแข็งแรงเพื่อ เจริญเติบโตเป็นฝักที่สมบูรณ์ต่อไป เนื่องจากส่วนเหล่านั้น เช่น กลีบดอกที่สดใส ช่วย ถ่ายทอดอาหารตลอดจนสาร ฮอร์โมนบางอย่างให้แก่ฝักที่เริ่มเจริญ หลังจากเกิดการผสมเกสร

ขึ้นใหม่ ๆ แล้วกลีบดอกเหล่านั้นก็จะเหี่ยวไปในที่สุด ได้ปรากฏว่ามีผู้สนใจผสมเกสร
กล้วยไม้ตามมาเสมอ ๆ ว่า ดอกกล้วยไม้บานแล้วสักกี่วันจึงจะทำการผสมเกสรได้ผลดีที่สุด
หากจะตีความหมายคำถามนี้ ก็คงจะหมายถึงสภาพของดอกเป็นหลักนั่นเอง ก่อนที่จะตอบ
คำถามนี้ ใคร่จะขอชี้แจงก่อนว่า กล้วยไม้แต่ละชนิดอาจมีอายุการบานของดอกไม่เท่ากัน
บางชนิดดอกบานนานหลายสัปดาห์กว่าจะโรย แต่ก็มียี่กล้วยไม้บางชนิดซึ่งดอกบานเพียง
ไม่กี่วันก็โรย ดังนั้นการที่จะพิจารณาว่า หลังจากดอกกล้วยไม้บานแล้วกี่วันจึงจะทำการ
ผสมเกสรได้ จึงมิใช่เป็นหลักเกณฑ์ที่กว้างขวางและรัดกุมพอ นอกจากนั้นเรายังได้สังเกต
พบอีกว่าการที่ดอกกล้วยไม้ไม่ต่างชนิดกัน อาจจะมีอายุการบานแตกต่างกันได้เช่น มีความ
สัมพันธ์กับเวลาซึ่งดอกกล้วยไม้เริ่มแย้มกลีบไปจนถึงบานเต็มที่กล้วย กล้วยกล้วยไม้ชนิดที่
บานได้ทนทานนั้น ใช้เวลานับตั้งแต่กลีบดอกเริ่มแย้มไปจนถึงดอกบานเต็มที่ นานกว่า
ดอกกล้วยไม้ชนิดที่ดอกบานไม่กี่วันก็โรย ดังนั้นหากจะพิจารณาว่า เราควรจะทำการผสม
เกสรเมื่อสภาพของดอกกล้วยไม้เป็นอย่างไร ก็จะได้คำตอบว่า “เราควรจะทำการผสมเกสร
ดอกกล้วยไม้เมื่อดอกกล้วยไม้มีสภาพที่บานเต็มที่และกำลังสดใส” หากเป็นต้นซึ่งใช้ทำ
แม่พันธุ์หรือเพื่อการถักฝัก ก็นับได้ว่าในขณะที่ดอกกำลังบานเต็มที่และสดใสนั้น เป็น
ระยะที่อวัยวะตัวเมียพร้อมที่จะรับการผสมเกสรได้อย่างเหมาะสมที่สุด และถ้าเป็นต้นซึ่งใช้
ทำพ่อพันธุ์ซึ่งได้แก่ต้นที่เราเอาเกสรตัวผู้มาใช้ผสมเกสร เราก็จะได้เกสรตัวผู้ที่สดใส มี
ประสิทธิภาพในการออกเหมาะสมที่สุด ไม่อ่อนเกินไปและไม่แก่เกินไปด้วย

ง. สาเหตุเกี่ยวข้องกับฤดูกาลออกดอก ในการผสมเกสรกล้วยไม้นั้น
เท่าที่ได้ปฏิบัติกันมาแล้วมีอยู่สองแบบด้วยกันในทางหลักการพิจารณา แบบหนึ่งเป็นการ

ผสมเกสรกล้วยไม้ซึ่งไม่มีแผนการไว้ล่วงหน้า กล่าวคือไม่มีกำหนดแนวการผสม และ ความมุ่งหมายในการผสมว่า เราควรจะเอาอะไรผสมกับอะไรเพื่อหวังผลให้เกิดอะไรขึ้นมา การผสมกล้วยไม้แบบนี้ ไม่ว่าจะมียอดกล้วยไม้อะไรที่บานตรงกัน ก็จะจับผสมกันสุดแต่ โอกาสจะอำนวยให้ และการผสมกล้วยไม้แบบนี้ก็อีกนั่นแหละที่ทำให้เกิดกล้วยไม้ลูกผสมที่ ใหม่ๆน่าจะมีการปรับปรุงคุณภาพ ตลอดจนไม่อาจที่จะหวังเป็นเรื่องส่วนรวมได้ว่า จะมี แนวโน้มของลูกผสมเป็นไปอย่างไรในอนาคต หากจะคิดในแง่ของความมั่นคงของวงการ กล้วยไม้ และในแง่ของการหาลูกค้า หรือตลาดต้นกล้วยไม้ลูกผสมในต่างประเทศ เราไม่ อาจที่จะมองเห็นแนวทางอะไรได้ และในมุมมองกลับลูกค้ากล้วยไม้ก็ไม่อาจที่จะมองเห็นแนว ทางอะไรในการซื้อลูกกล้วยไม้เหล่านี้จากเราด้วย ถ้าหากเราคิดจะผสมเพื่อผลิตลูกผสมไว้ เองเอง ก็คงไม่มีความตั้งใจหรือจจจ่อในการเพียรพยายามเลี้ยง เพราะเราไม่ทราบว่ เราจะหวังอะไรจากลูกผสมที่ผสมขึ้นมาเหล่านี้เช่นกัน สรุปแล้วการผสมเกสรกล้วยไม้ที่ มิได้มีแนวหรือแผนซึ่งวางไว้ล่วงหน้า จึงมิใช่สิ่งที่ควรกระทำ อีกแบบหนึ่งคือการผสม เกสรกล้วยไม้ซึ่งมีแผนการ หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ล่วงหน้าว่า เราจะใช้กล้วยไม้ต้นนั้น ซึ่งมีลักษณะดีเด่นอย่างนี้ หวังไว้ว่าลูกผสมที่เกิดขึ้นจากผลการผสม น่าจะให้ดอกที่รวม เอาลักษณะดีเด่นจากพ่อพันธุ์ต้นหนึ่ง กับจากแม่พันธุ์อีกต้นหนึ่ง หรือน่าจะมีลักษณะ ดีเด่นเป็นพิเศษไปจากพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ต่อไปอีก การผสมแบบมีแผนดังกล่าวมานี้ เมื่อมี การวางแผนหรือกำหนดแนวทางไว้ล่วงหน้าเช่นนี้ เราจะมุ่งหมายในการใช้พ่อพันธุ์และ แม่พันธุ์คู่หนึ่งคู่ใดโดยเฉพาะ สำหรับการผสมครั้งหนึ่งๆ เมื่อมีการเจาะจงพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ดังนี้แล้ว มักจะมีปัญหาเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ซึ่งอยู่ในแผนของเรา นั้น ออกดอกไม่ตรงกัน สำหรับอุปสรรคของการผสมเกสรกล้วยไม้ที่เกิดจากการที่กล้วยไม้ดอก

ดอกไม่ตรงกันนี้เกิดขึ้นได้สองลักษณะ ลักษณะหนึ่งคือ ต้นพ่อพันธุ์หรือต้นแม่พันธุ์ หรือทั้งคู่ เป็นกล้วยไม้ที่มีนิสัยออกดอกตลอดทั้งปี แต่การที่มีนิสัยให้ดอกตลอดทั้งปีนั้น มิได้หมายความว่า จะมีดอกซึ่งบานเต็มทีตลอดไปให้ทำการผสมได้ทุกวัน ย่อมจะต้องมีการ ร่วงโรยพักระยะทางช่อดอกใหม่ บานออกมาอีก หมุนเวียนกันไปตามจังหวะ ตลอดจน ความแข็งแรงของแต่ละต้น และความถี่ในการให้ช่อดอกด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับ กล้วยไม้ที่ให้ดอกตลอดปีนี้ ช่วยเปิดให้เราได้มีโอกาสดูช่อดอกในการผสมได้มากยิ่งขึ้น โดย ไม่ต้องรอนาน ถ้าหากเป็นกล้วยไม้ที่ให้ดอกตลอดปีด้วยทั้งคู่ เราอาจจะใช้เทคนิคใน การเก็บเกสรตัวผู้จากต้นหนึ่งต้นใดรอไว้ในไม่ช้า อีกต้นหนึ่งก็จะให้ดอกและบานให้ใช้ ผสมได้ เปิดโอกาสให้เราสามารถใช้เป็นแม่พันธุ์เพื่อใช้เกสรตัวผู้ที่เก็บไว้นั้นทำการผสมได้ นอกจากนั้นแล้ว กล้วยไม้ที่เราได้มีแผนเตรียมไว้สำหรับใช้เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์นั้น เราควรจะได้หาทางขยายพันธุ์โดยการแบ่งแยกเพื่อให้มีหลาย ๆ กระถาง เนื่องจากการ ตัดแยกหรือการแยกหน่อปลูกลงเพื่อเพิ่มปริมาณให้มีหลาย ๆ กระถาง จะได้ต้นกล้วยไม้ที่มี คุณลักษณะทางพันธุ์ไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้เราได้มีกล้วยไม้พ่อหรือแม่พันธุ์ต้นเดียว กันนั้นเพิ่มปริมาณมากยิ่งขึ้น ยิ่งประกอบกับการที่กล้วยไม้ต้นนั้นมีนิสัยออกดอกให้ตลอด ทั้งปีด้วย ก็จะช่วยให้ในจำนวนหลาย ๆ กระถางที่มีอยู่นั้น ผลัดกันให้ดอกถี่ยิ่งขึ้น เราก็ จะมีโอกาสใช้เกสรตัวผู้ไปทำการผสม หรือจะใช้เป็นต้นแม่ถือฝักได้มากโอกาสยิ่งขึ้น ถ้า หากกล้วยไม้ที่ใช้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ มีฤดูออกดอกประจำเป็นฤดูกาล เมื่อฤดูกาลของ ต้นที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์แตกต่างกับฤดูกาลของต้นที่จะใช้เป็นแม่พันธุ์ ในรอบปีหนึ่ง ๆ ซึ่งมี ๑๒ เดือน ถ้าหากระยะเวลาความแตกต่างของฤดูดอก ด้านไหนใกล้กว่า เช่น กล้วยไม้ ชนิดหนึ่งให้ดอกในเดือนสิงหาคม อีกชนิดหนึ่งมีฤดูดอกในเดือนธันวาคม ถ้าหากเราจะ

ใช้เทคนิคในการเก็บเกสรตัวผู้ของชนิดที่ให้ดอกในเดือนสิงหาคมไว้ เพื่อรอการผสมกับชนิดที่ให้ดอกในเดือนธันวาคม เราก็จะต้องเก็บเกสรตัวผู้รอไว้เพียงประมาณ ๔ เดือน แต่ถ้าหากคิดจะเก็บเกสรตัวผู้ของชนิดที่ให้ดอกในเดือนธันวาคม ไว้รอผสมกับชนิดที่ให้ดอกในเดือนสิงหาคมแล้ว ก็คงจะต้องเก็บเกสรตัวผู้รอไว้ถึงเดือนสิงหาคมหน้า ซึ่งต้องเก็บเกสรตัวผู้ไว้ถึง ๘ เดือน อันนับว่าช้านานมาก เกสรตัวผู้ที่เก็บไว้อาจเสื่อมประสิทธิภาพในการออกก็ได้ แม้ว่าหลักการดังกล่าวมานี้จะมีเหตุผลและมีน้ำหนักอยู่ไม่น้อยสำหรับใช้พิจารณาวางแผนในการผสมกล้วยไม้ที่ให้ดอกเป็นฤดู และให้ดอกคนละฤดูกาล โดยการเก็บเกสรตัวผู้ของชนิดที่มีฤดูกาลดอกบานก่อน และเก็บเกสรไว้ด้วยระยะเวลาสั้นกว่าเพื่อใช้เป็นพ่อพันธุ์ แต่ในบางกรณีก็ไม่อาจที่จะเลือกปฏิบัติเช่นนั้นได้เสมอไป เนื่องจากมีเหตุผลอื่นซึ่งเหนือกว่ามาเป็นอุปสรรค เช่น คู่ผสมบางคู่ หรือกล้วยไม้บางชนิด เมื่อมีการใช้ผสมกับชนิดอื่น ๆ เราไม่อาจใช้เป็นแม่พันธุ์ได้ แต่ถ้าใช้เป็นพ่อพันธุ์จะประสบผลสำเร็จ หากเราไม่เก็บเกสรตัวผู้ของกล้วยไม้ชนิดหนึ่งไว้ใช้ผสม ถัดจากนั้นมาอีก ๓ หรือ ๔ เดือน ต้นที่เราคิดไว้ว่าจะใช้เป็นคู่ผสมก็ให้ดอกบาน แต่เนื่องจากเราใช้เป็นแม่พันธุ์ไม่ได้ เพราะปรากฏมาแล้ว หลังจากผสมแล้วไม่นาน ดอกจะร่วงหลุดไปโดยไม่ยอมติดฝัก แต่ถ้าใช้เกสรตัวผู้ผสม จะสามารถใช้ได้อย่างกว้างขวาง เมื่อเป็นกรณีเช่นนั้น เราก็จะต้องเก็บเกสรตัวผู้ไว้ รอต่อไปอีกนานถึง ๘ หรือ ๙ เดือน จึงจะใช้เกสรตัวผู้ที่เก็บไว้นั้น ทำการผสมกับชนิดซึ่งตั้งใจจะใช้เป็นคู่ผสมอีกชนิดหนึ่ง เนื่องจากกล้วยไม้ชนิดนั้นใช้ได้ทั้งเป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ ปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องการเพียรพยายามใช้พันธุ์ไม้ที่มีฤดูดอก ออกดอกเป็นฤดูกาล และฤดูกาลในการออกดอกไม่ตรงกัน ทำการผสมพันธุ์กันให้สำเร็จได้นั้น ในพืชอื่น ๆ บางชนิด ได้มีการบังคับสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพล

บังคับการออกดอกของพืชพันธุ์นั้น ๆ ให้พันธุ์พืชนั้น ๆ ให้ดอกตามเวลาที่เรากำลังต้องการได้ แต่ก่อนที่จะทำได้ เราจะต้องวางแผนศึกษาให้เด่นชัดเสียก่อนว่า แพลกเตอร์แวดล้อมที่มีอิทธิพลบังคับการออกดอกของพืชนั้น ๆ มีอะไรบ้าง ซึ่งเราจำเป็นจะต้องทราบดี เป็นอันดับแรก ก่อนที่เราจะบังคับให้พืชนั้นออกดอกผิดฤดูได้ ซึ่งเราจะต้องมีการวางแผนวิจัยเป็นขั้น ๆ ไป ดังตัวอย่างเช่น การผสมอ้อยพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีฤดูดอกไม่ตรงกันที่ได้มีการทำสำเร็จมาแล้ว โดยการบังคับให้ออกดอกตรงฤดูกันได้ สำหรับกล้วยไม้ก็น่าจะกระทำได้เช่นกัน เนื่องจากหลักการเกี่ยวกับแพลกเตอร์ซึ่งมีอิทธิพลบังคับการเจริญเติบโตตลอดจนการออกดอกออกผลของพืชสามัญทั่ว ๆ ไปนั้น อยู่บนหลักการเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัตินั้น รายละเอียดของพืชแต่ละประเภทแต่ละชนิดอาจจะไม่เหมือนกันได้ จึงจำเป็นต้องศึกษาหาความเหมาะสมในทางปฏิบัติด้วย และเมื่อหันมาพิจารณาถึงด้านปฏิบัติที่เหมาะสมแล้ว ก็อาจจะมีเรื่องทางสังคมเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการใช้พิจารณาด้วย สำหรับในด้านกล้วยไม้ นั้น หากจะเลือกในระหว่างการบังคับสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กล้วยไม้ที่ให้ดอกเป็นฤดูกาลและมีฤดูกาลไม่ตรงกัน เพื่อให้ดอกบานตรงกัน กับการหาเทคนิคในการเก็บเกสรตัวผู้ที่มีประสิทธิภาพสามารถเก็บเกสรตัวผู้ให้ มีความงอกดีไว้ได้นาน แล้วคิดว่า การหาทางเก็บเกสรตัวผู้ไว้ใช้ในการผสม น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการปฏิบัติมากกว่า ตลอดจนมีโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกล้วยไม้ในระดับทั่ว ๆ ไป ได้มีโอกาสนำไปใช้ปฏิบัติได้ง่ายกว่าด้วย

๖. สาเหตุเนื่องมาจากสภาพสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม อุปสรรคที่ทำให้การผสมเกสรกล้วยไม้ไม่บรรลุผลสำเร็จจนถึงขั้นที่จะได้เมล็ดกล้วยไม้มาเพาะได้ อาจ

จะเกิดได้จากสาเหตุเนื่องมาจากสภาพสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม สาเหตุนี้ นับได้ว่าเป็นสาเหตุที่กว้างขวางมาก เมื่อกล่าวถึงสภาพสิ่งแวดล้อม มีขอบเขตกว้างขวางไปถึงอุณหภูมิ ความชื้น แสงสว่าง ซึ่งแฟกเตอร์เหล่านี้ จำเป็นจะต้องมีความเหมาะสมในการที่จะช่วยสนับสนุนการผสมเกสรกล้วยไม้ให้บรรลุผลสำเร็จไปได้ด้วยดี และนอกจากนั้น ยังจะต้องเหมาะสมที่จะสนับสนุนให้ผักกล้วยไม้ได้เจริญแข็งแรงไปตลอดจนถึงอายุที่จะสามารถนำเอาเมล็ดไปเพาะได้ เมื่อกล่าวถึงอุณหภูมิ เราก็สามารถพิจารณาได้ว่าจะต้องมีความเหมาะสมไม่หนาวเย็นจนเกินไป และไม่ร้อนจนเกินไปด้วย สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ในเขตร้อน จะไม่ปรากฏว่า อุณหภูมิเย็นจัดหรือทำจะเป็นอันตรายต่อชีวิตต้นไม้เลยในประเทศหนาว แต่ในตำแหน่งภูมิสูงนั้น อาจจะเป็นได้ในโอกาสที่มีช่วงร้อนจัดมาก และกล้วยไม้ไม่ได้รับการป้องกันความร้อนที่พอ เช่น ไม่มีร่มเงาช่วยบรรเทาความร้อนเพียงพอ เกสรตัวผู้อาจจะแห้งตายไปก่อนที่จะได้ผสมสำเร็จเป็นเชื้อที่สมบูรณ์เพื่อเจริญเป็นเมล็ดได้ สำหรับความชื้นก็เช่นเดียวกัน ในฤดูแล้ง อาจจะมีช่วงเวลาบางระยะเวลาที่ความชุ่มชื้นในบรรยากาศตกต่ำมากเป็นระยะเวลานาน และถ้าหากภายในเรือนกล้วยไม้ไม่มีการช่วยความชุ่มชื้นที่พื้นเรือนเพียงพอ บรรยากาศภายในเรือนกล้วยไม้ก็จะแห้งแล้ง ถ้าหากได้มีการผสมเกสรกล้วยไม้ไว้ใหม่ ๆ และประกอบกับเกสรนั้นไม่แข็งแรงสมบูรณ์อยู่ตัวแล้ว ก็อาจจะกระทบกระทั่งต่อการผสม เทียบแห้ง หรือไม่แข็งแรงพอที่จะผสมให้เป็นผลสำเร็จได้ สำหรับแสงสว่างนั้น ก็มีผลสำคัญในการเพิ่มพูนความแข็งแรงสมบูรณ์ให้แก่ส่วนต่าง ๆ ของกล้วยไม้ในเมื่อมีความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของทั้งสามแฟกเตอร์ดังกล่าวมานี้ นับเป็นสิ่งสำคัญ มิใช่จะพิจารณาเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดจำเป็นจะต้องมีการพิจารณาความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งอุณหภูมิ ความชื้นและ

แสงสว่าง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการพิจารณาหาทางช่วยเสริมแต่งหรือปรับให้เหมาะสมร่วมกันด้วย

จ. สาเหตุเนื่องมาจากศัตรู อุปสรรคในเรื่องนี้ก็มีอยู่ไม่น้อย อาทิเช่น โรคที่เกิดจากเชื้อราและแบคทีเรีย ทั้งที่เรามักจะพบเสมอๆว่า ในฤดูฝน ขณะที่บรรยากาศมีความชุ่มชื้นสูง ปลายฝักของกล้วยไม้ซึ่งครั้งหนึ่งเมื่อกล้วยไม้นั้นยังเป็นดอกอยู่ปลายฝักนั้นจะเป็นยอดของเกสรตัวเมีย มีโพรงที่หลอดของเกสรตัวผู้จะงอกเข้าไปผสมกับไข่ได้ ครั้นเมื่อเจริญเป็นฝักกล้วยไม้ ช่อดอกก็จะเป็นจุดอ่อนให้เชื้อรางอกเข้าไปสู่ในฝักกล้วยไม้ได้ง่ายด้วย เราจึงพบเสมอๆว่า ฝักกล้วยไม้ที่อ่อนแอก็ดี หรือในฤดูที่มีฝนชุกเป็นระยะเวลานานก็ดี ปลายฝักกล้วยไม้มักจะเกิดการเน่า หรือเสีย หากแกะเอาฝักออกดูก็จะพบว่า ใสในส่วนก่อนมาทางปลายฝักจะเน่าด้วย ภายในมีราขึ้น และฝักจะเหี่ยวร่วงหล่นไปในที่สุด ก่อนที่จะถึงกำหนดฝักสุก ถ้าคิดจะนำเอาฝักอ่อนไปเพาะด้วยเทคนิคการเพาะเมล็ดจากฝักอ่อน ก็ไม่อาจที่จะกระทำได้ เนื่องจากเชื้อราหรือแบคทีเรียได้เข้าไปปะปนอยู่กับเมล็ดอ่อนภายในฝักเสียแล้ว หากจะนำไปเพาะ ก็เท่ากับนำเอาเชื้อเหล่านั้นไปเพาะให้เจริญงอกงามแทนเมล็ดอ่อนของกล้วยไม้เท่านั้น ดังนั้น ในการบำรุงรักษาฝักกล้วยไม้หลังจากการผสม จึงจำเป็นต้องหาทางป้องกันอันตรายอันอาจเกิดจากศัตรูเหล่านี้ สำหรับเชื้อโรคดังกล่าวแล้วนี้ การป้องกันมิให้ฝักถูกฝนหรือถูกความชุ่มชื้นโดยตรงจากน้ำ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เช่น หาทางที่จะทำหลังคากันฝนไว้มุมหนึ่งมุมใดของเรือนกล้วยไม้ เพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยเขavnหรือตั้งกล้วยไม้ที่ติดฝักไว้ภายใต้หลังคานั้น แต่วัสดุที่ใช้ในการทำหลังคาจำเป็นต้องให้แสงสว่างสามารถผ่านลงถึงกล้วยไม้ได้พอเหมาะด้วย

นอกจากเชื้อโรคดังกล่าวแล้ว อาจมีศัตรูอื่นๆ ได้อีก เช่น แมลงกัดหรือเจาะทำให้ผักเสียหาย นักจิกผักเสียหายก็อาจเป็นได้ หากมีบริเวณหนึ่งซึ่งกรุด้วยลวดตาข่ายตาถี่ ๆ หรือลวดตะแกรงตาถี่ ป้องกันแมลงและแมลงได้ ก็จะได้ วิธีนี้มักจะกระทำได้อย่างเหมาะสม ในกรณีที่เป็นนิสเซอร์ มีปริมาณกล้วยไม้ใช้ผสมอยู่เสมอ ๆ เป็นประจำ ศัตรูสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะคิดถึงก็คือ คนขโมยผัก ศัตรูที่เป็นคนนี้เป็นเรื่องยากแก่การป้องกัน ทั้งนี้สรุปแล้วแต่ความคิดเห็นในการหาทางป้องกันของแต่ละบุคคลด้วย ทางที่ดีนั้น การผสมเกสรกล้วยไม้แล้วติดหมายเลขเป็นโค้ดไว้แทนการติดชื่อพ่อแม่พันธุ์ที่แท้จริงไว้ที่ผัก อาจช่วยได้บ้าง แล้วจก็ชื่อที่แท้จริงไว้ในสมุดส่วนตัวของเจ้าของ หรือของผู้ทำการผสม

จ. สาเหตุเนื่องมาจากการปฏิบัติรักษา การปฏิบัติรักษากล้วยไม้ที่เลี้ยงฝักอยู่ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ แม้แต่การให้ปุ๋ยแรงเกินไป ฉีดยาป้องกันกำจัดศัตรูที่แรงเกินไป บ่อยเกินไป ตลอดจนการรดน้ำอย่างขาดความระมัดระวัง เช่น การใช้หัวฉีดน้ำที่มีกำลังน้ำแรงมาก ๆ การใช้น้ำรดกล้วยไม้ที่มีแร่ธาตุหรือสารเป็นพิษเจือปนอยู่มากจนเป็นการกระทบกระเทือนต่อสุขภาพของกล้วยไม้ การปฏิบัติเหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุให้กล้วยไม้ซึ่งกำลังรับภาระในการถือฝักอยู่ ต้องทิ้งฝักได้ในขณะที่ยังไม่ควรจะเก็บฝักนั้นมาเพาะ ดังนั้น ในการปฏิบัติรักษากล้วยไม้ จึงจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ตลอดจนใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในหลาย ๆ ด้านประกอบการปฏิบัติรักษาอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้เมล็ดกล้วยไม้มาเพาะเป็นต้นสมความปรารถนา

ข. สาเหตุเนื่องมาจากขนาดของเกสรตัวผู้กับขนาดของยอดเกสรตัวเมียเข้ากันไม่ได้ หรือไม่เหมาะสมกัน ในกรณีที่นำเอาเกสรตัวผู้จากดอกที่ใหญ่กว่ามาก ๆ มาใส่ลงในยอดตัวเมียของดอกซึ่งมีขนาดเล็กกว่ามาก ๆ ก้อนหรือเม็ดของเกสรตัวผู้ไม่อาจจะวางลงในแอ่งของตัวเมียได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเม็ดเกสรตัวผู้มีขนาดใหญ่เกินไป หรือแม้แต่ในทางปฏิบัติจะพบว่า เกสรตัวผู้มีขนาดพอดีที่จะวางลงในแอ่งของยอดตัวเมียได้ แต่เมื่อผสมลงไปแล้ว การที่แอ่งของตัวเมียหดตัวหรือหุ้มเกสรตัวผู้ ปรากฏว่าไม่อาจโอบหุ้มได้ จึงทำให้เม็ดของเกสรตัวผู้ทั้งเม็ดทะลักออกมาอยู่ภายนอกแอ่งนั้นในที่สุด ซึ่งทำให้การผสมเกสรไม่เป็นผลสำเร็จ เราอาจจะหาทางแก้ปัญหาได้โดยใช้ใบมีดโกนบาง ๆ คม ๆ ทำความสะอาดให้เรียบร้อยโดยการเช็ดแอลกอฮอล์ แล้วตัดเม็ดเกสรตัวผู้ออกเป็นส่วน ๆ ให้มีขนาดเล็กพอที่จะใส่ลงในแอ่งของยอดตัวเมียได้ดี เนื่องจากเม็ดเกสรตัวผู้ของกล้วยไม้ธรรมดานี้ ประกอบด้วยละอองเกสรตัวผู้ขนาดเล็กละเอียดจำนวนมากมายึดตัวกันเป็นเม็ดใหญ่ การผ่าตัดออกเป็นชิ้นส่วนย่อย ๆ จึงยังคงมีเกสรตัวผู้ที่มีชีวิตอยู่ ๆ อยู่มากมาย

ข. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เกสรตัวผู้ขนาดเล็กมาก ๆ ผสมกับดอกกล้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ หรือจะใช้เกสรตัวผู้จากดอกที่มีขนาดใหญ่ นำไปผสมกับดอกที่มีขนาดเล็ก ในกรณีที่มีการวางแผนผสมเกสรกล้วยไม้ระหว่างกล้วยไม้ชนิดที่มีดอกใหญ่กับชนิดที่มีดอกขนาดเล็ก เรื่องนี้ได้มีการวิจารณ์กันไปหลายแง่หลายมุม ซึ่งต่างก็พยายามหาเหตุผลซึ่งอิงหลักวิชามาประกอบในอดีต จะได้ยินเสมอ ๆ ในระหว่างผู้สนใจผสมเกสรกล้วยไม่ว่า สมควรจะใช้เกสรตัวผู้จากดอกกล้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ นำ

ไปผสมกับต้นซึ่งจะใช้ทำแม่พันธุ์ ที่มีดอกขนาดเล็กกว่า โดยอ้างเหตุผลว่า เกสรตัวผู้ของดอกขนาดใหญ่ เมื่อกกหลุดล่อนสำหรับส่งเชื้อลงไปผสมกับไข่ของตัวเมียภายในรังไข่จะสามารถออกหลอดยาวลึกลงไปถึงไข่ที่อยู่ภายในรังไข่หรือก้านดอกได้ ถ้าหากใช้เกสรจากกล้วยไม้ซึ่งมีดอกเล็กกว่า เกสรตัวผู้นั้นจะออกหลอดที่สั้น หากนำไปผสมกับตัวเมียของดอกใหญ่ ก็จะไม่ถึงรังไข่ แต่การใช้เกสรตัวผู้จากดอกใหญ่นำไปผสมกับตัวเมียของดอกเล็ก เกสรตัวผู้ที่มีขนาดใหญ่ไม่อาจวางลงในแอ่งของตัวเมียได้ จึงต้องมีการผ่าตัดเกสรตัวผู้ออกเป็นชิ้นขนาดเล็กดังได้กล่าวไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม ผลที่ปรากฏจากเรื่องนี้ ก็ได้มีการยืนยันถึงผลที่ได้รับในทางปฏิบัติโดยยึดเหตุผลที่คาดคิดไว้เลย ผู้เรียบเรียงเรื่องนี้ ได้พยายามใช้ประสบการณ์ในทางปฏิบัติและการทดสอบหลาย ๆ ด้านนำมาพิจารณาหาทางวิจารณ์และหาข้อยุติ ได้พบว่า ในทางปฏิบัตินั้น ได้ทดลองใช้แวนด้าผสมกับกล้วยไม้สกุลแอสโคเซนตรัม เช่น เช้มแดง (*Ascocentrum curvifolium*) และเช้มเล็ก (*Ascocentrum miniatum*) ดอกของกล้วยไม้แวนด้าใบแบนมีขนาดใหญ่กว่าดอกของกล้วยไม้สกุลแอสโคเซนตรัมมาก รวมทั้งเกสรตัวผู้ก็มีขนาดใหญ่กว่ามากมาย ด้วย ในการใช้เกสรตัวผู้ของแวนด้านำไปผสมกับตัวเมียของแอสโคเซนตรัม จำเป็นต้องผ่าตัดเกสรตัวผู้ของแวนด้าออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ และใช้แอสโคเซนตรัมเป็นต้นแม่ถือฝัก ซึ่งฝักหลุดร่วงไปตั้งแต่ยังมีอายุเพียงไม่กี่วันหลังจากการผสม ส่วนการใช้เกสรตัวผู้ของแอสโคเซนตรัมผสมกับตัวเมียของแวนด้านั้น ขั้นตอนได้นำเอาตัวผู้จากดอกแอสโคเซนตรัมหนึ่งดอกไปผสมกับตัวเมียของแวนด้าหนึ่งดอกเช่นเดียวกัน ปรากฏว่าฝักเจริญเติบโตช้ากว่าปกติมาก ไม่สมบูรณ์ และหลุดร่วงไปในที่สุด อีกชุดหนึ่ง ใช้เกสรตัวผู้จากแอสโคเซนตรัมซึ่งมีขนาดเล็กมาก แต่ใช้เกสรตัวผู้จากหลาย ๆ ดอกรวมกันจนจะเห็นว่า เมื่อรวม

กันแล้วมีปริมาณพอ ๆ กับเกสรตัวผู้ของดอกแวนด้าหนึ่งดอกซึ่งมีขนาดใหญ่ หรือใช้เกสรตัวผู้จากดอกแอสโคเซินทรีม ประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ดอก ผสมลงในยอดตัวเมียของดอกแวนด้าหนึ่งดอก ปรากฏว่า ผักที่เกิดจากการผสมซึ่งอยู่บนต้นของแวนด้ามีการเจริญเติบโตแข็งแรงดีพอใช้ และได้เมล็ดเพาะเป็นลูกกล้วยไม้แอสโคเซินต้าในที่สุก จากผลการปฏิบัติที่ได้รับนี้ จึงทำให้คิดว่า การที่ผักเจริญงอกงามตลอดรอดฝั่งมาจนถึงได้เมล็ดตั้งกล่าวมาแล้วนี้ น่าจะเป็นผลอันเกิดจากจากเกสรตัวผู้มีปริมาณมากพอ หรืออีกนัยหนึ่งคือในเกสรตัวผู้ น่าจะมีสารฮอร์โมนของพืช ซึ่งทำหน้าที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของผักกล้วยไม้ เมื่อเกสรตัวผู้มีปริมาณมากพอสมควร จะทำให้ผักกล้วยไม้นั้นได้รับสารฮอร์โมนเพียงพอที่จะช่วยให้ผักกล้วยไม้ซึ่งเกิดจากกล้วยไม้ชนิดดอกใหญ่ เจริญขึ้นมาเป็นผักขนาดใหญ่ตามธรรมชาติของกล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ ได้ ต่อมาก็ได้ถือปฏิบัติว่า หากจะต้องมีการใช้กล้วยไม้ดอกใหญ่ผสมกับกล้วยไม้ชนิดที่มีดอกขนาดเล็กแล้ว ได้ใช้เกสรตัวผู้จากดอกขนาดเล็ก ใช้เกสรตัวผู้หลาย ๆ ชุต จากหลาย ๆ ดอกรวมกัน ผสมลงในยอดของตัวเมียของดอกขนาดใหญ่ดอกเดียว ก็ปรากฏว่าได้ผลเป็นส่วนใหญ่

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งที่ได้รับจากประสบการณ์ในทางปฏิบัติ นำมาวิเคราะห์โดยเหตุผลทางวิชาการ แล้วยืนยันโดยการพิสูจน์ในทางปฏิบัติอีกหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้มีความเชื่อมั่นสูงพอสมควรเพื่อการส่งเสริมต่อไป แต่เมื่อเกิดปัญหาขึ้น สมควรที่จะได้มีการคิดและพิจารณาทุก ๆ ด้านอย่างรอบคอบ.

ผู้ซึ่งเกลียดกลัวไม้ด้วยใจรัก อาจเป็นบุคคลต่างเพศ ต่างวัย
ต่างอาชีพ ต่างจิตใจ แต่เราก็เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เรารักและ
สนใจกลัวไม้ด้วยกัน เราจึงควรสร้างความเห็นใจ ความจริงใจ
และความเข้าใจอันดีต่อกัน นอกจากเราจะสร้างกลัวไม้ให้เป็น
ที่รักของเราแล้ว เราควรช่วยกันสร้างสังคมผู้นิยมกลัวไม้ให้เป็น
สังคมที่อำนวยความสะดวกและความอบอุ่นสำหรับเราทุกคนด้วย.

องค์ประกอบที่จะเป็นคนที่ได้ ต้องเป็นผู้ที่มุ่งการศึกษาที่ดีจากห้องเรียน
และเป็นผู้ที่มีจิตใจดีด้วย นอกจากนั้นยังจะต้องศึกษาถึงระบบและวิธีที่
เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความราบรื่น ตลอดจนสามารถทำประโยชน์
ให้แก่สังคมได้ด้วย

(คำขวัญจากหนังสือ พระพิรุณรับน้องปี ๒๕๑๕ องค์การนิสิต มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์)

ทุกสำนักของคนบนทางเริ่ม
 ย่อมหวังเจิมความดีที่ไผ่ฝน
 สิ่งแวดล้อมระหว่างคนต่างกัน
 จึงขัดกัน....ดี-ชั่ว....หลอมหัวใจ.
 คนผู้สร้างสังคมอุดมระเบียบ
 คนผู้เหยียบสังคมให้ล้มได้
 คนดี-ชั่ว....ที่เห็นและเป็นไป
 ต่าง....ดัด-ก่อ....กองไฟที่ให้พิษ.
 คนที่เลวไซ่เลวจนเหลวแหลก
 คนย่อมรู้แบ่งแยกความแพกผิด
 เมื่อคนดีเอออภัยใฝ่ผูกมิตร
 คนเลวย่อมรู้คิดเปลี่ยนจิตตน.
 แพร่ความสุขจะพลวแพร่อยู่แก่เอาม
 ไผ่ตรีเขอมไผ่ตรีให้มผล
 เมื่อความสุขห่มความสุขทุกชั้นชน
 สังคมคนจะคมค่ายิ่งกว่าน.

ความสบายใจ เป็นแฟกเตอร์สำคัญสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้มนุษย์มีความสุขและมีอายุยืน

ผู้ที่ชอบทำงานจะมีความสุขก็ต่อเมื่อได้ทำงาน

ผู้ที่ชอบสร้างคุณความดีจะมีความสุขก็ต่อเมื่อได้สร้างคุณความดี

ผู้ที่ชอบคตโกง เอารัดเอาเปรียบจะมีความสุขก็ต่อเมื่อได้มีโอกาสคตโกงและ
เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น (แต่ข้อนี้ในความเห็นส่วนตัวของผม คิดว่ามันจะไม่ใช่เป็น
ความสุขที่แท้จริง หรือเป็นเปลือกความสุขที่คลุมเอาความทุกข์ไว้เป็นเนื้อใน)

ผู้ที่มีลักษณะความเป็นครูบรมสั่งสอนคนให้เป็นคนดีจะมีความสุขก็ต่อเมื่อได้
มีโอกาสสั่งสอนคนให้เป็นคนดีอย่างได้ผล

๖ ล ๖

หากจะสรุปแล้ว ผู้ที่มีอุปนิสัยใด ๆ เป็นสันดานประจำตัวมาแต่กำเนิดแล้วย่อม
คิดว่า ถ้าเขาได้กระทำสิ่งนั้น ๆ ตามความติดในสันดาน ย่อมเป็นความสุขใจของเขา
สังคมย่อมมีคนที่สันดานหลายแบบหลายอย่าง บุคคลใดมีสันดานที่เป็นไปในทางซึ่ง
สร้างสรรค์และพัฒนาสังคมให้เป็นไปในทางที่ดีงามแล้ว บุคคลนั้นควรเป็นบุคคลที่สังคม
ควรสนับสนุนตลอดจนคุ้มครองปกป้องไว้ แต่ก็มีบุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งกระทำการใด ๆ
ลงไปเพราะสภาพของพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมสร้างเขามาให้ต้องกระทำเช่นนั้น หากบุคคล

ประเภทนี้ริเริ่ม และสร้างสรรค์ หรือคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในสิ่งที่จะก่อให้เกิด ผลเสียหายเป็นพิษ เป็นภัยต่อสังคมแล้ว เรามีทางและมีความหวังที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขาให้กลับเป็นคนที่ ริเริ่มและสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงามได้ ทั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และพัฒนา บุคคล จึงไม่ควรด่วนตัดสินใจกระทำการใด ๆ ลงไปเพื่อทำลายหรือตัดบุคคลออกจาก สังคมก่อนที่จะได้รู้จักและเข้าใจบุคคลให้ดีพอ มิฉะนั้นท่านผู้ที่มีส่วนสร้างสรรค์และพัฒนา บุคคลนั่นเอง จะเป็นผู้ทำลายบุคคลโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

บุคคล ทุกคน ในสังคม ย่อมมีส่วน รับผิดชอบ เกี่ยวกับการ สร้างสรรค์ และ พัฒนา บุคคลด้วยกัน ตราบใดที่เราจะต้องอยู่ร่วมกันในสังคม แต่ความรับผิดชอบอาจถูกสังคม นำมาจัดเป็นระบบให้มีความกว้างหรือแบบต่าง ๆ กัน แต่นั่นเป็นเรื่องของระบบซึ่งมนุษย์ สร้างขึ้นด้วยเหตุด้วยผลเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเรียบร้อย แต่ในจิตใจแล้วทุกคนควร จะมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้พอ ๆ กัน ดังนั้นทำอย่างไรเราจึงจะสร้างบุคคลผู้มีส่วน รับผิดชอบในด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มองลึกลงไปถึงพื้นฐานของบุคคล และให้เป็นผู้มองลึก ลงไปให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ความอ่อนไหวของ จิตใจของแต่ละคน ซึ่งไม่ เหมือนกัน สภาพสิ่งแวดล้อมของบุคคลแต่ละคนทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ตลอดจนให้ เป็นผู้รู้จักนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาทำการวางแผน และหาวิธีการดำเนินการอันสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพของพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการ ซึ่งเป็นผลดี มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยให้บุคคลผู้ซึ่งกระทำหรือคิดจะกระทำในสิ่งที่คิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงามแก่สังคมได้

หลักการนี้เป็นหลักการที่ใช้ได้ทั้งในด้านการปกครองบุคคลในครอบครัว ใน สังคมเล็ก ๆ ไปจนถึงสังคมใหญ่ ๆ

ของทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ทั้งคุณและโทษ การที่จะเป็นคุณหรือเป็น
โทษ ย่อมอยู่ที่บุคคลผู้ให้ให้เป็นไปเท่านั้น การมีความรู้ ยิ่งมีความรู้สูง
เท่าใด หากคิดอ่านให้ให้เกิดประโยชน์ ก็จะเป็นประโยชน์ได้มาก แต่
ถ้าหากคิดอ่านให้ไป ในทางที่ไม่ดีงาม ย่อมจะมีประสิทธิภาพในทางที่
ไม่ดีได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้น้อย

(คำขวัญจากหนังสือบันทึกรุ่น ๒๔ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

เมื่อกล่าวถึงการวิจัย บางท่านมักจะคิดว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือ เครื่องใช้ซึ่งสลับซับซ้อนและต้องใช้เทคนิคสูง เช่นกล้องจุลทรรศน์เครื่องควบคุมอุณหภูมิ แสงสว่าง ฯลฯ และผลการวิจัย ก็จะต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่เป็น ตัวเลขสลับซับซ้อน ต้องใช้เครื่องคำนวณราคาแพง ๆ อะไรต่อมิอะไร บางท่าน เมื่อกล่าวถึงงานวิจัยก็เลย ไม่ยอมให้ความสนใจหรือเกี่ยวข้องกับเอาเสียเลย เพราะมีภาพพจน์ที่ผิดไปจากธรรมชาติ และข้อเท็จจริง จนเกิดความเข้าใจผิดไปว่า ตนเองไม่เหมาะสมหรือไม่อาจจะเกี่ยวข้อง ให้เกิดประโยชน์ได้

ความจริงงานวิจัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเราอยู่เสมอ นับตั้งแต่การ ที่เราเกิดความสนใจในการปรับปรุงชีวิตประจำวันของเรา เราก็ต้องศึกษา วิจัย และ วิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการปรับปรุงชีวิต ซึ่งเราพบเห็นอยู่รอบ ๆ ตัวเรา นับตั้งแต่สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปจนถึงสิ่งที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ งานวิจัยจึงอาจได้รับการพิจารณาแยกออกได้เป็นหลายระดับ นับตั้งแต่การวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาหรือ ปรับปรุงสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปจนถึงสิ่งที่มีความสลับซับซ้อนอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันนี้ ได้เริ่มมีผู้เข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของงานวิจัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก

สมาชิกในสังคมของเราได้รับการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนั้นผลงานวิจัยในอดีต แม้ว่าจะมีอยู่ไม่มากนัก แต่ก็ได้ก่อให้เกิดผลดีพอสมควรในสภาพสังคมที่ได้ผ่านมาแล้ว จึงเป็นแรง ผลักดันแรงหนึ่ง ซึ่งทำให้สังคมในปัจจุบัน เล็งเห็น ความจำเป็นของงานวิจัยมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม ยิ่งงานวิจัยได้สร้างผลให้บังเกิดความก้าวหน้าแก่สังคม ยิ่งขึ้นเท่าใด การใช้งานวิจัยเพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ในอนาคต ก็ยิ่งมีน้ำหนัก เป็นภาระและเกิดความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น พื้นฐานของนักวิจัยในอดีตซึ่งเคยมี อยู่ไม่มากนัก ก็ควรจะได้รับการสร้างสรรให้นักวิจัยในอนาคต เป็นผู้ที่มีพื้นฐานสูงและมี ประสิทธิภาพในการทำงานวิจัยยิ่งขึ้นด้วย

ไม่ว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมก็ตาม เข้ามาที่สำคัญ อันหนึ่งก็คือ เพื่อการแก้ปัญหาในการที่มนุษย์จะดำเนินงานเพื่อมุ่งหมายไปสู่วัตถุประสงค์แห่งการ สร้างสรรค์สิ่งที่มีมนุษย์ประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเพื่อค้นคว้าหาวิธีการทำลายอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวาง หรือเพื่อค้นหาแนวทางหรือวิธีการสร้างสรรค์ไปสู่เป้าหมายโดยตรงก็ตาม อย่างไรก็ตาม บทบาทหรือวิถี ทางแห่งการวิจัยก็ควรจะได้ดำเนินไปด้วยเหตุผลเป็นลำดับ นับตั้งแต่การวางแผนงาน การดำเนินงาน การวิเคราะห์ผล และการหาข้อยุติ

ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางชีววิทยาซึ่งเป็นสาขาวิชา ขึ้นพื้นฐานที่กว้างใหญ่สาขาหนึ่ง ที่มีบทบาทสลับซับซ้อนและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไป ถึงอิทธิพลของสาเหตุต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การเกษตรกรรมนับได้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวันของมนุษย์อันสำคัญยิ่งสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่บนพื้นฐานของชีววิทยา ไม่ว่าจะเป็น งานเกี่ยวกับการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ก็ตาม งานวิจัยทางชีววิทยานับได้ว่าเป็นงานวิจัย

ธรรมชาติสาขาหนึ่งที่มีความสลับซับซ้อน แม้แต่พืชพันธุ์เดียวกัน ปลูกพร้อม ๆ กัน รดน้ำ ใส่ปุ๋ย บำรุงรักษาอย่างเดียวกัน ยังหวังผลเหมือนกันไม่ได้ หรือสัตว์ซึ่งเลี้ยงไว้ด้วยกัน อายุพอ ๆ กัน ขนาดเสมอกัน เริ่มเลี้ยงพร้อม ๆ กัน บำรุงรักษาและเลี้ยงดูอย่างเดียวกัน เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งเรายังเห็นว่ามีผลเจริญเติบโตไม่เท่ากัน สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งเข้ามารบกวนเกี่ยวเนื่อง ทำให้การสรุปผลหรือข้อยุติของการวิจัย เกิดมีคุณค่าอันควรแก่การเชื่อถือได้หรือไม่ นอกจากนั้นแล้วเราจะต้องยอมรับว่า การวิจัยการเกษตรก็เพื่อนำไปใช้ในการให้มนุษย์ผลิตพืชผลทางการเกษตร ถ้าหากจะถามต่อไปว่า ผลิตไปเพื่อทำอะไร ก็หาคำตอบได้อีกว่า เพื่อให้มนุษย์ใช้ผลิตผลนั้น ๆ ให้บังเกิดประโยชน์แก่สังคม นักวิจัยการเกษตรที่ดีจึงไม่ควรเป็นผู้ที่มองงานของตนอยู่เพียงตรงหน้า และมีภาพพจน์เกาะแน่นอยู่แต่เพียงว่า การวิจัยเกี่ยวกับการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์นั้น อยู่แต่เพียงในขอบเขตของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเท่านั้น สิ่งเหล่านี้มีส่วนเชื่อมโยงไปถึงสังคมอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่คุณสมบัติและทัศนคติ ตลอดจนภาพพจน์ขั้นพื้นฐานของนักวิจัยเอง สังคมที่จะรับผลงานวิจัยไปปฏิบัติเช่นพื้นฐานของเกษตรกร สภาพสังคมของเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิต จะสามารถรับเอาผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เพียงใด หรือที่เป็นผลเสียยิ่งกว่านั้นก็คือ ผลงานวิจัยนั้นจะบังเกิดความเสียหายอันใหญ่หลวงให้แก่เกษตรกรซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้เพียงใดหรือไม่

เพื่อให้การสรุปผลงานวิจัยได้เป็นไปอย่างรัดกุมและเชื่อถือได้ เราจำเป็นจะต้องแบ่งระเบียบวิธีวิจัยออกเป็นสองชั้น และทั้งสองชั้นนี้ต่างก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

บท ๑ วิธีวางแผนวิจัย (Experimental Design Methods) เป็นงานสำคัญมากในการวางรากฐานของงานวิจัยให้มีความมั่นคงถาวร และเกี่ยวข้องไปถึงความแน่นอนเป็นก็เชื่อถือได้ของผลงานวิจัยด้วย ผู้ที่ดำเนินงานวิจัยเป็นจำนวนไม่น้อย ที่มักจะไม่ได้เห็นความสำคัญของงานส่วนนี้ เมื่อพูดถึงงานวิจัยการเกษตร ก็มักจะเพ่งเล็งและคิดวิพากษ์ไปถึงสูตรอันสลับซับซ้อนในการคำนวณเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว เราควรจะได้มีการวางแผนวิจัยที่รอบคอบและรัดกุม เหมาะสมกับธรรมชาติของพืชและสัตว์ที่เราจะต้องเกี่ยวข้องด้วย โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ว่า แผนการวิจัยที่เราวางลงไปนั้นจะส่งเสริมความแน่นอนและความเชื่อมั่นของผลงานให้มากที่สุด และลดความสลับซับซ้อนของวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนค่าใช้จ่ายให้น้อยลงด้วย ดังนั้น ผู้ที่จะสามารถวางแผนการวิจัยได้ดี จำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติอยู่หลายประการคือ

ก. จะต้องเข้าใจความมุ่งหมายในการวิจัยอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยซึ่งจำเป็นจะต้อง ปฏิบัติเพื่อเจตนา ปัญหาหลาย ๆ ปัญหาอย่างสลับซับซ้อน และปัญหาเหล่านั้นอาจมีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกันได้ ถ้าหากผู้วางแผนไม่มีความเข้าใจความมุ่งหมายลึกซึ้งเพียงพอ ก็อาจทำให้ผลการวางแผนวิจัยหันเหออกไปนอกเป้าหมายได้

ข. จะต้องมีความรู้ความชำนาญ เกี่ยวกับธรรมชาติ ของพืชหรือสัตว์ ที่ดำเนินการวิจัยนั้นอย่างเพียงพอ หรืออย่างน้อยก็จะต้องมีความรู้ในหลักการทั่ว ๆ ไปของสิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย และสอบถาม รวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับพืชหรือสัตว์ที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วยนั้นด้วยใจหาวิธีหลาย ๆ ด้าน จากผู้ที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา เช่น ประสิทธิภาพในการผลิตโดยทั่ว ๆ ไป การปรวนแปร

ของผลผลิต ผลที่เกิดจากการปรวนแปรของสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อุปนิสัยในการเจริญเติบโต และอื่น ๆ เป็นต้น

ค. จะต้องมีความรู้และคุ้นเคยกับสภาพและการปรวนแปรของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งอาจจะมีผลทำให้งานวิจัยคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้ และดำเนินการวางแผนการวิจัยด้วยความระมัดระวังที่สุด โดยมีเป้าหมายอันหนึ่งคือ พยายามวางแผนให้เกิดผลที่จะลดความคลาดเคลื่อน ซึ่งเกิดจากความไม่สม่ำเสมอของสภาพสิ่งแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

ง. จะต้องกำหนดวิธีการ ปฏิบัติต่าง ๆ ในงานวิจัยนั้น ให้มีความเหมาะสมกับที่จะนำเอาวิธีการนั้นไปปฏิบัติในท้องถิ่นที่จะนำเอาผลงานวิจัยนั้นออกไปส่งเสริมเผยแพร่ด้วย

จ. ข้อสุดท้าย แต่นับว่าเป็นข้อสำคัญที่สุดในระดับพื้นฐานก็คือ เป้าหมายของงานวิจัยนั้น ตรงกันหรือสอดคล้องกันกับเป้าหมายความต้องการของสังคมหรือไม่ เรื่องนี้เรามักจะได้ยินได้ฟังเสมอ ๆ ว่า มีหลายหน่วยงานซึ่งทำงานวิจัยมานาน บางครั้งก็มีการตีพิมพ์ผลงานออกมาแล้วก็มี แต่ผลงานเหล่านั้นไม่ถึงมือประชาชนเท่าที่ควร ภายในรัฐสถาบันเหล่านี้ ปรากฏว่าพืชผลเจริญสวยงามดี แต่มองข้ามรั้วออกไปแล้ว พืชผลมีสภาพแตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นหน้าที่ของนักวิจัย จึงมิใช่เพียงแต่ริเริ่มงานวิจัยโดยการจับจุดใดก็ได้ตามใจชอบ นักวิจัยจำเป็นต้องศึกษาให้ทราบสถานะต่าง ๆ ในสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ ซึ่งอาจมีส่วนสัมพันธ์มาถึงเป้าหมายของงานวิจัยที่จะปฏิบัติด้วย หากปัญหาสังคมเหล่านั้นมิได้อยู่ในสายงานของตนหรือที่ตนมีความรู้โดยตรง นักวิจัยจะต้องหาทางประสานงานกับสายงานอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาเหล่านั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการวางแผนอย่างเพียงพอ

๕.๘ ๒.ระเบียบวิธีการสถิติ (Statistical Methods) งานวิจัยใด ๆ ก็ตาม ซึ่งได้จัดทำระเบียบวิธีวางแผนวิจัยในขั้นที่ ๑ ไว้อย่างรอบคอบและเป็นระบบที่ดี การปฏิบัติทางระเบียบวิธีการสถิติ ย่อมจะเป็นการสะดวกและนำไปตามระบบนั้นด้วย ระเบียบวิธีการสถิติ มีวิธีดำเนินการเป็นขั้น ๆ ตามลำดับ ดังนี้

ก. การรวบรวมข้อมูล (Collection) คือการรวบรวมข้อมูลอันเป็นผลหรือที่ เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น อาจเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลขโดยตรง หรือนำมาแปรเป็นตัวเลข อาจเป็นผลของงานวิจัยนั้น เช่น ผลผลิตของพืช ความสูง ความต้านทานโรค เป็นต้น หรืออาจเป็นข้อมูลซึ่งอาจนำมาใช้ประกอบการตีความหมายของผลงาน เช่น การบันทึก อุณหภูมิ ความชื้น ความเข้มของแสงของแต่ละวัน หรือข้อมูลใด ๆ ก็ตามที่พิจารณา เห็นว่า อยู่ภายในขอบข่ายแห่งโครงการวิจัยเรื่องนั้น

ข. การนำเสนอข้อมูล (Presentation) คือการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวม มาได้นั้น มาจัดเข้าพวกเข้าหมู่ ให้เกิดเป็นแบบซึ่งเมื่อดูแล้ว จะสามารถมองเห็นแนวทาง ที่จะนำไปสู่ผลงานอันก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในข้อเท็จจริงเหล่านั้นได้ และการวางรูปแบบ ของการเสนอข้อมูลนี้ จำเป็นจะต้องให้สอดคล้องต้องกันกับความมุ่งหมายของงานวิจัยนั้น ด้วย เช่น โครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์พืชชนิดหนึ่ง โดยมีความมุ่งหมายที่จะหา พันธุ์ซึ่งให้ผลผลิตสูงที่สุดในบรรดาพันธุ์เหล่านั้น การนำเสนอข้อมูลก็ควรจะอยู่ในแบบที่ สามารถแลเห็นผลผลิตของพืชพันธุ์ต่าง ๆ แต่ละพันธุ์ได้โดยสะดวก ถ้าหากพืชพันธุ์หนึ่ง ๆ ปลูกไว้หลาย ๆ แปลง ผลผลิตของแต่ละแปลงในพันธุ์เดียวกัน ก็ควรจะนำมาจัดไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นการเน้นผลผลิตของพืชพันธุ์นั้น ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือ

สนใจ สามารถแลเห็นและหยิบยกมาใช้งานในการศึกษาและเปรียบเทียบผลผลิตของพืชเหล่านั้นได้ง่าย ถ้าหากงานวิจัยนั้นได้มีการวางแผนไว้เพื่อศึกษาและวิจัยหลาย ๆ ปัญหาด้วยกัน เช่น นอกจากศึกษาและเปรียบเทียบปริมาณการผลิตของพืชพันธุ์ต่าง ๆ แล้ว ยังมีการเปรียบเทียบผลของการใช้ระยะปลูกหลาย ๆ ระยะกับพืชแต่ละพันธุ์นั้นด้วย ก็จำเป็นจะต้อง มีการจัดวาง ข้อมูล เหล่านั้น ให้อยู่ ในแบบที่จะสามารถ แลเห็น ผลของ พืชพันธุ์ต่าง ๆ และระยะปลูกต่าง ๆ แยกกันออกไปเป็นก้อน ๆ ในระบบที่รัดกุม และยังถ้าสองหรืออาจจะมากกว่าสองปัญหาขึ้นไปเหล่านั้น มีสภาพของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ลดหล่นกันลงไป เราก็จะต้องหาทางวางแผนการเสนอข้อมูลให้เป็นแบบลดหล่นกันตามความสำคัญอันอยู่ในความมุ่งหมายของงานวิจัยนั้นได้

ก. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) คือการวิเคราะห์พิจารณาหรือการคำนวณ ค้นหาความเชื่อมั่น ในผลการวิจัยนั้น ตัวอย่างเช่นการเปรียบเทียบความสูงของต้นข้าวโพดสองพันธุ์ สมมุติว่าระหว่างพันธุ์ ก. กับพันธุ์ ข หากเราวัดความสูงของข้าวโพดพันธุ์ ก. เพียงพันธุ์เดียวทุก ๆ ต้นที่ปลูกอยู่ในแปลงนั้น เราจะพบว่า แต่ละต้นมีความสูงต่าง ๆ กัน และเมื่อเราวัดความสูงของข้าวโพดพันธุ์ ข. เราก็จะพบว่า ภายในพันธุ์เดียวกันนี้ แต่ละต้นก็สูงต่าง ๆ กันด้วย การเปรียบเทียบกันโดยทั่ว ๆ ไป เราก็จะเอาค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกัน สมมุติว่าค่าเฉลี่ยความสูงของข้าวโพดพันธุ์ ก. สูงกว่าค่าเฉลี่ยของข้าวโพดพันธุ์ ข. ถ้าเราจะตีความหมายว่า ข้าวโพดพันธุ์ ก. สูงกว่าข้าวโพดพันธุ์ ข. ก็อาจจะตั้งข้อสังเกตว่า แม้แต่ในพวกข้าวโพดพันธุ์ ข. ด้วยกัน ก็อาจมีบางต้นที่มีความสูงสูงกว่าค่าเฉลี่ยของข้าวโพดพันธุ์ ก. หากแต่อาจจะมีต้นซึ่งเตี้ยกว่าค่าเฉลี่ยของข้าวโพดพันธุ์ ก. มากกว่า จึงดึงเอาค่าเฉลี่ยของข้าวโพดพันธุ์ ข. ให้ได้ผลต่ำกว่าพันธุ์ ก.

ในการศึกษาลักษณะหรือปรากฏการณ์ทางชีววิทยา ทั้งจะขอยกตัวอย่างเช่นการศึกษาการแปรผันของลักษณะ หรือสมมุติว่าเรามีเมล็ดข้าวอยู่ ๑๐๐ เมล็ด นอกจากจะได้มาจากพันธุ์เดียวกันแล้ว เมล็ดข้าวทั้ง ๑๐๐ เมล็ดที่นำมาศึกษานี้ยังมาจากรวงเดียวกันด้วย เมื่อนำเอาเมล็ดข้าวเหล่านั้นมาปลูกลงในเวลาพร้อม ๆ กัน ใส่ปุ๋ยชนิดเดียวกัน ปริมาณเท่า ๆ กัน และพยายามบำรุงรักษาเหมือนกันอย่างที่สุด ถ้าหากเราทำการศึกษาลักษณะและการเจริญเติบโตเป็นระยะ ๆ เราก็จะพบว่ามีความแปรปรวนของลักษณะและการเจริญเติบโตระหว่างต้นข้าวเหล่านั้นเกิดขึ้นนับตั้งแต่เมล็ดเริ่มงอก บางเมล็ดก็งอกเร็ว บางเมล็ดก็งอกช้า ครั้นเมื่องอกแล้ว บางต้นโตเร็ว บางต้นโตช้า บางต้นแข็งแรง บางต้นอ่อนแอ บางต้นมีลักษณะภายในสีม่วง บางต้นไม่มี ครั้นเมื่อต้นข้าวเหล่านั้นโตขึ้น ก็อาจจะมีการแปรปรวนอื่น ๆ เกิดขึ้นอีก ในทำนองเดียวกัน การแปรปรวนซึ่งเกิดขึ้นในระยะแรก ๆ ก็อาจเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกทั้งในทางเพิ่มขึ้นหรือลดลงหรือเปลี่ยนอัตราส่วนจากที่เคยปรากฏในระยะแรก ๆ เช่นในระยะแรก ๆ ของชีวิตอาจมีต้นที่แข็งแรงอยู่มาก แต่ต่อ ๆ มาปรากฏว่ามีปริมาณของต้นที่อ่อนแอเพิ่มขึ้น และเนื่องจากจำนวนต้นข้าวทั้งหมดที่ทำการศึกษานั้นคงที่ เมื่อจำนวนต้นที่อ่อนแอมีเพิ่มขึ้น จำนวนของต้นที่แข็งแรงก็ย่อมจะต้องลดลง ความแปรผันทางชีววิทยานี้เอง ที่เป็นสาเหตุให้เราต้องศึกษาวิชานี้ อันจะนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบการดำเนินการวิจัยทางชีววิทยา นับตั้งแต่การวางแผนการวิจัยที่รัดกุม เหมาะสม สามารถป้องกัน แก้ไข หรือตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้งานวิจัยของเรามีความเชื่อมั่นลดน้อยลง ไปจนถึงวิธีการวิเคราะห์ผลการวิจัยทางสถิติเพื่อให้ได้การสรุปผลที่แม่นยำและมีความเชื่อมั่นสูง ดังนั้น ในหลักใหญ่ ๆ ของวิชาการวางแผนและสถิติวิจัยของทางชีววิทยา จึงสามารถกล่าวได้ว่า เกี่ยวข้องกับความแปรผันของชีวิต

หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่อยู่ตลอด เว้นแต่จะมาในสาเหตุใด ลักษณะใด สลับซับซ้อนเพียงใด ซึ่งผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับปัญหาเหล่านี้ จะต้องใช้ไหวพริบและดุลยพินิจโดยรอบคอบ ประกอบกับจะต้องมีประสบการณ์ในแขนงของชีววิทยาที่ตนกำลังเกี่ยวข้องอยู่ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วย ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลทำให้เกิดการแปรผันขึ้นได้ในพืชหรือสัตว์นั้น เราสามารถจำแนกออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. **ปัจจัยภายนอก (External factors)** ได้แก่ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเนื่องมาจากสภาวะภายนอกทั่วไป และมีผลทำให้ลักษณะต่าง ๆ ของชีวิตมีการแปรผันไปได้ เช่น อุณหภูมิ ความชุ่มชื้น แสงสว่าง อาหาร คุณสมบัติของดินไม่ว่าจะเป็นทางเคมีหรือทางฟิสิกส์ ความผันแปรของฤดูกาล เป็นต้น ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ นับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้ การปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ซึ่งเราปฏิบัติเพื่อการวิจัย แม้ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์พันธุ์เดียวกัน ขนาดและอายุเท่า ๆ กัน บำรุงรักษาอย่างเดียวกัน จะมีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอจนแปรผันไปได้มากบ้างน้อยบ้าง และการแปรผันของพืชและสัตว์เหล่านั้นก็จะแปรผันไปในทางใด ๆ ได้อีก ถ้าหากปัจจัยภายนอกเหล่านั้นมีการแปรผันต่อไป

๒. **ปัจจัยภายใน (Internal factors)** ได้แก่ปัจจัยทางพันธุศาสตร์ (genetics) เป็นลักษณะซึ่งเกิดขึ้นโดยสายเลือด อาจเป็นการแปรผันของลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเราสามารถแลเห็นได้ด้วยตา เช่น เมล็ดข้าวโพดซึ่งนำมาจากฝักเดียวกัน ปลูกปฏิบัติอย่างเดียวกัน แต่ปรากฏว่า บางต้นมีริมโบสีม่วง บางต้นไม่มี หรือบางต้นมีไหมซึ่งเป็นพู่อยู่ที่ปลายฝักสีม่วง บางต้นไหมสีเขียว หรืออาจเป็นการแปรผันของนิสัยในการเจริญเติบโต การออกดอกออกผล เช่น บางต้นออกดอกยาก บางต้นออกดอกง่าย บางต้นมีความแข็งแรง

ต้านทานโรคบางชนิดได้ดี บางต้นไม่มีความต้านทานโรค บัจจัยทางพันธุศาสตร์นี้ เราไม่สามารถที่จะบังคับหรือปรุงแต่งให้แก่พืชหรือสัตว์ได้ด้วยการมวิธีธรรมชาติ เพราะมีสิ่งที่ควบคุมบังคับอยู่ภายในตัวของพืชหรือสัตว์นั้น ๆ

การแปรผันบางลักษณะอาจเกิดขึ้นได้จากอิทธิพลของปัจจัยทั้งสองประเภทนี้ หรือประเภทหนึ่งประเภทใดก็ได้ เช่น ลักษณะความแข็งแรงและต้านทานโรคได้ดี อาจเป็นลักษณะซึ่งประจำอยู่ในสายเลือดของพืชหรือสัตว์ ซึ่งนับว่าเป็นอิทธิพลของปัจจัยภายในก็ได้ หรือโดยเหตุบังเอิญ ดินในบริเวณแปลงทดลองนั้น บางตอนเป็นดินซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืชนั้น จึงปรากฏว่า ในบรรดาพืชหลาย ๆ ต้นซึ่งเป็นพันธุ์เดียวกัน แต่ต้นที่ปลูกลงตรงดินบริเวณดังกล่าว จะเจริญงอกงาม แข็งแรง สมบูรณ์กว่าต้นอื่นๆ จึงปรากฏว่ามีความต้านทานโรคได้ดีกว่า ในสภาพเช่นนี้ ความต้านทานโรคจึงเป็นลักษณะที่เกิดจากปัจจัยภายนอก

มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งซึ่งใครจะนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ คือ ความเด่นชัดของผลอันเกิดจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเหล่านี้ โดยเหตุที่ได้พบว่า ประเภทของพืชอาจมีความสัมพันธ์กับการปรากฏผลมากมายของปัจจัยทั้งสองนี้ได้อีกทางหนึ่ง เช่น พืชซึ่งมีการผสมเกสรภายในตัวเองโดยธรรมชาติ เช่น ข้าว หรือถั่วต่าง ๆ มักจะมีความแปรผันของลักษณะอันเกิดจากปัจจัยภายใน ภายในพันธุ์เดียวกัน ไม่กว้างขวางมากนัก หรืออาจจะกล่าวได้ว่า มีความสม่ำเสมอ (uniformity) ของลักษณะซึ่งบังคับโดยปัจจัยทางพันธุศาสตร์ดีกว่าพืชซึ่งมีการผสมเกสรแบบข้าม (cross pollination) โดยธรรมชาติ เช่น ข้าวโพดเป็นต้น นอกจากนั้น สถาบันวิจัยการเกษตรที่ East Malling แห่งประเทศอังกฤษ (๑๙๕๓) ยังได้รายงานไว้ว่า การแปรผันทั้งหมดซึ่งเกิดขึ้นแก่ต้นไม้ผลยืนต้นนั้น ในระยะ

ที่ต้นไม้มันนั้นยังมีอายุน้อยอยู่ จะแสดงการแปรผันของลักษณะอันเกิดจากปัจจัยทางพันธุศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่อยู่ภายในตัวต้นไม้เองมากที่สุด ส่วนการแปรผันของลักษณะอันเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ความไม่สม่ำเสมอของความอุดมสมบูรณ์ของดิน จะไม่แสดงออกให้เห็นเด่นชัดอย่างพืชล้มลุกหรือพืชที่มีอายุสั้น ดังนั้น ผู้ที่จะวางแผนวิจัยได้รอบคอบและรัดกุม เหมาะสมแก่งานวิจัยพืชหรือสัตว์ต่าง ๆ ย่อมจะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ มีประสบการณ์ และได้มีการพบปะวิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ กับผู้ที่รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับพืชหรือสัตว์นั้น ๆ อย่างรอบคอบอีกด้วย

ปริญญากาใจสิ่งที่แสดงคุณสมบัติแห่งความเป็นบัณฑิต อันแท้จริงของ
บุคคลทุกคนไม่ เมื่อท่านได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว ความเป็นบัณฑิต
อย่างภาคภูมิของท่าน จึงขึ้นอยู่กับการทำงานได้ใช้ภูมิปัญญาของท่านเอง
ในการสร้างตนเอง ให้เป็นผู้ที่สังคมสามารถยกย่องท่านว่าเป็นบัณฑิต
อย่างสมศักดิ์ศรีและอย่างจริงใจ

(คำขวัญจากหนังสือบัณฑิต รุ่น ๒๕ ปี ๒๕๑๖ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

บัญญัติธรรมชาติ

ข้าพเจ้าได้รับเกียรติจากชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้เขียนเรื่องลงในหนังสือของชมรมฯ และได้้นัดหมายกำหนดมอบเรื่องกันไว้เรียบร้อยแล้ว จึงขอให้มารับเรื่องได้ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๑๖ แต่แล้วข้าพเจ้าก็ไ้ล้มป่วยลงด้วย โรคลำไส้ใหญ่อักเสบตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน แต่ข้าพเจ้าก็ยังต้องทำงานที่ได้รับปากในด้านต่าง ๆ มาอีกโดยตลอด ทั้งในด้านการเดินทางไปเยี่ยมเยียนนิสิตนักศึกษา ซึ่งได้ปฏิบัติงานในต่างจังหวัดอีกหลายแห่งระหว่างปีตกภาค และเดินทางไปทำงานให้กับประเทศชาติในต่างประเทศอีกถึงสองครั้ง โดยมีได้ปรึกษากับใครว่าข้าพเจ้าป่วยมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะเกรงจะถูกตัดทาน ข้าพเจ้าได้รับการแนะนำก่อนข้างจะหนักแน่นจากแพทย์ให้หยุดพักเอาต่อเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม โดยแพทย์สามโรงพยาบาล คือ โรงพยาบาลกลาง โรงพยาบาลรามาธิบดี และโรงพยาบาลจุฬาฯ บอกว่าโรคนี้เกิดจากการใช้ความคิดหนักในต่าง ๆ หากไม่พักจริง ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว สิ่งที่ตั้งใจรับใช้สังคมในอนาคต ข้าพเจ้าอาจจะไม่มีโอกาสได้ทำมันอีกต่อไปก็ได้ ผลจากการ X-rays หลายครั้งยืนยันตรงกันว่า ได้พบการรัดตัวและอักเสบของลำไส้ใหญ่หลายแห่ง เนื่องจากการกระทบกระเทือนด้านความคิดทางสมองเกร็งเครียด ซึ่งข้าพเจ้าก็รับว่าเป็นความจริง เพราะเหตุ

ฉะนั้น สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งอันแรงกล้าซึ่งเป็นอุปนิสัยของข้าพเจ้าก็คือ **การรับปากกับผู้อื่นไว้แล้วไม่ได้ทำตามพูด** ก็เกิดความวิตกผิดหวังและความไม่สบายใจรุนแรงเหมือนกัน ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ใช้เวลาในระหว่างนอนป่วย เขียนเรื่องนี้ขึ้นอันนับได้ว่าเป็นยาบำบัดโรคได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้น ข้าพเจ้าใคร่จะขอขอบคุณอย่างจริงใจในน้ำใจของสมาชิกชมรมอนุรักษัรธรรมชาติที่ได้กรุณาเป็นห่วงใยมาเยี่ยมเยียน และจะไม่บอกกล่าวถึงน้ำใจของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ อีกหลายกลุ่ม แม้กระทั่งในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ตลอดจนจนบรรดาสื่อสารมวลชน มิตรสหายกล้วยไม้และวงการอื่น ๆ รวมทั้งนายแพทย์สามโรงพยาบาลที่ได้ให้น้ำใจโดยไม่ยอมรับหรือแตะต้องวัตถุใด ๆ ทั้งสิ้น อันนับได้ว่า เราได้เข้าถึงธรรมชาติแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันอย่างแท้จริง

นับตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งชมรมอนุรักษัรธรรมชาติได้ให้เกียรติขอเรื่องแก่ข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าก็ยังนึกไม่ออกว่าจะเขียนเรื่องอะไรให้จึงจะเหมาะสม เนื่องจากสมองของข้าพเจ้าก่อนข้างตบสนอนอยู่น้อย เพราะเหตุว่ามีนิสิตนักศึกษา สื่อสารมวลชน หน่วยราชการ หน่วยงานอาสาสมัคร และกิจกรรมอื่นๆ หลายต่อหลายแห่ง มาขอรับบริการเกี่ยวกับขอให้เขียนเรื่องทางวิชาการบ้าง คำขวัญบ้าง เรื่องเกี่ยวกับสังคมและอาสาพัฒนาบ้าง ดังนั้นเรื่องเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ได้บรรทุกอยู่ในสมองอีกด้านหนึ่ง เมื่อมีเรื่องบางสิ่งบางอย่างกระทบกระเทือนทางจิตใจ อันเกิดขึ้นจากผลเกี่ยวกับพฤติกรรมซึ่งขัดต่อหลักการสร้างสรรค์สังคมอันเป็นเป้าหมายของเรา จึงทำให้น้ำหนักที่ต้องแบกภาระอยู่ในจิตใจเพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งร่างกายไม่อาจสมารถที่จะทนทานอยู่ได้ ในขณะที่นอนป่วยก็ยังคงคิดว่าข้าพเจ้ามีหนี้สินที่จะต้องชำระให้แก่อีกหลายด้านในหลักการของศักดิ์ศรี เกี่ยวกับ

การที่ได้รับปากไว้ ดังนั้นการเขียนเรื่องนี้ในขณะที่ป่วย จึงรู้สึกว่าจะช่วยให้ภาระที่ต้องแบกนั้นเบาลงไป ในที่สุดทั้ง ๆ ที่หมอห้ามใช้ความคิด แต่ก็อดคิดไม่ได้ ลงท้ายก็คิดว่าเราคุยกันเรื่องธรรมชาติ ปลอ่ยให้ความคิดมันออกมาจากจิตใจตามธรรมชาติอันแท้จริง คงจะไม่ผิดหลักที่หมอสั่งไว้เป็นแน่จึงได้ตกลงใจเขียนเรื่อง “**บัญญัติธรรมชาติ**” ขึ้น

เมื่อพูดถึงบัญญัติอาจจะแปลเป็นภาษาชาวบ้านที่ใช้กันอยู่ตามธรรมชาติ ถ้าข้าพเจ้าแปลไม่ผิดก็คงจะแปลได้ว่า หมายถึงหน้าต่าง ซึ่งเป็นวัตถุอันเป็นองค์ประกอบของอาคารบ้านเรือน ที่มนุษย์เราใช้เป็นที่อยู่อาศัย ประโยชน์ของหน้าต่างโดยทั่วไปก็คือ สามารถเปิดออกให้ผู้ที่อยู่อาศัยนั้นมองออกไปภายนอกอาคารเพื่อสูดอากาศบริสุทธิ์และชมสิ่งซึ่งอยู่บริเวณภายนอกได้ ดังนั้นเรื่องบัญญัติธรรมชาตินี้ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าของเรื่อง ก็อยากจะกล่าวว่ามีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นหน้าต่างสำหรับเปิดออกให้ผู้ที่อยู่อาศัยภายในบ้าน ได้ชมธรรมชาติภายนอกนั่นเอง

มนุษย์เราในประวัติศาสตร์ธรรมชาติ เราเกิดมาภายในป่า ใช้ชีวิตเจริญเติบโตและดำรงอยู่ได้แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติทั้งสิ้น นั้นหมายความว่า มนุษย์ในยุคก่อนนั้นคลุกเคล้าอยู่กับธรรมชาติ ผจญกับภัยนานาประการเพื่อเอาตัวรอดในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รู้จักการต่อสู้ รู้จักการสร้างที่พักที่อาศัย รู้จักการดัดแปลงอุปกรณ์จากธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค จึงพิสูจน์ได้ว่า เรามีธรรมชาติเป็นเพื่อนชีวิตของเรามาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กทีละน้อยก็มีอิทธิพล ซึ่งทำให้ธรรมชาติต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพราะเหตุว่ามนุษย์กับธรรมชาติก็

ยังยึดหลักการแห่งความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่โดยตลอดทั้งกันไม่ได้ แม้ว่าสังคมมนุษย์ จะได้มีการเปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายพันปีก็ตาม ปัจจุบันนี้หลักการทั้ง ๔ อย่างคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ก็ยังเป็นหลักการเดิม และสิ่งเหล่านี้ก็ยังต้อง มาจากธรรมชาตินั่นเอง วิทยาการใหม่ๆ อันประกอบด้วยเหตุด้วยผล ก็ยังคงเป็นเรื่อง ของธรรมชาติ แต่เป็นเรื่องที่มนุษย์เรานำมาดัดแปลงและพัฒนา เพื่อใช้ในรูปแบบใหม่ๆ แปลกๆ เท่านั้น **สรุปแล้วเราก็คงต้องยอมรับว่าเราต้องการธรรมชาติเป็น เพื่อนชีวิตของเรา และเรายังจะต้องการมันต่อไปอีก โดยไม่มีวันจบสิ้น**

สังคมของมนุษย์เราทุกวันนี้ หากเราพูดถึงเหตุด้วยผล ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกคน ย่อมจะยอมรับในหลักการที่ว่า **มนุษย์เราจะอยู่ได้ด้วยความสงบสุขนั้นเราจะต้องหันหน้า เข้าหากัน พูดกันด้วยเหตุด้วยผล สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และยอมรับในเหตุ ผลกันเป็นเอกภาพ สิ่งที่ยังเกิดขึ้นก็คือความเข้าใจอันดีต่อกันนั่นเอง** แต่เท่าที่ข้าพเจ้า ได้กล่าวมาแล้วว่า ในโลกนี้มีแต่มีแต่มนุษย์เท่านั้น ยังมี ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ แม้ว่า มันจะเป็นคำโบราณ แต่มันก็เป็นความจริงในการที่ทั้ง ๔ สิ่งนี้ได้มีส่วน มิใช่จะเป็นตัว ของตัวเองเท่านั้น แต่ยังมีส่วนประกอบขึ้นเป็นชีวิตของพืช และสัตว์ในโลกเรานี้อีกด้วย จึงสรุปให้เห็นได้ว่า ในโลกเรานี้มิใช่มีแต่มีมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมีสัตว์อื่น ๆ พืชพรรณนานา ชนิด ตลอดจน ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ ครอบคลุมที่สิ่งเหล่านี้ยังจะต้องอยู่ร่วมโลกกันต่อไป ข้าพเจ้าคิดว่ามนุษย์เราคงจะไม่ใจแคบในการที่จะคิดถึงแต่สังคมของมนุษย์เท่านั้น เรา ควรจะได้คิดถึงสังคมของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อันเป็นเพื่อนร่วมโลก ซึ่งแม้แต่ชีวิตของเราเอง ก็ได้อาศัยเข้ามาแล้ว และยังจำเป็นต้องอาศัยเขาต่อไปโดยไม่มีวันจบสิ้น เพื่อการอยู่รอด

ของทุกฝ่ายร่วมกันอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้นด้วยหลักการเดียวกันกับหลักการภายในสังคมของมนุษย์ด้วยกันนั่นเอง เรายังจะต้องมีใจกว้างกว่านั้นโดยนำหลักการนั้นมาใช้ในสังคมให้กว้างขวางถึงสังคมของโลก เธอจะต้องนึกถึงสิ่งอื่น ๆ อันเป็นองค์ประกอบของโลกด้วยใจเป็นกลาง และหันหน้าเข้าหากัน ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน อุดหนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตราบใดที่เราซึ่งเป็นมนุษย์ เข้าใจในเหตุผลเหล่านี้เป็นอย่างดีแท้ตลอดจนเห็นว่ายังมีมนุษย์ที่จะเกิดขึ้นรุ่นหลัง ๆ อีกต่อไป และมนุษย์เหล่านั้นก็ยังจำเป็นต้องใช้อองค์ประกอบอื่น ๆ ของธรรมชาติเพื่อการดำรงอยู่ โดยไม่คิดแต่เพียงว่าเมื่อวานตายไปแล้ว มนุษย์อื่นจะเกิดขึ้นมาและได้รับความเดือดร้อนจากความไม่สมดุลงของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมโลกอื่น ๆ ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ผู้เป็นบรรพบุรุษของเราอย่างไรก็ช่าง

ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ขอยืนยันด้วยเกียรติและความบริสุทธิ์ใจว่า ข้าพเจ้ามิได้มีเจตนาและอคติต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด เหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใด หรือการกระทำเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะเรื่องมนุษย์ก็หาไม่ได้ แต่ข้าพเจ้ากล่าวด้วยหลักการและด้วยเหตุผลของตนเอง อันมีต่อส่วนรวมตลอดจนมองจากข้อเท็จจริงทั้งในด้านการมองย้อนไปข้างหลังและการมองออกไปข้างหน้าด้วยความเป็นกลาง เพื่อให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกันซึ่งนอกจากจะให้อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุขภายในสังคมของมนุษย์แล้ว ยังมองกว้างออกไปถึงว่าเราควรจะให้องค์ประกอบอื่น ๆ ของโลก อันเป็นสมาชิกของโลกเช่นเดียวกับเรา ได้อยู่ร่วมกับเราต่อไปด้วยความสงบสุขด้วย แต่ถ้าหากจะเปรียบเทียบระหว่างสมาชิกทั่วโลกด้วยกันแล้ว มนุษย์เราคงจะได้เปรียบสมาชิกอื่น ๆ อยู่มาก

ทุกคนยอมรับว่าหลักธรรมข้อหนึ่ง ซึ่งระบุชัดแจ้งว่า **“มนุษย์คือสัตว์อันประเสริฐ”** หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่ดี และมองมนุษย์ในแง่ดี โดยเหตุที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีระบบสมองและระบบประสาทสามารถมีความรู้สึกนึกคิด มีการริเริ่ม มีการสร้างสรรค์ มีการตัดสินใจและมีการลงมือกระทำการใด ๆ ก็ได้ แต่ความคิดริเริ่มที่ดี ความคิดสร้างสรรค์ที่ดี การตัดสินใจที่ดี และการลงมือกระทำการใด ๆ ก็ตามย่อมเป็นไปได้ทั้งในแง่ดีและแง่เสียสุดแล้วแต่มนุษย์ซึ่งมีจิตใจรับผิดชอบในทางดีหรือในทางที่เป็นภัยต่อสังคม ถ้าจะเปรียบเทียบแล้วอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นหรือนำมาใช้นั้นจะคุณหรือเป็นโทษย่อมอยู่ที่มนุษย์นั่นเอง มิได้อยู่ที่อุปกรณ์นั้น ๆ เลย ดังนั้นจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วจึงแสดงให้เห็นชัดเจนว่า **หลักธรรมที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์อันประเสริฐก็อาจจะเป็นไปได้ทั้งสองด้าน คือประเสริฐในทางที่ดี หรือประเสริฐในทางที่เสีย** หากจะมีการสร้างสังคมของมนุษย์ให้เจริญก้าวหน้าไปในทางที่ดีทั้งมาแล้ว ก็ควรสร้างมนุษย์ให้เป็นสัตว์อันประเสริฐที่ในทางที่ดีงาม และใช้มนุษย์ที่ดีงามนี้เองสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ อันเป็นเพื่อนร่วมโลกของเรา เราก็จะเข้าถึงแดนแห่งความสุขของโลกอันแท้จริง

เรื่องทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้าคนเดียว และข้าพเจ้าคิดว่ามันเป็นหลักที่ใหญ่มาก และกว้างขวางอย่างมหาศาลสำหรับยุคนี้ อย่างไรก็ตามมนุษย์จะทำงานมุ่งเข้าไปหาหลักใหญ่ ๆ เช่นนี้คงจะต้องมีการวินิจฉัยรายละเอียด ซึ่งละเอียดอ่อนปะปนอยู่ในนี้อีกมากมาย หากเป็นเสาต้นเล็ก ๆ ก็คงจะหล่อด้วยหินหรืออิฐจำนวนไม่กี่ก้อน การวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของเสาต้นนั้นก็คงจะไม่ลบลับซับซ้อนนัก หากเสาต้นใหญ่ยิ่งขึ้นก็คงจะต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะกันมากขึ้น ยิ่งเป็นเสาต้นใหญ่

มหาศาลด้วยแล้ว การวิเคราะห์ก็ยิ่งจะต้องใช้ความละเอียดละออเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ดังนั้นความกระทบกระทั่งในสังคมซึ่งเกิดขึ้นบ่อย ๆ นั้น มีหลายครั้งหลายหนซึ่งเกิดจากการที่ก่อสร้างสิ่งใดขึ้นมาทางด้านจิตใจโดยขาดการวิเคราะห์ที่ละเอียดอ่อนให้กว้างขวางครอบคลุมสัมพันธ์กันกับแฟกเตอร์อื่นเป็นผลจากการสร้างสิ่งนั้นขึ้นมา

ข้าพเจ้ายังจำได้จนถึงทุกวันนี้ว่าชีวิตของข้าพเจ้าตั้งแต่วัยเด็กนั้น มีกำเนิดและเติบโตขึ้นมาด้วยอุปนิสัยรักธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ข้าพเจ้ายังจำได้จนถึงทุกวันนี้ว่าเมื่อข้าพเจ้าอายุเพียงสิบกว่าขวบ ได้ใช้วันหยุดจากการเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ กรำแดดปลูกต้นไม้เล่นภายในบ้านตลอดทั้งวันเป็นนิจสินโดยมิได้มีผู้ใหญ่ผู้หนึ่งผู้ใดใช้ให้ทำ บางเสาร์อาทิตย์ก็นัดเพื่อนที่มีจิตใจตรงกัน ๒-๓ คน และน้องๆ เดินจากสถานีรถไฟสามเสนไปตามริมทางรถไฟตั้งแต่เข้าตรู่ มีข้าวห่อคากเอาไปคนละห่อ เดินไปถึงสะพานพระรามหกประมาณเที่ยงวัน ระหว่างเดินไปอย่างสบายๆ ก็มีกล้องถ่ายรูปอันเล็ก ๆ ราคากุ๊ก ๆ ติดตัวไปด้วย ถ่ายรูปทิวทัศน์และดอกไม้ ซึ่งบานสะพรั่งอยู่สองข้างทาง บางครั้งก็หยุดดูเฉียดตัวน้อยๆ ซึ่งนอนอยู่บนใบบัวในยามเช้า มีหยดน้ำใสบริสุทธิ์สะท้อนแสงแดดขึ้นมา มันเป็นภาพที่สบายใจอย่างที่สุดและรู้สึกว่ามันเป็นอาหารทางจิตใจซึ่งบางครั้งเราแทบจะลืมข้าวห่อซึ่งคาจที่ปั้นเอาไว้ เมื่อเดินทางไปถึงสะพานพระรามหก ซึ่งสมัยนั้นยังไม่มีบ้านเรือนหรือแม้แต่ถนนรถยนต์ แน่ละ! เขามิได้มีการระวางแม้แต่แน่นอนว่ามันจะมีมนุษย์ใจบาปคนใดมาฉกคร่าผู้หญิงไปทำมิติมิร้าย เสร็จแล้วก็ฆ่าทิ้งและไปหลบซ่อนตัวอยู่ในสลัมใต้สะพานพระรามหก เรานั่งลงข้างๆ กอหญ้าริมแม่น้ำ สูดอากาศบริสุทธิ์เข้าไปเต็มปอดและธรรมชาติของเราก็บอกตัวเองว่ามันเป็นบรรยากาศที่บริสุทธิ์จริง ๆ โดยมีได้มีกลิ่น

ไอของแก๊สคาร์บอนมอนอกไซด์หรือแก๊สพิษใด ๆ ปะปนอยู่ด้วยเลย ข้าพเจ้ายกกล้อง บ็อกซ์ซึ่งหาได้เท่าที่กำลังทรัพย์ในขณะนั้นจะหาซื้อได้ หามุมงาม ๆ และส่วนประกอบ ของภาพในแง่ของศิลป์ ซึ่งมีทั้งพื้นดิน พุ่มไม้อันเขียวชะอุ่ม แม่น้ำอันใสสะอาดและ สะพานพระรามหกอันเป็นวัตถุก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ก็มีหลายครั้งหลายหนซึ่งไม่ ตี๋มที่จะให้มีภาพเพื่อนฝูงอยู่บ้าง มันเป็นเรื่องประกอบของภาพที่น่าดูพอใช้ในแง่แห่งข้อ คึกของสังคม เพราะมีทั้งมนุษย์สิ่งก่อสร้างพอสมควร และธรรมชาติ แน่ละ เราจะยก องค์ประกอบที่สมบูรณ์จากสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก แต่อย่างน้อยเราก็ได้เพียร พยายามในการที่จะจัดสิ่งเหล่านั้นให้มีองค์ประกอบที่เหมาะสมที่สุด เท่าที่ความสามารถของ เราจะกระทำได้ ข้าพเจ้ามีความสุขใจมากในขณะนั้นเพราะจิตใจจดจ่ออยู่กับภาพภายใน กล้องด้วยความบริสุทธิ์ใจจริง ๆ เพื่อให้ได้ภาพซึ่งสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่ความสามารถของ ข้าพเจ้าและความสามารถของกล้องจะกระทำได้ เสียตาอยู่ทั่วกล้องนั้นบันทึกกระแส ลมและกลิ่นโอโซนอันบริสุทธิ์ไม่ได้ ทำให้ไม่ได้ภาพที่เก็บบันทึกธรรมชาติไว้สมบูรณ์ จริง ๆ แต่ก็อย่างที่ได้กล่าวไว้แล้วนั่นแหละว่า เราได้ทำอย่างบริสุทธิ์ใจและดีที่สุดแล้ว ในขณะนั้น เรานั่งรับประทานอาหารข้าวห่อที่คาดเอวมาอย่างเอร็ดอร่อย เอนหลังหลับ ไปในกอหญ้าสักกับหนึ่งพอพักเหนื่อยแล้วเราเดินกลับบ้าน ถึงบ้านเอาพลบค่ำพอดี

เมื่อข้าพเจ้าอายุประมาณ ๑๕ ขวบ หรือประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้มีโอกาส เดินทางติดตามคุณพ่อไปตรวจราชการ ชั่ง-ตวง-วัด ตามจังหวัดชายแดนภาคตะวันออก เฉียงเหนือ เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งในสมัยนั้นการเดินทางยังไม่มีถนนหนทาง เมื่อเดิน ทางจากกรุงเทพ ฯ - โดยรถไฟไปแล้วก็ต้องเดินทางต่อด้วยเกวียนไปตามอำเภอต่าง ๆ

บางครั้งใช้เวลากว่าสิบกว่าวัน คำลงที่ไหนก็หาที่บริเวณใกล้หนองน้ำเป็นที่พักโดยเอา
 เกวียนล้อมเป็นวงกลมเข้าด้วยกัน เอาวัชพืชใช้ลากเกวียนทั้งหมดไว้ตรงกลางเพื่อป้องกัน
 เสือ แล้วเราก็นอนกันในเกวียนบ้างใต้ท้องเกวียนบ้าง บางวันฝนตกหนักทำให้การเดินทาง
 ลำบากแต่เราก็หยุดไม่ได้ บางครั้งเราต้องลงเดินเนื่องจากบนเกวียนกระเทือนมาก
 เพราะบนพื้นดินมีรากไม้เต็มไปหมด แม้ว่าเราจะเหน็ดเหนื่อยกาย แต่เรามีความรู้สึกว่า
 เราได้พักผ่อนทางจิตใจ ทำให้มีความสุขอย่างบอกไม่ถูก ถึงเวลานี้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่า
 ตัวข้าพเจ้าเองได้กลายมาเป็นคนเมืองเป็นร้อยชั่วอายุคนมาแล้วก็ตาม แต่เมื่อได้ไปพบปะ
 กับเพื่อนเก่าคือธรรมชาติเข้าแล้วพื้นฐานเดิมมันก็กลับคืนมาอีก แต่มันในรูปของความ
 รู้สึกแห่งการนิยมธรรมชาติทางจิตใจ มิใช่ความนิยมธรรมชาติทางด้านวัตถุ เพราะคนเมื่อ
 สมัยอยู่ป่ายังมิได้มีการสร้างสรรค์ทั้งจิตใจและวัตถุจึงมีการรบราฆ่าฟันและประหัตประหาร
 กันเป็นธรรมดา ดังนั้นเมื่อมาถึงยุคนี้เราได้พบว่า สังคมของมนุษย์ได้มีความเจริญแล้ว
 ซึ่งแท้ที่จริง เราควรจะได้สร้างการศึกษาที่ดีและให้รู้จักนำธรรมชาติอันเป็นเพื่อนร่วม
 โลกของเรามาใช้ในทางที่ถูก พร้อมทั้งร่วมกันคิดอ่านคุ้มครองป้องกันตลอดจนพัฒนา
 ให้เพื่อนร่วมโลกของเราเหล่านี้ ได้เป็นไปในทางที่ดี เพื่อความมั่นคงและความเจริญ
 ร่วมกันด้วย.

หากบุคคลในวัยหนุ่มสาว ซึ่งเจริญทั้งกำลังกายและสติปัญญาจะได้อุทิศกำลังกาย และสติปัญญาที่เหลือในยามว่างเพื่อไปใช้ในทางที่บังเกิดประโยชน์แก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นคนหนุ่มสาวซึ่งอยู่ที่ใดก็ตาม หากมีการช่วยเหลือกัน คนละเล็กคนละน้อย ก็จะเป็นการรวมพลังอันมหาศาลรวมทั้งเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีงามเพื่อประเทศชาติ อันเป็นที่รักของเราจะได้มีอนาคตอันรุ่งเรือง

(คำขวัญจากหนังสือประเมินผลงานค่ายอาสาพัฒนา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

ปีการศึกษา ๒๕๑๒ - ๑๓

การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้า

ประเทศไทยในอดีต เมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีที่แล้วมานี้ ถ้ากล่าวถึงกล้วยไม้ไม่ว่าในสังคมใด ที่ใด ก็ตาม มักจะกล่าวกันว่า เป็นของฟุ่มเฟือย ไม่มีประโยชน์หรือมีความจำเป็นสำหรับชีวิตแต่อย่างใด นอกจากเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุและผู้มีอันจะกิน ใช้เป็นสิ่งฆ่าเวลาในยามว่าง หรือหาทางจับจ่ายใช้เวลาและใช้เงินที่มีอย่างเหลือเฟือไปอย่างไรเหตุผลเท่านั้น แต่ต่อมา หลังจากที่ประเทศซึ่งเจริญแล้วทั้งหลายได้ยอมรับกันว่า อาหารทางจิตใจเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับชีวิตประจำวันของมนุษย์ในยุคพัฒนา เพราะมนุษย์เราในสังคมปัจจุบันนี้ ต้องใช้ความคิดหนักในการงาน หากไม่มีการพักผ่อนจิตใจอย่างเพียงพอ ก็มักจะเกิดโรคประสาทหรือโรคทางจิตใจได้ง่าย นอกจากนั้นแล้ว มนุษย์ในปัจจุบันนี้ ต้องอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันหรือประสานกัน บางครั้งต้องคิดอ่าน เสนอเหตุผลร่วมกัน กล้วยไม้อาจจะเป็นส่วนก่อให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจดีต่อกัน ช่วยให้กิจการงานอื่น ๆ ประสานกันคล่องตัวยิ่งขึ้น สังคมอบอุ่นยิ่งขึ้น ดังนั้น ต่อมาประเทศไทยก็ได้มีการพัฒนากิจการกล้วยไม้ไปในทางที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อสังคมยิ่งขึ้นด้วย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเป็นปีกำเนิดของสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยเป็นต้นมา ได้มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้ เช่น มีการริเริ่มสอนวิชากล้วยไม้ขึ้นในมหา-

วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีการเปิดอบรมวิชากล้วยไม้แก่ประชาชนในภาคค่ำ มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้ทางโทรทัศน์ ทางวิทยุกระจายเสียง มีการตีพิมพ์ความรู้เรื่องกล้วยไม้ ออกเผยแพร่ในหลาย ๆ ด้าน ตลอดจนมีการแนะนำและชี้แนวทางในการเลี้ยงกล้วยไม้ให้ เกิดประโยชน์ทางจิตใจ ทางเศรษฐกิจและสังคม แก่ตนเองและส่วนรวม กิจกรรมกล้วยไม้ ของประเทศไทยได้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นมาเป็นลำดับ สังคมมีการนิยมกล้วยไม้แพร่หลาย ยิ่งขึ้น กิจกรรมค้ากล้วยไม้ก็เจริญขึ้นเป็นเงาตามตัว และโดยเหตุที่สภาพสิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทยอำนวยให้แก่การปลูกกล้วยไม้อย่างกว้างขวาง ต้นทุนในการปลูกกล้วยไม้จึงต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ อีกหลาย ๆ ประเทศ นอกจากนั้น ประเทศไทยยังมีกล้วยไม้ป่าที่สวยงามและมีคุณค่าในด้านความงาม ตลอดจนคุณค่าในด้านการผสมพันธุ์อยู่ในป่าตามธรรมชาติ เป็นจำนวนไม่น้อย เมื่อได้มีการส่งเสริมเผยแพร่เป็นแรงกระตุ้น ตลอดจนมีแผนงานส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพและมีแผนซึ่งเหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศไทย จึงทำให้กิจกรรมกล้วยไม้ของประเทศไทยเจริญก้าวหน้ามาอย่างดียิ่ง ในด้านการศึกษา จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากจะเป็นสถาบันที่เริ่มเปิดการสอนวิชากล้วยไม้ ริเริ่มงานวิจัยกล้วยไม้แล้ว ต่อมายังได้มีการขยายปรับปรุงวิชากล้วยไม้ แยกแยกออกไปเป็นแขนงวิชาเพิ่มขึ้น ในที่สุดก็สามารถเปิดสอนวิชา การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้าได้ จะเห็นได้ว่า งานส่งเสริมกล้วยไม้ ได้ดำเนินมาได้สัดส่วนกันทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่การส่งเสริมให้ใช้กล้วยไม้เป็นสื่อสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างสมาชิกในสังคม การส่งเสริมให้ปลูกกล้วยไม้เพื่อการศึกษา การส่งเสริมให้ปลูกกล้วยไม้เพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจและการค้า การส่งเสริมให้มีการเปิดตลาดการค้ากล้วยไม้กับต่างประเทศ ตลอดจนการส่งเสริม

ให้มีการร่วมมือกันในบรรดาผู้สนใจและปลูกกล้วยไม้ เพื่อให้ร่วมมือร่วมใจและร่วมความคิดอ่านกันในการพัฒนากิจการกล้วยไม้ของส่วนรวมให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

อนึ่ง หลังจากที่ได้ริเริ่มงานพัฒนากิจการกล้วยไม้ของประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา กิจการกล้วยไม้ของประเทศไทยก็ได้เจริญก้าวหน้าด้วยดียิ่ง ๆ ขึ้นมาเป็นลำดับ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เราก็สามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในวงการสากล **ได้รับผลสำเร็จในการนำงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๙ มาจัดในประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๕๒๑**

วงการกล้วยไม้ในระยะปี พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๖ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก จนสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่า บุคคลในสายงานอาชีพอื่น ๆ ได้หันมาสนใจ เริ่มงานอาชีพทางกล้วยไม้กันมากขึ้น ซึ่งมีไม่น้อยที่ขาดพื้นฐานแห่งความรักและซาบซึ้งในประโยชน์ของกล้วยไม้ทางด้านความสวยงามและอาหารจิตใจ อันเป็นประโยชน์พื้นฐานอย่างแท้จริง คงมองภาพของกล้วยไม้แต่เพียงด้านวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียว ทำให้ข้าพเจ้าเป็นห่วงว่า ความมั่นคงของวงการกล้วยไม้อาจจะได้รับความกระทบกระเทือน เพราะบุคคลสายอาชีพอื่นมานั้น คำนึงกับอาชีพอื่น ๆ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของอิทธิพลทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว เช่น การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล การปลูกผัก และการประกอบอาชีพอื่น ๆ ซึ่งวัตถุประสงค์เหล่านั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มีความสวยงาม หรือเป็นสิ่งที่ซึ่งเป็นอาหารทางจิตใจของสังคมเหมือนอย่างกล้วยไม้ ในระยะตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ มานี้ ทำให้ข้าพเจ้าต้องแบ่งปันพลังความคิดอ่านในการพัฒนากิจการกล้วยไม้ มาแก้ปัญหาความรับผิดชอบที่วุ่นวายที่เกิดขึ้นในวงการกล้วยไม้ อันเนื่องมาจากการขาดพื้นฐานและขาดความเข้าใจเหตุผลในด้านกล้วยไม้อย่างแท้จริงของบุคคล และมาศึกษาพิจารณาเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้

กว้างขวางออกไปอีก ข้าพเจ้าต้องแบ่งเวลา สติปัญญา และความคิอ่านบางส่วน หันไปช่วยกระตุ้นงานส่งเสริมในค้ำอื่น ๆ ให้เร็วและมีประสิทธิภาพขึ้น เพราะตระหนักดีว่า ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมนั้นย่อมเกี่ยวโยงถึงกันตลอด หากการส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ก้าวหน้าไปรวดเร็วมากจนล้นหน้าไปไกล ก็จะทำให้บุคคลในสายอาชีพอื่นละทิ้งอาชีพเดิม หันมาลงในเรื่องกล้วยไม้อย่างห้ามไม่ได้ ในที่สุดกิจการกล้วยไม้ของส่วนรวมก็จะต้องแบกภาระหนักยิ่งขึ้น จนกระทั่งไม่อาจจะทนอยู่ได้ต่อไป

เท่าที่ได้ทุ่มเททำงานอาสาพัฒนาในเรื่องกล้วยไม้มาตั้งแต่สังคมส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังเห็นว่าเรื่องกล้วยไม้เป็นเรื่องของความฟุ่มเฟือย ไร้สาระ จนถึงระยะนี้ประมาณ ๒๐ ปี กิจการกล้วยไม้ก็ได้เปลี่ยนโฉมหน้าของทัศนคติประชาชน เห็นเป็นสิ่งที่เสริมสร้างจิตใจ เสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ และเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจของประเทศ ทางรัฐก็เริ่มมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งซึ่งเป็นผลประโยชน์ของประชาชน ข้าพเจ้าได้เริ่มคิดและพิจารณาเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่แผนและแนวทางขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับงานนี้ ควรจะให้มีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติ โดยแทนที่จะเป็นงานอาสาสมัครส่วนตัวบุคคลเช่นในอดีตที่ผ่านมาแล้ว เราควรจะได้มอบงานนี้ให้รัฐมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อไป ประกอบกับเมื่อรัฐเริ่มเห็นความสำคัญ ก็นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาอันเหมาะสมในการที่จะค่อย ๆ ผ่อนเข้าไปในส่วนงานของรัฐ ประกอบกับข้าพเจ้าเองก็มีอายุมากขึ้น ตรวจตรางานมามาก ทำให้สังขารร่วงโรยไปโดยรวดเร็ว ช่วงนี้จึงนับได้ว่า เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของวงการกล้วยไม้อีกช่วงหนึ่ง ข้าพเจ้าตระหนักดีอีกด้านหนึ่งว่า การที่รัฐหันมาสนใจ และมีความรู้สึกในหน้าที่แห่งความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของประชาชนนั้น นับเป็นสิ่งที่ถูกต้องในหลักการ และผลประโยชน์ของประชาชนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในค้ำนี้ ก็นับได้ว่าเป็นพลังผลักดัน

ให้รัฐไม่อาจมีทัศนคติที่ถกถ้อยไม่เช่นในอดีตได้ ข้าพเจ้าได้ใช้โอกาสเหมาะและพลังแห่งผลงานที่ได้สะสมไว้แล้วนี้เอง พิจารณามุ่งเข้าหาและขอความร่วมมือจากสายงานต่าง ๆ ของรัฐบาลสายงานที่เห็นว่าควรจะขอความร่วมมือเป็นอันดับแรก โดยไม่นับมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ซึ่งข้าพเจ้าได้ก้าวเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ หลังจากเริ่มงานอาสาพัฒนา ถวายไม้ได้เพียง ๗ ปี ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๐ ข้าพเจ้าได้ก้าวเข้าไปสู่องค์การ ที่รัฐมีส่วนสำคัญอยู่ด้วยก่อน คือองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนัก งานส่งเสริมสินค้าออก เพราะมีความคล่องตัวพอสมควร สำหรับทางด้านกระทรวงเกษตร นั้น ในระยะนั้นยังคงมีภาระเกี่ยวกับพืชอื่น ๆ อยู่มาก และถวายเป็นไม้ก็ยังไม่ได้ถึงขั้นที่จะเด่น ชัดจนมีน้ำหนักทางเศรษฐกิจนัก วงการถวายเป็นไม้ในระยะนี้ ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ในต่างจังหวัดก็มีความต้องการมากขึ้น สมคม ชมรม สโมสรเกี่ยวกับถวายเป็นไม้เกิดขึ้น ในต่างจังหวัดอย่างแพร่หลาย ต่างก็ต้องการความช่วยเหลืออัมชูทางวิชาการ ข้าพเจ้าต้องใช้ เวลาว่างตอนค่ำคืนเขียนตำราเผยแพร่ความรู้เรื่องถวายเป็นไม้ และจำหน่ายเงินมาใช้ จ่ายในการเดินทางไปเผยแพร่ความรู้ในต่างจังหวัด และเผยแพร่กิจการถวายเป็นไม้ในต่าง ประ- เทศ เพราะเราต้องการเงินมาใช้จ่ายในการดำเนินงานเหล่านี้เป็นจำนวนมาก และเป็นสิ่ง จำเป็นที่จะต้องกระทำเป็นอย่างยิ่ง มิฉะนั้นกิจการถวายเป็นไม้ของประเทศไทยก็จะขยายตัวไม่ ออก เราจึงต้องทุ่มเทสู่อาสาพัฒนาต่อมาอย่างหนัก เพื่อเร่งให้ถึงก้าวอีกก้าวหนึ่ง จน กระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ผลผลิตถวายเป็นไม้ก็ก้าวขึ้นมามีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด และระยะนี้เองก็เป็นพลังโดยอัตโนมัติในการดึงดูดความสนใจจากรัฐอย่างเต็มตัว

ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเป็นกิจกรรมถวายเป็นไม้ทั้งได้กล่าวมาแล้วนี้ จะต้องประกอบกัน อย่างได้สัดส่วน ไม่นั่นหนักความสำคัญไปในทางหนึ่งทางใดเพียงทางเดียว เพราะจะทำ

ให้กิจการกล้วยไม้ขาดองค์ประกอบที่สมบูรณ์และจะเจริญก้าวหน้าไปไม่ได้ อาทิเช่น หากปลูกกล้วยไม้เพื่อความสบายใจของตนเองแต่อย่างเดียว ก็มีแต่ทางหมดเปลือง แม้จะได้ความงามของกล้วยไม้มาเป็นอาหารใจของตนเอง แต่ก็ขาดสิ่งที่จะมาจุนเจือในทันทุรอน ขาดมิตรสหายที่จะมาช่วยคิดอ่านหรือร่วมความคิดในการหาพันธุ์ใหม่ๆ วิธีการปลูกปฏิบัติที่ดีกว่าเก่า แต่ถ้าหากจะมุ่งแต่การปลูกเพื่อการค้าขายแต่อย่างเดียว มุ่งแต่หารายได้จนขาดความสามัคคีหรือนึกแต่รายได้ของตนเองเป็นสำคัญ วงการกล้วยไม้ก็จะเดือดร้อนจนวายเนื่องจากผลประโยชน์ขัดกัน ขาดความผูกพันทางจิตใจ หรือถ้าหากขาดความร่วมมือร่วมใจกัน ขาดการประสานงานกัน ขาดการรวมเป็นกลุ่มก้อน ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างคิด ไม่ว่าจะเป็นผู้เลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรก ผู้เลี้ยงกล้วยไม้เป็นอาชีพ หรือนักวิชาการก็ตาม การกระทบกระทั่งกันในส่วนรวมย่อมจะรุนแรง และผลประโยชน์ตลอดจนความสงบสุขของสังคมก็จะหมดไปด้วย ดังนั้น การที่รวมกลุ่มกันเป็นสมาคม สโมสร หรือกลุ่มกิจกรรมก็ตาม สิ่งเหล่านี้ เป็นศูนย์รวมแห่งความร่วมมือและความสามัคคี หากได้ตัวบุคคลที่เห็นประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจซาบซึ้งในผลประโยชน์ส่วนรวม และเสียสละด้วยความจริงใจต่อส่วนรวม เข้ามาเป็นผู้บริหาร ยิ่งได้มีการวางแผนดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพในทุกสาขาของแฟกเตอร์ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว และทุกฝ่ายได้สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมโดยภาพรวม รับแผนงานนั้น ๆ ร่วมกัน ไม่กระทำการใด ๆ นอกเรื่องออกไป เพื่อหาทางลัดออกไปสู่ผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมกล้วยไม้ย่อมจะเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างดีและผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้โดยตลอด เมื่อได้กล่าวมาแล้วถึงสภาพและองค์ประกอบของสังคมกล้วยไม้ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้า เป็นเพียงส่วนหนึ่งขององค์ประกอบ ผู้ปลูกกล้วยไม้เป็นการค้า จึงจำเป็นต้องเป็นผู้

ที่เข้าใจและมีคุณสมบัติในด้านอื่น ๆ ครบถ้วนด้วย มิใช่จะเป็นการค้าแต่อย่างเดียว จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจรักกล้วยไม้เป็นทุนเดิม เป็นผู้ที่มีจิตใจของผู้ที่เลี้ยงกล้วยไม้ด้วยกัน เป็นผู้ที่มีผลประโยชน์ของส่วนรวมและข้อสัจย์ต่อส่วนรวม และควรจะเป็นผู้ที่ศึกษารู้ และเข้าใจแผนพัฒนากิจการกล้วยไม้ของส่วนรวมที่พอสมควร เพื่อการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนด้วย เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ คือคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้ปลูกกล้วยไม้เป็นการค้าที่ดี และเชื่อว่า กล้วยคุณสมบัติดังกล่าวนั้น จะสามารถทำให้ผู้นั้นเจริญรุ่งเรืองในกิจการค้ากล้วยไม้ในระยะยาว และยังให้การสนับสนุนส่วนรวมเกี่ยวกับกิจการกล้วยไม้ได้เจริญวัฒนาถาวรต่อไป

ประเภทของการค้ากล้วยไม้

เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ของกล้วยไม้ที่มีต่อสังคมในปัจจุบันนี้ เราสามารถที่จะกล่าวได้ว่า กล้วยไม้เป็นไม้ดอกที่ให้ประโยชน์สุขทางจิตใจ ช่วยให้ผู้ปลูกได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ผ่อนคลายความตึงเครียดจากการงานประจำวัน ช่วยให้บรรยากาศของบ้าน เป็นบ้านที่น่าอยู่ นอกจากนั้น ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่สนใจกล้วยไม้ด้วยกัน ให้มีการคบค้าสมาคมซึ่งกันและกัน ช่วยให้การประสานงานกันในด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นงานประจำวันและงานอาชีพได้ดำเนินไปอย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย นอกจากประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้แล้ว ดอกกล้วยไม้ยังสามารถใช้ประโยชน์ในการประดับประดาต่าง ๆ นับตั้งแต่การจัดดอกไม้ในอาคารบ้านเรือน สถานที่ทำงาน ร้านอาหาร โรงแรม และการประดับร่างกาย การจัดเป็นของขวัญ ฯลฯ ซึ่งสังคม มีความโน้มเอียงความนิยมไปในทางใช้ดอกกล้วยไม้มากกว่าดอกไม้อื่นๆ เมื่อเป็นที่แน่ชัดว่ากล้วยไม้

มีประโยชน์ต่อสังคมเช่นนี้ ความต้องการกล้วยไม้ในสังคม จึงช่วยให้มีการค้ากล้วยไม้เกิดขึ้น และเพื่อให้เกิดการศึกษาเรื่องการค้ากล้วยไม้ ได้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น เราเห็นสมควรจะได้นำเอาเรื่องการค้ากล้วยไม้มาพิจารณากำหนดเป็นหลักเกณฑ์ และวางแนวทางให้ชัดเจน จากประโยชน์ที่กล้วยไม้มีต่อสังคมดังกล่าวมาแล้ว เราสามารถที่จะจำแนกการค้ากล้วยไม้ออกเป็น ๒ ประเภท โดยอาศัยประโยชน์ที่กล้วยไม้มีต่อสังคม คือ

การค้าต้นกล้วยไม้ การค้ากล้วยไม้ประเภทนี้ สินค้าที่จำหน่ายออกไป ซึ่งหมายถึงต้นกล้วยไม้นั้น มีการสืบทอดเพิ่มพูนปริมาณขึ้นไปอีกในอนาคต เนื่องจาก ผู้ที่ซื้อต้นกล้วยไม้ไป จะนำไปปลูกเลี้ยงเพื่อความสุขทางใจ หรือจะนำไปปลูกเพื่อการค้าต่อไปก็ตาม กล้วยไม้เหล่านี้จะมีการขยายพืชพันธุ์เพิ่มปริมาณต่อไปอีก ผู้ที่ปลูกชนิดซึ่งตนมีอยู่แล้ว ต่อไปในอนาคต ก็อาจจะขยายปริมาณมากขึ้นและจำหน่ายชนิดนั้น ๆ ต่อไปอีก ดังนั้น สินค้าต้นกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ๆ ซึ่งเมื่อจำหน่ายไปแล้ว นอกจากผู้ซื้อจะไม่ใช้หมดไปอย่างสินค้าอื่น ๆ แล้ว ยังมีการเพิ่มปริมาณการผลิตและเพิ่มปริมาณผู้ผลิตด้วย สินค้านี้ก็จะไปท่วมตลาดซึ่งมีขอบเขตจำกัดในที่สุด ประกอบกับกล้วยไม้เป็นพืชซึ่งผู้ปลูกทั่ว ๆ ไป ใช้ประโยชน์จากความงามของดอก เมื่อออกดอกให้ชมหลาย ๆ ครั้งก็อาจเกิดความเคยชินและประสงค์จะหาพันธุ์ใหม่มาอีก ทั้งสองเหตุผลนี้ จึงทำให้ผู้ค้าต้นกล้วยไม้ต้องจึ้นรณหากล้วยไม้พันธุ์ใหม่ ๆ มาสนองความต้องการของสังคมอยู่เรื่อย ๆ หากผลิตแต่ของเก่า ซ้ำ ๆ กันอยู่เรื่อย ๆ ก็จะจำหน่ายได้ยากในที่สุด

การค้าดอกกล้วยไม้ การค้าดอกกล้วยไม้มีลักษณะการค้าที่ผิดไปจากการค้าต้นกล้วยไม้ดังกล่าวแล้ว เนื่องจากสังคมที่ใช้ดอกกล้วยไม้ เป็นบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผู้ปลูกกล้วยไม้ การนำดอกกล้วยไม้ไปใช้ ก็มีใช้การนำไปปลูกเพื่อเพิ่มปริมาณ

แต่เป็นการนำไปใช้ประทับตรา ตกแต่ง ซึ่งดอกกล้วยไม้เหล่านี้ เมื่อตัดไปจากต้นแล้ว นำไปจำหน่ายเพื่อใช้งาน แล้วก็จะโรยไปในที่สุด เช่นเดียวกันกับอาหารทางกายที่เรารับประทานหมดไป แล้วก็ต้องไปซื้อมารับประทานใหม่ สำหรับดอกกล้วยไม้เนี่ย เป็นอาหารที่บริโภคทางจิตใจ เราบริโภคพออิ่มมือหนึ่งซึ่งก็คือการนำมาใช้งานสำเร็จไปครั้งหนึ่งหรือพอชินตาก็ถึงอายุโรยไป ดังนั้นการค้ำดอกกล้วยไม้จึงผิดกันกับการค้ำต้นกล้วยไม้มาก เนื่องจากการค้ำดอกกล้วยไม้ไม่มีผลสืบทอดอย่างการค้ำต้นกล้วยไม้ เพื่อผู้ซื้อนำดอกไปใช้งานแล้ว ก็หมดไปเลย

สภาพของผู้ผลิตกล้วยไม้เป็นการค้า

ในอดีต ประมาณ ๒๐ กว่าปีที่แล้วมา ขณะนั้น การเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทย ยังไม่มีการส่งเสริมเผยแพร่กว้างขวาง วงการกล้วยไม้ในระยะนั้นจึงอยู่ในวงแคบๆ และส่วนใหญ่เป็นผู้มีอันจะกิน ดังนั้น ในสมัยนั้น จึงเห็นการค้ำกล้วยไม้เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและอับอาย ซึ่งขัดกับหลักธรรมชาติและเหตุผล เพราะกล้วยไม้เหล่านั้นก็ได้มาด้วยการลงทุน แม้ว่าจะเลี้ยงกล้วยไม้ด้วยใจรักเป็นสำคัญก็ตาม หากมีแต่การลงทุนแต่อย่างเดียวเมื่อถึงคราวที่จะต้องเสียกล้วยไม้ไป ไม่ว่าจะเป็นการเสียต้นหรือเสียดอกก็ตาม ก็เป็นการเสียไปด้วยการให้โดยไม่ได้ทุนคืนเลย การเลี้ยงกล้วยไม้ในอดีตจึงไม่เจริญก้าวหน้า ต่อมาเมื่อเราได้ริเริ่มงานส่งเสริมกล้วยไม้โดยนำเอาเหตุผลธรรมชาติมาประกอบ ผู้เลี้ยงกล้วยไม้จึงได้เห็นประจักษ์ถึงการลงทุนและการเลี้ยงกล้วยไม้โดยมิให้ทุนซึ่งลงไปนั้น ต้องเสียไปแบบฟุ่มเฟือย การเลี้ยงกล้วยไม้จึงได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาและวงการกล้วยไม้ก็ยังได้แผ่ขยายวงออกไป มิใช่แต่ผู้มีอันจะกินเท่านั้น แต่ยังสามารถกระจายออกไปยังบุคคลหลายฐานะ

อย่างกว้างขวาง หลังจากที่ได้เลี้ยงกล้วยไม้ด้วยใจรัก และลงทุนไปพอสมควรแก่กำลังทรัพย์แล้ว ก็ยังได้รับการส่งเสริมให้มีการซื้อขายเพื่อปรับปรุงการเลี้ยงกล้วยไม้ของท่านพร้อม ๆ กันกับการปรับสภาพการกล้วยไม้ควบคู่กันไปอย่างสมสัดส่วนส่วนด้วย มิใช่ทุ่มเทเงินทองลงทุนซื้อหามาเลี้ยงเพื่อความต้องการทางจิตใจแต่อย่างเดียวโดยไม่มีการได้ทุนคืน จนเกิดความเบื่อหน่ายเลิกไปในที่สุดพร้อมกับสูญเสียเวลาและเงินทองไป หรือมิใช่แต่จะเอาแต่ค้าขายจนลืมนึกถึงคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งเป็นประโยชน์อันแท้จริงของกล้วยไม้ที่ทำให้เกิดการค้ากล้วยไม้ขึ้นได้ หากจะพิจารณาอันตามแนวการส่งเสริมที่เราได้ดำเนินการมาและตามเหตุผลที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมแล้ว เราสามารถที่จะแบ่งสภาพของผู้ผลิตกล้วยไม้เป็นการค้าออกได้เป็นลำดับดังต่อไปนี้คือ

สภาพการปลูกกล้วยไม้แบบสมัครเล่น การปลูกกล้วยไม้แบบสมัครเล่นนี้ โดยทั่วไปแล้ว มักจะมีความเข้าใจกันว่า เป็นการปลูกกล้วยไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้เพื่อความสุขทางจิตใจโดยไม่มีการค้าขายเลย แต่แท้จริงแล้ว การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้าใหญ่โตนั้น เติบโตมาจากการปลูกกล้วยไม้สมัครเล่น เพราะเป็นการก่อกำเนิดในการหาความชำนาญและประสบการณ์โดยมีความรักและความสนใจกล้วยไม้เป็นพื้นฐานธรรมชาติ มีรังกล้วยไม้สมัครเล่นรังเล็ก ๆ จำนวนไม่น้อยที่มีรายได้จากการจำหน่ายกล้วยไม้เป็นผลพลอยได้ และยังมีบางรายได้เติบโตขึ้นไปถึงระดับอาชีพเต็มตัว รังกล้วยไม้สมัครเล่นรังเล็ก ๆ ซึ่งบางรังก็ใช้บริเวณเนื้อที่หลังบ้านเพียง ๑๐๐-๒๐๐ ตารางเมตร มีพ่อแม่พันธุ์ไว้ผสมเพื่อผลิตลูกผสมใหม่ ๆ ซึ่งก็คิดว่าจะเลี้ยงไว้ชมในอนาคต แต่ก็มีความปริมาณกล้วยไม้มากพอที่จะแบ่งปันจำหน่ายออกไปบ้าง และมีพ่อแม่พันธุ์บางคู่ได้รับความนิยมสูง ทำให้รังเล็ก ๆ นั้นมีชื่อเสียง เติบโตต่อไปได้ บางที่รังเล็ก ๆ นี้ เจ้าของซื้อหาลูกกล้วยไม้ขนาดเล็ก

มาเลี้ยงไว้ทีละเล็กทีละน้อยโดยการใช้ไหหวีปรับ ประกอบกับการรู้จักใช้พื้นความรู้ทางวิชาการที่ได้ศึกษามา คาดคะเนว่า ลูกจากพ่อแม่พันธุ์ บางคู่อาจจะให้ลูกที่ดีมีความนิยมสูง ครั้นนำมาเลี้ยงออกดอก ได้ต้นที่ให้ดอกออกมาทีละต้นสักไม่กี่ต้น ก็นับว่าเป็นโชคก็ และ ค่ายกล้วยไม้ซึ่งดอกบานออกมาทีละต้นเป็นพิเศษเพียงต้นเดียวหรือไม่ก็ต้นนี้ เจ้าของอาจจะ มีชื่อเสียง ตัดแยกขยายพันธุ์จำหน่ายแบ่งปันไปยังผู้สนใจคนอื่น ๆ ได้ หรือใช้ทำพ่อแม่พันธุ์ผสมผลิตลูกผสมต่อไป ทำให้เกตุรอนขยายกิจการกล้วยไม้ให้เติบโตต่อไปได้ ในอนาคต จึงนับได้ว่า การปลูกกล้วยไม้แบบสมัครเล่นนี้ มีบทบาทในระยะเริ่มต้นของการค้ากล้วยไม้ที่สำคัญมาก นอกจากในการกำตั้นกล้วยไม้แล้ว ในด้านการค้าดอกกล้วยไม้ ก็เช่นเดียวกัน การปลูกกล้วยไม้แบบสมัครเล่น ซึ่งในขั้นต้น อาจมีแนวทางที่จะต้องการ ชมดอกซึ่งสวย ๆ งาม ๆ มีดอกตกพรุ เลี้ยงง่าย ๆ หรืออาจปลูกกล้วยไม้ไว้เพื่อให้มีดอก ประดับประดับบริเวณบ้าน โดยไม่สนใจกับการเลี้ยงลูกกล้วยไม้เล็ก ๆ เพื่อการเลี้ยงพวกต้น ที่อาจจะให้ดอกทีละต้นเป็นพิเศษ รั้งกล้วยไม้สมัครเล่นประเภทที่เลี้ยงกล้วยไม้ต้นขนาดเล็ก ออกไว้เพื่อดูดอกเหล่านี้ อาจจะมีการตัดดอกส่งไปจำหน่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ หลังจากที่ไม้ชม ดอกพอสมควรแล้ว แม้ว่าจะมีดอกให้ตัดได้ครั้งละไม่มากนักก็ตาม แต่การจำหน่ายดอก เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็อาจจะได้รับประโยชน์หลายทาง เช่น ช่วยให้ได้ค่าปุ๋ย ค่ากระถาง และ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดกลับคืนมาบ้าง พร้อมทั้งได้ความรู้ความชำนาญในการเลี้ยงกล้วยไม้ อัน มีมูลค่าซึ่งมิใช่เป็นตัวเงิน ช่วยให้สามารถขยายปริมาณกล้วยไม้ออกไปให้มากยิ่งขึ้น ตัด ดอกได้มากยิ่งขึ้น มีประสบการณ์ในการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวพร้อม ๆ กันกับการขยายปริมาณกล้วยไม้ด้วย ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงสามารถแลเห็นได้ว่า การที่ เราริเริ่มปลูกกล้วยไม้แบบสมัครเล่นนี้ อาจจะนำทางให้เติบโตไปในทางปลูกกล้วยไม้เพื่อ

ผสมพันธุ์ หรือผลิตต้นกล้วยไม้เป็นการค้าได้ นอกจากนั้น ยังอาจจะนำไปสู่การปลูกกล้วยไม้เพื่อการค้าดอกก็ได้ สุดท้ายการวางแผนและการจัดการให้เป็นไปในแนวใด

สภาพการปลูกกล้วยไม้แบบกิ่งการค้า หรือเป็นการหาไลฟ์ การปลูกกล้วยไม้แบบนี้ หากจะได้เติบโตมาจากการปลูกกล้วยไม้สมัครเล่นดังกล่าวแล้ว นับได้ว่า เป็นการก้าวที่สำคัญอีกก้าวหนึ่ง เพื่อการดำเนินการไปสู่การปลูกกล้วยไม้เป็นการค้าที่กว้างขวางในอนาคต เพราะการปลูกกล้วยไม้สมัครเล่นนั้น เป็นการสร้างรากฐานที่ดี ช่วยให้ผู้เลี้ยงกล้วยไม้ได้มีพื้นฐานที่สำคัญคือ มีใจรักกล้วยไม้และสนใจกล้วยไม้อย่างแท้จริง และได้เริ่มงานค้ากล้วยไม้มาตั้งแต่อยู่ในระดับซื้อขายแลกเปลี่ยนอย่างแคบ ๆ ทำให้ทราบพื้นฐานและธรรมชาติของตลาดตั้งแต่ระดับปลีกย่อยขึ้นมาเป็นลำดับ และยังได้มีโอกาสเข้าถึงจิตใจของผู้ปลูกกล้วยไม้สมัครเล่น อันนับได้ว่าเป็นลูกค้าและเป็นครูที่สำคัญของตลาดการค้ากล้วยไม้ด้วย ความจริงแล้ว การจำแนกเอาการปลูกกล้วยไม้แบบกิ่งการค้าออกจากการปลูกกล้วยไม้สมัครเล่นนั้น ก่อนข้างจะหาชี้ชัดขึ้นแบ่งแยกให้ชัดเจนได้ เพราะผู้เลี้ยงกล้วยไม้ก็มีธรรมชาติและอุปนิสัยรักและสนใจกล้วยไม้เช่นเดียวกัน แต่การค้าระดับนี้ อาจจะกว้างขวางกว่า อาจจะมีการจัดพิมพ์รายชื่อกล้วยไม้ที่มีจำหน่ายเพื่อเผยแพร่ออกไป เนื่องจากมีกล้วยไม้นานาชนิดเพื่อการจำหน่าย แต่เจ้าของอาจจะมึ่งงานประจำอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก เช่นเป็นข้าราชการ เป็นลูกจ้าง หรือเป็นเจ้าของกิจการอื่นใด แต่ได้เลี้ยงกล้วยไม้ด้วยใจรัก เป็นงานอดิเรกมาแล้ว มีกล้วยไม้มากขึ้น ขยายวงการค้ากว้างขวางยิ่งขึ้นซื้อขายแลกเปลี่ยนได้มากขึ้น อาจเพิ่มกิจกรรมการค้ามากยิ่งขึ้นโดยใช้เวลาร่างงานให้เกิดประโยชน์เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ของตนและครอบครัวอย่างมีเหตุผล ซึ่งก็คือ เพิ่มชั่วโมงทำงานของตนเองต่อวันให้มากขึ้น และงานที่เพิ่มนี้ก็เป็นงานที่ตนเองมีความเพลิดเพลิน

เพลิน มีใจรัก และเป็นการพักผ่อนหย่อนใจไปในตัวด้วย จึงมีใช้งานที่เพิ่มความเหน็ดเหนื่อยแต่ประการใด ซึ่งดีกว่าการขอร้องให้นายจ้างเพิ่มเงินค่าจ้างให้โดยการอ้างว่ารายได้น้อย ไม่พอใช้จ่าย ครั้นนายจ้างเพิ่มให้ ก็ปรากฏว่า ราคาของเครื่องอุปโภคบริโภคขึ้นราคาตาม หรืออาจขึ้นราคามากเสียกว่าค่าจ้างที่ได้รับเพิ่มขึ้นเสียอีก ดังนั้น การใช้แรงงานต่อวันเพิ่มขึ้นอันเป็นทางที่เพิ่มรายได้ของตนเองและครอบครัวที่มีเหตุผล นอกจากนั้นแล้ว เราอาจจะฝึกฝนบุคคลในครอบครัว นับตั้งแต่บุตร ภรรยา หรือแม้แต่ลูกจ้างให้ช่วยงานเหล่านี้ ก็จะเป็นทางหนึ่งซึ่งใช้แรงงานในครอบครัวให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยและเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนอกจากการปลูกกล้วยไม้แบบสมัครเล่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานที่ผู้สนใจกล้วยไม้ทำเองด้วยความเพลิดเพลินและใจรัก มาถึงการปลูกกล้วยไม้แบบกึ่งการค้า ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวช่วยปฏิบัติ จึงนับได้ว่า จะต้องมีการบริหารและจัดการในเรื่องตัวบุคคลเพิ่มขึ้น เพราะนอกจากงานอาชีพหลักซึ่งเรามีทำประจำอยู่ งานปลูกกล้วยไม้ทางบ้าน ซึ่งเคยใช้เวลาว่างจากงานประจำ เมื่อกิจการขยายตัวเป็นแบบกึ่งการค้า เวลาว่างของตนเองเท่านั้นอาจจะไม่เพียงพอจำเป็นต้องมีผู้ช่วย ซึ่งผู้ช่วยเป็นสมาชิกในครอบครัวที่อาจจะมีงานหลักเช่นเดียวกันกับเรา หรืออาจจะมีเวลาว่างสามารถช่วยงานได้เต็มตัว แต่เราจะต้องเป็นผู้แบ่งงานให้ทำเพื่อเป็นการขยายกิจการ และงานที่มอบหมายให้ทำ จะต้องเป็นงานที่เหมาะสมกับบุคคลกล้วยไม้แบบกึ่งการค้านี้ อาจจะทำให้ก้าวหน้าไปได้ไกลมาก ดังจะเห็นได้ว่า มีตัวอย่างปรากฏมาแล้ว เจ้าของเนิสเซอร์กล้วยไม้หลายแห่ง มีงานอาชีพหลัก และมีรังกล้วยไม้ซึ่งเป็นการค้ากว้างขวาง บางรายทำรายได้มากกว่ารายได้ที่ได้จากอาชีพหลักซึ่งทำเป็นประจำเสียอีก เจ้าของเนิสเซอร์เหล่านี้ เติบโตมาจากการเลี้ยงกล้วยไม้แบบสมัครเล่น

และมีความรู้มีไหวพริบ ตลอดจนมีประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการเกี่ยวกับใช้ตัวบุคคลผู้ช่วยในตำแหน่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี และตนเองก็ไม่ยอมรับว่าเป็นผู้ปลุกกล้วยไม้การค้าเป็นอาชีพ หนึ่ง ๆ ที่มีกิจการค้ากล้วยไม้ใหญ่โตกว่าผู้ค้ากล้วยไม้เป็นอาชีพหลายราย แต่เนื่องจากตนเองมีงานหลักในด้านอื่นปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ดังนั้น การจำแนกผู้เลี้ยงกล้วยไม้เป็นแบบสมัครเล่น แบบกึ่งการค้า หรือแบบการค้า หากจะถือเอาหลักเกณฑ์ตามตัวอักษรก็คงจะยาก แต่ถ้าหากจะถือเอาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ ประกอบกับข้อเท็จจริงในการปฏิบัติทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแล้ว ผู้ที่มีความรู้และรับข้อเท็จจริงคงจะวินิจฉัยได้โดยไม่ยากนัก

สภาพการปลุกกล้วยไม้แบบการค้า หากจะยึดถือเอาหลักการค้าเป็นเกณฑ์ นับตั้งแต่มีการลงทุน การดำเนินการผลิต ไปจนถึงการตลาด อันมีแผนงานและมีระบบเป็นเชิงการค้าแล้ว เราก็น่าจะถือได้ว่าเป็นการปลุกกล้วยไม้เพื่อการค้า และตามที่ได้กล่าวถึงการปลุกกล้วยไม้แบบสมัครเล่น การปลุกกล้วยไม้แบบกึ่งการค้ามาแล้ว ทำให้แลเห็นได้ชัดเจายิ่งขึ้นอีกว่า สำหรับการปลุกกล้วยไม้เพื่อการค้านี้ หากได้ริเริ่มและดำเนินการมาจากสองแบบแรกตามลำดับแล้ว เมื่อถึงขั้นดำเนินการเป็นการค้า ย่อมจะมีความคล่องตัวและมีนัยพอสมควร เนื่องจากได้ผ่านอุปสรรคต่าง ๆ เติบโตมาได้เป็นลำดับ รอบรู้ปัญหาหลายด้านหลายมุมซึ่งเกี่ยวข้องถึงกัน สามารถที่จะวางแผนการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการค้าต้นกล้วยไม้หรือการค้าดอกกล้วยไม้ก็ตาม ยังมีกิจการเติบโตสูงขึ้น หากมีปัญหา ย่อมเกิดความกระทบกระเทือนมากเป็นเงาตามตัว นอกจากนั้นแล้วการแก้ปัญหาเหล่านี้ ย่อมจะต้องรอบรู้ถึงปัญหาปลีกย่อยซึ่งสัมพันธ์กันอย่างกว้างขวางในหลาย ๆ ด้าน ผู้ที่ประกอบการค้าทางการเกษตรโดยการริเริ่มใหญ่โตกว้างขวางโดยทันที

ทันใดนั้น มิได้เติบโตมาจากการผ่านปัญหาเล็กๆน้อยๆ ในด้านต่างๆ มาก่อน เมื่อลงทุน
 ดำเนินการใหญ่โตทันที เนื่องจากการที่เห็นความสำเร็จเฉพาะหน้าซึ่งผู้อื่นได้รับอยู่ใน
 ขณะนั้น เมื่อมีปัญหา ย่อมเป็นปัญหาใหญ่และมีขอบเขตของความสับสนซับซ้อนกว้างขวาง
 ตามตัว จึงแก้ไม่ตก หรือเพ่งเล็งแก้ปัญหาแต่เพียงบางประการให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้ปัญหา
 อื่นๆ ที่ตนไม่ทราบและมีส่วนสัมพันธ์กันอยู่ กลับทวีความสับสนและรุนแรงยิ่งขึ้นจนกิจ
 การได้รับความเสียหายหนัก

เท่าที่ได้จำแนกสภาพของผู้ผลิตกล้วยไม้เป็นการค้าออกเป็น ๓ สภาพ นับตั้ง
 แต่มีสภาพเป็นแบบสมัครเล่น แบบกึ่งการค้า และแบบการค้า ดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็
 เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาทางวิชาการ อันจะได้เป็นแนว
 ความคิดแก่ผู้สนใจกล้วยไม้ในการที่จะพิจารณาดำเนินการต่อไปอย่างมีเหตุผล และ
 เพื่อประโยชน์ที่จะได้ยึดถือแนวทางปฏิบัติต่อไปในอนาคต

รู้จักกับ "อาจารย์ระพี"

ชีวิตการศึกษา

เป็นบุตรของคุณพระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาทริก) และนางสนธิ ภมรสุต
เกิดเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ที่วัดจักร อ. ป้อมปราบ กรุงเทพฯ

เริ่มการศึกษาที่โรงเรียนสามเสนวิทยาการ อำเภอคูสิต เมื่ออายุได้ ๔ ขวบ ต่อมา
ได้ย้ายไปที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล และโรงเรียนจิตรลดา (ในสมัย ร. ๗) เมื่ออายุได้
ประมาณ ๑๓-๑๔ ขวบ ได้เข้าเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์ ซึ่งมีคุณหลวงวิจิตรวาทการ เป็น
อธิการ แต่มาจบมัธยมปีที่ ๘ ที่โรงเรียนเบญจมบพิตร

หลังจากจบ ม. ๘ ด้วยเลื่อมรักชาติของคนที่กำลังอยู่ในวัยหนุ่มแน่น และความ
หลงใหลในเครื่องบิน จึงแอบไปสอบเข้าเรียนทหารและฝึกการบินได้โดยไม่ให้ผู้ใหญ่รู้
แต่ก็รู้จนได้เพราะการเข้าเรียนต้องนำผู้ปกครองไปลงชื่อรับรอง เลยถูกห้าม เพราะผู้ใหญ่
ไม่เห็นดีด้วย

เส้นทางของการศึกษาก็ต้องเปลี่ยนไปอีก คือตัดสินใจเข้าเรียนโรงเรียนเกษตร
ที่แม่โจ้ โดยมีคำชักชวนจาก ม.จ. ลักษณะกร หัวหน้ากองกรมเกษตร (ซึ่งตั้งอยู่วรจักร)
เป็นเครื่องประกอบการตัดสินใจ เรียนอยู่แม่โจ้ ๒ ปีก็สำเร็จ แล้วมาเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ บางเขน เมื่ออยู่ปี ๒ วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ได้รับสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖

ชีวิตในการทำงาน

เมื่อจบการศึกษาปริญญาตรีทางด้านกลีกรรมและสัตว์บาล สาขาปฐพี (ดินและปุ๋ย) ได้สมรสกับ คุณกัลยา สาคริก (มนตรีวัตร) ซึ่งเริ่มต้นจากการรู้จักกันด้วยเสียงเพลงและเป็นกำลังใจให้แกกันตั้งแต่นั้นมา หลังจากนั้นได้เข้าทำงานในกรมเกษตร แล้วถูกส่งตัวไปแม่โจ้

เพราะเป็นคนรักธรรมชาติ อยากเห็นความก้าวหน้าของงาน มีความรู้สึกรุนแรงอย่างหนึ่งว่า “จะทำอะไรต้องทำให้สำเร็จ” ความพอใจอยู่ที่ความก้าวหน้าของงานอยากเห็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ ประกอบกับเป็นนักริเริ่ม นักวิจัย ช่างสังเกต และช่างดัดแปลง เมื่อถึงแม่โจ้จึงลงมือวางแผนปรับปรุงสวนผัก พันธุ์ไม้ ในทันทีอย่างขยันขันแข็ง แม่โจ้ในสมัยนั้นขาดนักวิชาการที่จะวิจัยอย่างแท้จริง ได้นำวิชาการวิจัย (Experimental design) และวิชาการสถิติเข้าไปใช้ในสถานที่ทดลอง ออกทำงานแต่เช้าตรู่ในชุดกันหนาว ทำงานในแปลงปรับปรุงพืชพันธุ์ต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ด้วยเห็นว่าการทำงานบนโต๊ะอย่างเดียวไม่สามารถทราบเรื่องอันแท้จริง ออกควบคุมคนงานรดน้ำ พรวนดิน ร่วมกับคนงาน ได้สร้างและปลูกฝังให้มีจิตใจที่ดั่งาม พวกคนงานและราชการที่เดือดร้อนฟังได้เสมอ แม้เงินเดือนในขณะนั้นเพียง ๕๒๐ บาท ก็ตาม

งานวิจัยทดลองยังไม่หยุดยั้ง ทำงานในสนามจนภรรยาต้องเอาอาหารไปส่งเป็นประจำ เวลาที่ว่างเว้นจากราชการก็เก็บกล้วยไม้มาเลี้ยง ทำเป็นเรือนกล้วยไม้เล็กๆ เลี้ยง

ไว้ข้างบ้านนิต ๆ หน่อย ๆ เคยถามคนเชียงใหม่ถึงกล้วยไม้พ้ามุ่ย แต่ไม่มีใครรู้จักรู้แต่เพียงว่าดอกพ้ามุ่ยสวยงามมาก ทั้ง ๆ ที่คนที่ตอบนั้นในบ้านเลี้ยงพ้ามุ่ย แต่ไม่ทราบว่าชื่ออะไร จึงเริ่มเรื่องกล้วยไม้ โดยทุกเสาร์-อาทิตย์ ที่มีโอกาสเข้าเมืองจะไปหาคนแก่ ๒-๓ ท่าน ที่เลี้ยงกล้วยไม้แนะให้รู้จักกับกล้วยไม้ “พ้ามุ่ย”

ต่อมากรมเกษตร (ในสมัยนั้น) เรียกตัวกลับ เพราะเหตุว่าทางบางเขนได้รับงานวิจัยเรื่องข้าว จากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เพื่อย้ายมาอยู่บางเขน ก็ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย ดร. พิศ บัณเฑาะฏลักษณ รวบรวมพันธุ์ข้าวหลายหมื่นชนิดทั่วประเทศ มาศึกษาที่บางเขน เข้ามาถึงที่ทำงาน ทางเกษตรสันกับหมวก ๑ ใบลงสู่นาวิจัย ลุยอยู่ในนาตลอดวัน เพื่อศึกษาพันธุ์ข้าว ทำงานวิจัยได้ปีกว่า ก็ได้รับมอบหมายจาก ดร. พิศ บัณเฑาะฏลักษณ ให้เป็นอาจารย์ผู้ช่วยคุณวิชาภาคปฏิบัติในวิชาพฤกษศาสตร์ แต่งานเรื่องข้าว ยังคงทำต่อไปได้มากพอสมควร ต่อมาเป็นอาจารย์สอนวิชาสถิติและการวางแผนวิจัยการเกษตร นอกจากนั้นได้สอนวิชาข้าว ส่วนกล้วยไม้ยังคงศึกษาและเลี้ยงเป็นงานอดิเรก

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้รับทุน เอ.ไอ.ที. ของอเมริกา ไปดูงานเรื่องข้าวในมลรัฐภาคใต้ของอเมริกาสี่เดือน เมื่อกลับมาถึงประเทศไทยได้ ๑ ปีก็ได้รับทุน เอฟ.เอ.โอ. ของสหประชาชาติ ไปอบรมวิชาสถิติและการวางแผนวิจัยการเกษตรที่ประเทศอินเดียอีก ๓ เดือน

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้ใช้เวลาว่างจากผลการศึกษากล้วยไม้ เขียนตำรากล้วยไม้เล่มแรกเรื่อง “หลักการใช้ปุ๋ยสำหรับกล้วยไม้” มีประชาชนแตกตื่นกันมาก เพราะสมัยก่อนนั้น ไม่มีใครยอมเปิดเผยเรื่องกล้วยไม้ อีกประการหนึ่ง ถือว่ากล้วยไม้เป็นของคนแก่ เป็นของพุ่มเฟิย เป็นของเศรษฐี เมื่อได้เห็นผู้คนสนใจหนังสือกล้วยไม้นี้ จึงคิดที่จะทำ

ให้ประชาชนทั่วไปเพิ่มความคิดตั้งเดิมเสีย อยากให้ทุกคนได้รับ ประโยชน์จากกล้วยไม้ ในทางที่ถูกที่ควร จึงมีความคิดส่งเสริมเรื่องกล้วยไม้ต่อไป

หลังจากนั้นไม่นาน ได้เปิดอบรมวิชากล้วยไม้ให้แก่ผู้ที่สนใจ (โดยไม่คิดผลตอบแทนแต่ประการใด) ในวันเสาร์-อาทิตย์ ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีผู้เข้าอบรม รวมทั้งนิสิตประมาณ ๔๐ คน ทำการสอนอบรมได้ประมาณ ๔-๕ เดือน ก็เกิดเป็นชมรม ขึ้นมา ในการสอนนั้นมิได้สอนให้ปลูกกล้วยไม้เท่านั้น ยังได้ช่วยเหลือหลายสิ่งหลายอย่าง แนะนำแนวทางการเล่นกล้วยไม้ให้เห็นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ในที่สุดก็เกิดเป็นสมาคมขึ้นมา เรียกว่า “สมาคมกล้วยไม้บางเขน” เมื่อปี ๒๕๐๐

ในปีเดียวกันนี้เอง สถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ เชิญไปออกรายการทุกวันเสาร์ ตั้งแต่ เวลา ๑๙.๐๐-๑๙.๓๐ น. ปรากฏว่ามีผู้ชมติดตามรายการกันมาก

ในปี ๒๕๐๓ ได้เปิดการอบรมกล้วยไม้ภาคค่ำแก่ประชาชน โดยใช้เวลาวางส่วนตัว ในตอนเย็นทุกสัปดาห์ๆ ละ ๒ ครั้ง เป็นเวลา ๗ เดือนในรอบหนึ่งปี ค่าเล่าเรียนที่เก็บได้ ก็มอบให้สมาคมกล้วยไม้บางเขนทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อสร้างบุคคลที่สนใจกล้วยไม้และหาเงิน เข้าสมาคม

ในปี ๒๕๐๔ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในขณะนั้นเพิ่งตั้งแผนกพืชสวนใหม่ ๆ ได้ทบทวนขอให้ริเริ่มการสอนวิชากล้วยไม้ในมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดความภูมิใจที่เพราะ ผลงานจากการอุทิศเวลาวางส่วนตัว ทำให้สามารถช่วยราชการได้อย่างเต็มที่

ต่อมาได้ริเริ่มศึกษากล้วยไม้ป่าของไทย นำมาส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงกล้วยไม้ นำมาใช้ ประโยชน์ในการผสม โดยไม่ต้องสั่งมาจากต่างประเทศ

ในปี ๒๕๐๖ ได้รับเชิญเป็นผู้ปาฐกถาในงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๔ ที่นครลิงคอล์น ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้ก้าวไปสู่วงการกล้วยไม้โลกอย่างสมบูรณ์แบบและในงานเดียวกันนี้เอง ได้รับแต่งตั้งให้เป็น “คณะกรรมการพิจารณาร่างระเบียบการจดทะเบียนตั้งชื่อกล้วยไม้ลูกผสมของสากล” ซึ่งมีเพียง ๒๗ คนจากทั่วโลก และยังได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการตัดสินในการประกวดกล้วยไม้โลกครั้งนี้ด้วย

ในปี ๒๕๐๙ ได้รับเชิญไปในงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๕ ณ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา มีคุณกัลยา สาคริก ผู้เป็นภรรยาร่วมเดินทางไปด้วย และได้ช่วยเหลืองานทั้งในด้านการสังคม และวิชาการอย่างใกล้ชิด เมื่อเสร็จงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๕ แล้ว ได้รับเชิญจากสมาคมกล้วยไม้ต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ๓๕ สมาคม ใน ๑๕ มลรัฐ ให้เดินทางไปเยี่ยมเยียนและแสดงปาฐกถา เผยแพร่กล้วยไม้ไทยให้เป็นที่รู้จักในที่สุดก่อนกลับเมืองไทย ได้รับความประหลาดใจ เพราะที่เมืองคาลิส มลรัฐเท็กซัส นายกเทศมนตรี ได้มอบประกาศนียบัตรประชาชนกิตติมศักดิ์ ของสหรัฐอเมริกาให้ เมื่อกลับมาเมืองไทยได้รับแต่งตั้งจาก American Orchid Society, Lnc. ซึ่งเป็นสมาคมกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลกให้เป็นอุปนายกกิตติมศักดิ์ ทำให้วงการกล้วยไม้ไทยมีชื่อเสียงโด่งดังมาก

และการกลับมาครั้งนี้เอง ได้สถาปนา “สมาคมกล้วยไม้บางเขน” เป็น “สมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทย” ให้เป็นสมาคมในเครือสากล

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานเหรียญคุณวุฒิมาลาเข็มศิลปวิทยา ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสราภรณ์ชั้นสูงสุดทางวิชาการ

ในปี ๒๕๑๒ ได้รับเชิญไปปาฐกถา และเป็นกรรมการตัดสินในงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๖ ที่นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย และปรากฏว่า คุณกัลยา สาคริก ก็ได้รับเกียรติให้เป็นกรรมการตัดสินในการประกวดกล้วยไม้โลกครั้งนี้ด้วย ครั้งนี้ได้รับเกียรติและการยกย่องเป็นพิเศษ แม้แต่การพักในโฮเต็ล ภริยาของประธานกรรมการจัดงานมาอำนวยความสะดวกด้วยตนเอง ยิ่งกว่านั้นในบรรดาผู้ร่วมเข้าประชุมกล้วยไม้โลกกว่า ๓,๐๐๐ คนทั่วโลกนั้น เป็นคนเดียวที่ได้รับเลือกให้ออกโทรทัศน์ โดยสัมภาษณ์การเลี้ยงกล้วยไม้ในเมืองไทย เป็นการถ่ายทอดทั่วทั้งบริเวณงาน ในที่สุดก็ได้รับประกาศนียบัตรยกย่องเกียรติคุณสูงสุด Award of Honour จากงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งนี้

ในปี ๒๕๑๓ เริ่มให้มีการสัมมนากล้วยไม้แห่งชาติครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะฉะฉานกำลังคน นำเอานักวิชาการจากสมาคมกล้วยไม้ต่าง ๆ ทั่วประเทศมาพบปะกัน รวมทั้งขยายงานกล้วยไม้ออกไปสู่สายงานราชการอื่น ๆ ที่มีที่ท่าว่าจะเกี่ยวข้องความเคลื่อนไหวระยะนี้ มีวัตถุประสงค์มอบงานที่สร้างไว้แล้ว และส่วนที่น่าจะต้องใช้กำลังคนจากรัฐ เพื่อให้รัฐมีความรับผิดชอบดำเนินการต่อไป

ในปี ๒๕๑๔ American Orchid Society Inc. ได้ลงประวัติส่วนตัวใน Bulletin เกือบทั้งเล่มและเผยแพร่ไปทั่วโลก ในระยะนี้ผู้เลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทยได้ขยายตลาดต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยได้รับการยกย่องในเรื่องกล้วยไม้ ทำให้ผู้เลี้ยงกล้วยไม้มีรายได้ดีขึ้น

ในปี ๒๕๑๕ ได้รับเชิญพร้อมกับคุณกัลยา ให้ร่วมงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๗ ที่ประเทศโคลัมเบีย อเมริกาใต้ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ หลายฝ่าย

หลายประเทศ จึงตัดสินใจขออนุมัติจากคณะปฏิวัติ (ในขณะนั้น) เชิญงานชุมนุมกล้วยไม้
โลกครั้งที่ ๙ มาจัดในประเทศไทยด้วย และปรากฏผลว่าได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น

ความสำเร็จในการทำงานทั้งหมด ก็เพราะได้รับความเข้าใจและสนับสนุนจากครอบครัว
โดยเฉพาะคุณกัลยา สาคริก ผู้ภรรยาได้มีส่วนช่วยเหลือมาก ไม่ว่าจะเป็นงานเกี่ยวกับส่วนรวมใด ๆ
จะทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจช่วยเต็มที่ การเดินทางออกไปทำงานในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ก็จะไปด้วยและ
ช่วยทำงานทั้งในด้านการตัดสินกล้วยไม้และงานสังคม หากมีงานซ้อนกันก็เคยแยกกันรับงานทั้งใน
กรุงเทพ ฯ และต่างจังหวัดในวันเดียวกัน นอกจากนั้นยังเคยรับงานต่างประเทศแทนกันหลายครั้ง

ความสัมพันธ์กับนิสิตนักศึกษา

ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันคือ “ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนา ” ของมหาวิทยาลัยเกษตร
ศาสตร์ เป็นที่เคารพรักของนิสิตเกษตรทั้งหมด จนถึงกับได้รับความประทับใจจากนิสิต
รุ่นก่อน ๆ และปัจจุบัน ด้วยการเรียกว่า “ คุณพ่อ ” และคุณกัลยาเองก็ถูกเรียกว่า “ คุณแม่ ”
ด้วย

“ คุณพ่อ ” เคยกล่าวแก่ลูก ๆ ชาวเกษตรในเย็นวันหนึ่งว่า

ความฝันของคุณพ่ออย่างหนึ่งที่จะเห็นนิสิตนักศึกษา ที่คุณพ่อมีความใฝ่ใจหรือมีความ
รู้สึกเหมือนกับลูกหลาน อยากจะสร้างให้เป็นคนดีมีคุณธรรม การใฝ่ใจหรือความสนใจนี้เหมือนกับที่เรา
เล่นกล้วยไม้แล้วรู้สึกเพลิน และก็เล่นโดยไม่ลืมหืมและไม่เบื่อ เหมือนอย่างที่คุณพ่ออยู่กับนิสิตนักศึกษา
คุณพ่อไม่เบื่อ อยู่นานเท่านั้นก็อยู่ได้ เพราะว่าเรามีเป้าหมาย มีความสนใจและใฝ่ใจว่า นี่เราจะสร้าง
เยาวชนให้เป็นคนดี เป็นพลังของสังคมเหมือนอย่างที่เราเป็นและให้ดีกว่าเราอีก พยายามแล้ว

ทุก ๆ ทาง ยิ่งมาเห็นสภาพสังคมปัจจุบันที่ผ่านมาแล้วก็ยังหวั่นยังพยายาม โดยขออาศัยหลักเดียวกัน ที่คุณพ่อทำเรื่องกล้วยไม้”

งานสร้างสรรค์เป็นสิ่งทำได้ยาก แต่การขลุกอยู่กับงานเหล่านี้ด้วยความจริงใจ โดยหวังผลเพียงแต่ให้ประโยชน์สุขแก่สังคมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งกว่า ผลจากแม่โจ้จนถึง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากฟ้ามุ่ยดอกแรกที่เชียงใหม่ กลายมาเป็น สมาคมกล้วยไม้ แห่งประเทศไทย เพียงพอที่จะกล่าวได้ไม่ใช่ว่า อาจารย์ระพี เป็นคนของสังคม คนหนึ่ง.

คำปรารภของคณะผู้จัดทำ

เอ่ยชื่อถึง “ศาสตราจารย์ระพี สาคริก” ไม่มีใครในวงการกล้วยไม้บอกว่าไม่รู้จักท่าน เพราะท่านเป็นผู้สรรค์จุดเริ่มต้นอันงดงาม และสานความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างดียิ่งให้แก่วงการกล้วยไม้ไทย จนลือกระฉ่อนไปถึงต่างประเทศเหนือจรดใต้ ตะวันออกจรดตะวันตก ช้ามวยกไปถึงประเทศยุโรปและอเมริกาที่ท่านได้รับเชิญไปให้วิชาการด้านกล้วยไม้ตามคำเรียกร้องด้วยความเต็มใจโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ท่านเป็นครูของคนทั่วโลก “เป็นบิดาของวงการกล้วยไม้ไทย”

นอกเหนือไปจากงานด้านกล้วยไม้ในฐานะ “นายกสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์แล้ว” งานสาธารณกุศล สร้างสรรค์สังคมด้านอื่นๆ ท่านก็ได้ทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสมองอย่างเต็มเปี่ยมจนแทบไม่มีวันพักผ่อนเลย ความผูกพันอีกด้านหนึ่งนอกเหนือจากงานที่กล่าวแล้วก็คืองานโดยตำแหน่ง “รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” ทำให้ท่านและนิสิตมีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง นิสิตทั้งหลายเรียกท่านว่า “คุณพ่อ” ซึ่งคำๆ นี้ย่อมบ่งความหมายและเจองถึงความรู้สึกของผู้เรียกที่มีต่อผู้ถูกเรียก ว่าทรงคุณค่าเพียงใด

ทุก ๆ ปีในระหว่างปีการศึกษาอื่น “กลุ่มนิสิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” จะออกไปตั้งค่ายอาสาพัฒนา สร้างโรงเรียนในชนบทที่ทุรกันดาร ท่านจะเดินทางออกไปเยี่ยม นิสิตทุกค่าย ๆ ด้วยความห่วงใย ร่วมสนทนากลางคืน

กินกลางทราย ทำงานกลางเปลวแดดร้อนจ้กกับนิสิตด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม สร้างความอึดอึดใจให้แก่ นิสิตทุกคนมีกำลังใจพร้อมเพรียงกันทำงาน จนงานค่าย ฯ สำเร็จตามเป้าประสงค์อย่างสมบูรณ์

และคืนหนึ่งที่หาควนกร ประจวบคีรีขันธ์ ศ. ระพีท่านไปร่วมสัมมนา ประเมินผลการปฏิบัติงานค่ายอาสาพัฒนาของนิสิตเกษตร พวกเรา (คณะผู้จัดทำ) ซึ่งสำเร็จการศึกษาแล้วได้ไปร่วมสังเกตการณ์สัมมนาในครั้งนี้ ต่างก็ปรารถนาว่าจะบันทึกเก็บความรู้ต่าง ๆ ที่ ศ. ระพีท่านได้ไปให้วิชาการตามคำเชิญ เพราะความรู้เหล่านั้นมีคุณค่าและให้ประโยชน์มาก ในที่สุดกลุ่มก็มีมติว่าคนใดในกลุ่มมีเวลาว่างก็ติดตามท่านไปบันทึกเก็บรวบรวมขึ้นจัดพิมพ์เป็นหนังสือออกจำหน่าย รายได้จากการขายหนังสือก็จะรวบรวมนำมอบแก่ท่านเพื่อให้ท่านนำไปช่วยงานสาธารณะกุศลตามแต่จะเห็นสมควร เราได้มีการประชุมกันแทบทุกอาทิตย์ ช่วยกันถอดเทปรวบรวมคำขวัญและบทความที่ท่านเขียนในหนังสือต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยกันวางโครงร่างหนังสือ ลำดับเรื่อง จนในที่สุดหนังสือก็สำเร็จรูปเล่มออกมาอยู่ในมือท่านผู้อ่านขณะนี้

พวกเราทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นก็ด้วยความชื่นชม ด้วยความรักความเคารพ ด้วยความบริสุทธิ์ใจและด้วยจุดมุ่งหมายที่จะให้ท่านผู้อ่านได้รู้จัก “ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก” อย่างซึ้งใจและเหมือนอย่างที่เราเรารู้จัก

คณะผู้จัดทำ

38 ๕-มิถุนายน ๒๕๑๖ ค. พทอโยธิน ๕-๒๑.

สายใจ	รัชชชรรณ	สุจินต์	ขววิสุทนต์
ชัชว	มณฑุภทราชย์	วิโรจน์	มโนพิโมกษ์
กุดบัว	สถพนัง	พิสสุ	ศุภชัยพงศ์
ขนิษฐา	อภิชนกิจ	อลงกรณ์	ตราช
มงคล	ศรีวิวัฒนารชัย	สุนทร	เพชรเกตุ
ปรีชา	หมั่นประเสริฐดี	วิรัตน์	สันติเมทนีดล

คณะผู้จัดทำ	คณะผู้จัดทำ	คณะผู้จัดทำ	คณะผู้จัดทำ
-------------	-------------	-------------	-------------

พิมพ์โรงพิมพ์	เจริญวิทย์การพิมพ์	๔๔/๔๕	ตลาดบ้านพานถม	บางลำพู	กรุงเทพ ฯ
---------------	--------------------	-------	---------------	---------	-----------

นายสุวิทย์ ไชยพงศาวลี

ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๑๖